

כתב עת לספרות ולאמנות
משותף למורים ולסטודנטים
במכללה האקדמית לחינוך
אורנים

קו
נטוי
15

קו נטוי 15

כתב עת לספרות ולאמנות
משותף למורים ולסטודנטים
במכללה האקדמית לחינוך
אורנים

קו נטוי 15, סיון תשע"ה, מאי 2015

עורכים: משה ב. יצחקי, עידית לבבי גבאי

יועץ לשוני: חגי רוגני

עיצוב גרפי: כפיר מלכא
דפוס: ע.ר. הדפסות בע"מ

המידות של יצירות האמנות ניתנות בסנטימטרים

כתובת המערכת:

קו נטוי, כתב עת לספרות ולאמנות
המכללה האקדמית לחינוך, אורנים
דאר טבעון 3600600
טלפון: 050-6557656
מייל: kavnatuy@gmail.com

דף באתר אורנים

www.ornim.ac.il/sites/heb/about/kav-natui/Pages/default.aspx

© כל הזכויות שמורות ליוצרים ולמכללה האקדמית לחינוך, אורנים

תוכן העניינים

לחם דוד וקשטיין	51	Northern Lights	הדר סייפן	3
ליל נילוס שרון עמר	52	קו העורכים	משה ב. יצחקי עידית לבבי גבאי	9
הדפס עץ בעת מלחמה דורית רינגרט	53	חֶשֶׁב עַל זֹלְתָךְ	מחמוד דרוויש תרגום: נביל טנוס	10
ללא כותרת מיקי צדיק	54	סלע מהחרמון	מאג'דה חלבי	12
הלך רוח 1 חובב רשלבך	56	גדר	מאג'דה חלבי	13
הלך רוח 2 חובב רשלבך	57	פהד בהמבורג	מאג'דה חלבי	14
שלושה חיילים 30.7.2015 עידית לבבי גבאי	58	דיוקן עצמי	מאג'דה חלבי	15
סמל ברקאי ישי שור בן 21, 28.7.2014 עידית לבבי גבאי	59	כד בבסיס צבאי	ינאי קלנר	16
מגבת מטבח ושתי ציפורים עידית לבבי גבאי	60	כד בכחול	ינאי קלנר	17
ללא כותרת עידית לבבי גבאי	61	ארז ביטון	שלומי ללוש	18
'אל המגדלור': רישומים למרת רמסיי דורית רינגרט	62	נענע	שלומי ללוש	19
הנעליים שלך נשארו ליד המיטה מירה טנצר	64	מראות	ארז ביטון	20
בתשליל הגוף יהודית לויזון	65	שֹׁנְעָה	רפי וייכרט	21
חצב 2 בהירה רוזנבאום	66	Torquato Tasso	אנה בלנדיאנה תרגום: משה ב. יצחקי	22
בְּסוֹף ראובן שהם	67	חשבון פשוט	מירה טנצר	23
וְאִם נִשְׁאֵל שׁוֹב: ראובן שהם	68	אני יהודייה	מירה טנצר	24
אמר מה שאמר ראובן שהם	69	קחו לדוגמא	רות נצר	25
וְנָר ראובן שהם	70	גבור-על	רות נצר	26
הַפִּיכּוֹת אורי מרטון	71	הקרן החדשה, מה שקורה עכשיו!	אודי מנור	27
כבוד רבקה טטרואשוילי	72	ללא כותרת	יוחאי אברהמי	28
אהבה מרוא עבדאללה	73	אדם אמיץ	אלכס גורדון	30
אהבה עדן קרמר	74	קרעים	ביל פרידמן תרגום: חגי רוגני	35
אהבה דור שבתאי	75	נקודת תצפית	שירי מנשה	36
אהבה חגית שני	76	למלא את המימיות	נועה חיים	41
התבוננות תמא הלל	77	ללא כותרת	הילה נדב	44
"בן אדם כעץ" ים כהן	78	בית הקפה של הדוד נמרוד	נמרוד פישלר	46
חדר, רגע מיכל קלרמן	79	ללא כותרת	נורית רימון	48
חדר במעונות רואן סלאלחה	80	יהודים וערבים	דוד וקשטיין	50
ילדות סברין אבו קנדיל	81			
אושרי לונה גליאנוס	82			
ארנב סופי קליוקין	84			
לחשים רותי הלביץ כהן	85			
ללא כותרת רותי הלביץ כהן	86			

קו העורכים

כמו בכל שנה קיננה בנו גם השנה התקווה שקו נטוי יעסוק בעיקר ביצירה המתרחשת באורנים, בעולמות הרוח של המקום, בכיוון הלב, הדעת והכוח היוצר למציאת נקודות ארכימדיות שייתנו תנופה וכוח מחיה למעשה החינוכי. תקווה זו נגדעה שוב בקיץ האחרון בעקבות מלחמת 'צוק איתן', אשר מעבר לתוצאותיה הצבאיות, חשפה את הפצעים, השסעים והקיטובים בחברה הישראלית-יהודית מחד ואת הפצע שבין החברה היהודית לחברה הפלסטינית מאידך.

תופעות של שנאה, גזענות, אלימות פיזית ומילולית הפכו להיות דבר שבשגרה. עוד בטרם נדמו הדי המלחמה, קולות בכי משפחות שכולות, בנים ובנות יתומים ואלמנות, הוטלה החברה הפצועה הזו לטלטלת בחירות שחשפה והגבירה את המחלוקות והעמיקה את התהומות הפעורים בין חלקיה. ואם לא די בכך, נחשפה התערבותו הבוטה של ראש הממשלה ב'פרס ישראל' לספרות לשנת תשע"ה. על אף האירוע המביש, אנו מברכים בחום ובשמחה את ארז ביטון על זכייתו השנה בפרס ישראל לשירה. ביטון ראוי לפרס זה על שירתו ועל תרומתו להתפתחות השירה העברית במחצית השנייה של המאה העשרים, כמו גם על השפעתו המבורכת על יוצרים צעירים. ביטון התארח השנה בכנס "על העיוורון" שנערך במסגרת לימודי התואר השני וריגש את כולנו. אנו שמחים לכלול בגיליון כמה דיאלוגים עמו, הן בשפה החזרתית והן במילולית, שהגיעו השנה לשולחן העורכים.

בחרנו לפתוח גיליון זה של קו נטוי בשירו של מחמוד דרוויש 'חשוב על זולתך' בתרגומו היפה של נביל טאנוס. השיר משקף במילים ישירות את הדחוף והנחוץ בימים אלו לתיקון ולריפוי.

תכנים ייחודיים נוספים בגיליון: מדור יצירות הדפס עץ ולינולאום של מורים וסטודנטים שנעשו בעת המלחמה ולאחריה בסדנה בהנחייתה של דורית רינגרט; מדור סיפורים קצרים מתוך סדנת הכתיבה בהנחייתה של דורית פלג; יצירות של שלושה מקומות ראשונים בתחרות כתיבה כלל מכללתית ביחמת החוג לספרות; ולקראת סיום – 'שיחה בין מתמטיקאי ומשורר': יאיר קארו ומשה יצחקי משוחחים, מתווכחים ומרחיבים מבט על – יופי, יצירה, מתמטיקה, ושירה.

גיליון זה של קו נטוי נותן במה ליצירות ויזואליות ומילוליות שבהן הדים ותגובות למלחמה ולאקלים הפוליטי-חברתי בזמן זה. אולם נאמנים לדרךנו, אנו מציעים את העשייה החינוכית ואת היצירה כנגד רוח הנכאים. בגיליון זה לא מעט חומרים שיש בהם קריאה לחיים, ל"אף על פי כן", קריאה שמזמינה לשיח מחדש ויוצר.

ולסיום אנו רוצים להודות מעומק הלב לנגה בוטנסקי, מנכ"לית המכללה שמסיימת השנה את תפקידה. נגה פעלה רבות למען המשך קיומו של 'קו נטוי'. היא עשתה זאת במסירות, בשותפות ומתוך הכרת ערכו וחשיבותו התרבותית של כתב העת לקהילת אורנים. אנו מאחלים לנגה הצלחה בכל אשר תלך, "כי הדרך", כדברי המשורר, עודנה נפקחת לאורך.

יונים מיכל בלייר	88
ללא כותרת מיכל בלייר	89
'אל המגדלור': רישומים למרת רמסיי דורית רינגרט	90
בסנות התמוטטות צביה גולן	92
אלף-בית חגית פולק	95
סְלָפִי משה ב. יצחקי	97
'נעמה – מחווה לנחום בן ארי' הילה בן ארי	98
עקירה רועי רשקס	100
אליהו עמיצור אלי שמיר	103
כמו אירופה אלי שמיר	104
כמו אירופה אלי שמיר	106
אז והיום הדס שדה	107
בקולנוע "תמר" יהודית לויזון	109
שלושה הייקו חגי רוגני	110
שיחות בין מתמטיקאי למשורר יאיר קארו משה ב. יצחקי	111
שִׁיר הוא תְּמִיד שִׁיר ראובן שהם	121
לְקָחִים מְקַאָּמָּ סוּטְרָא מחמוד דרוויש תרגום: נביל טנוס	122
Darkness 5 (ביצת חופש) אניסה אשקר	124
משחרה 3 אניסה אשקר	125
הצמה של אמא שלי פאטמה אבו רומי	126
בז מאולף פאטמה אבו רומי	127
נִיחוֹת הֶהָל בְּקֶפֶה ראויה בורבארה	128
האהבה היא זו? ראויה בורבארה	130
מה את מחפשת? תקוה עובדיה	132
אלצהיימר עומר חיים סלוק	133
חֲנִיּוֹת, מְחֻלָּה, קְמָצְנוֹת מופיד סידווי	134
שו"ת: מהי שירה רעות חסון	136
נהימת פעימתי שני אהרון	137
שפלותה של האמנות שלא ניתן בלעדיה אסף רומאנו	138
העין עומדת אל מול האין אסף רומאנו	139
רשימת משתתפים	140

فكر بغيرك

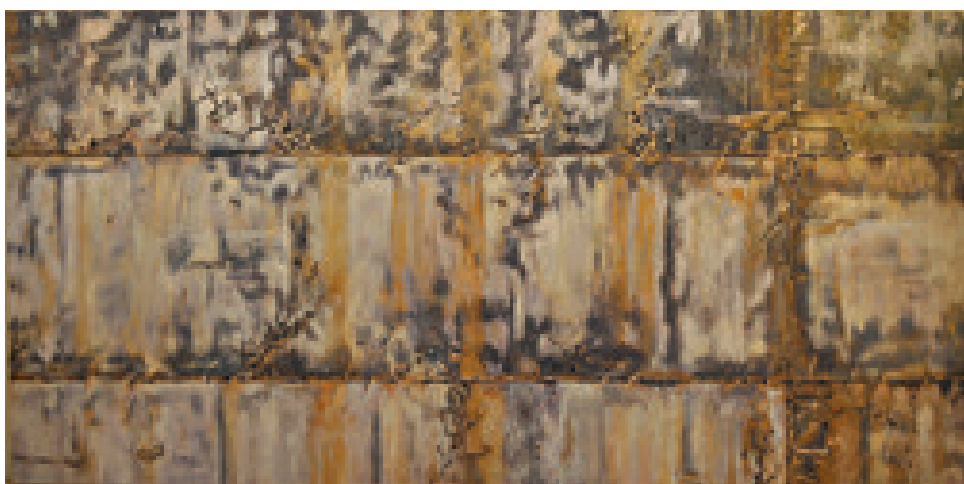
وأنت تُعدُّ فطورك، فكر بغيرك
 [لا تنس قوت الحمام]
 وأنت تخوض حروبك، فكر بغيرك
 [لا تنس من يطلبون السلام]
 وأنت تسدد فاتورة الماء، فكّر بغيرك
 [من يرضعون الغمام]
 وأنت تعود إلى البيت، بيتك، فكّر بغيرك
 [لا تنس شعب الخيام]
 وأنت تنام وتحصي الكواكب، فكّر بغيرك
 [ثَمَّة من لم يجد حَيِّزاً للمنام]
 وأنت تحرر نفسك بالاستعارات، فكر بغيرك
 [من فقدوا حقههم بالكلام]
 وأنت تفكر بالآخرين البعيدين، فكّر بنفسك
 [قل: ليتني شمعة في الظلام]

חשב על זולתך

ובשאתה מכין את ארוחת הבקר שלך, חשב על זולתך
 [אל תשכח את מזון היונים]
 ובשאתה שקוע במלחמותיך, חשב על זולתך
 [אל תשכח את שוחרי השלום]
 ובשאתה, פורע את חשבונות המים, חשב על זולתך
 [על היונקים מעננים]
 ובשאתה שב אל הבית, ביתך, חשב על זולתך
 [אל תשכח את עם האהלים]
 ובשאתה גם וסופר את הכוכבים, חשב על זולתך
 [יש שאינו מוצא מקום לינה]
 ובשאתה עורף לעצמך את מליצותיך, חשב על זולתך
 [על שאבדו זכותם לדבור]
 ובשאתה מהרהר באחרים הרחוקים, חשב על עצמך
 [אמר: לו אהיה נר בחשכה]

מתוך: **כפרחי השקד או נחוק יותר**, (2005),
 הוצאת ריאה אלראיס, בירות – לבנון,
 עמ' 15-16.

מערבית: נביל טנוס

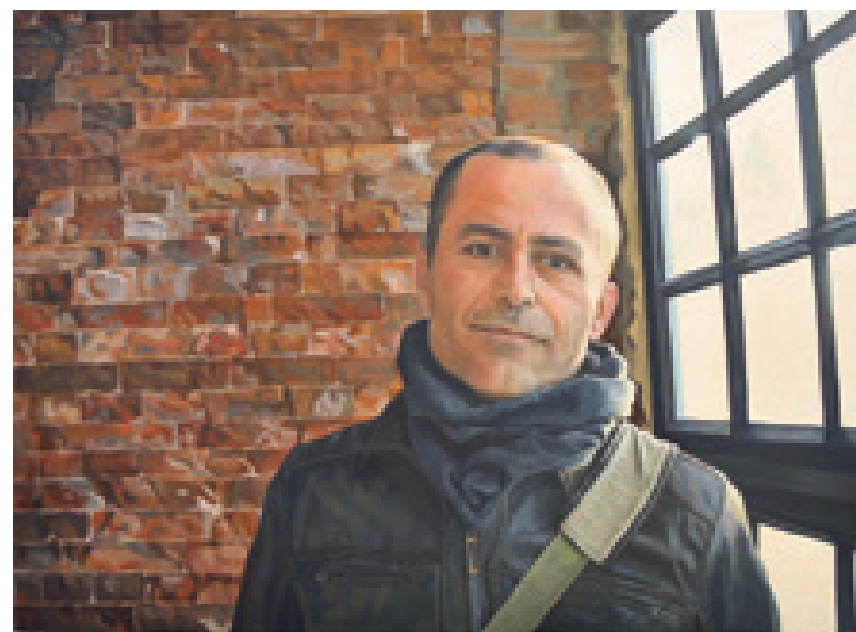
מאג'דה חלבי, גדר, 2014, שמן על בד, 145x290

מאג'דה חלבי, סלע מהחרמון, 2014, שמן על בד, 150x300

מאג'דה חלבי, **דיוקן עצמי**, 2013, שמן על בד, 150x100

מאג'דה חלבי, **פהד בהמבורג**, 2014, שמן על בד, 107x149

ינאי קלנר, כד בכחול, 2013, צילום

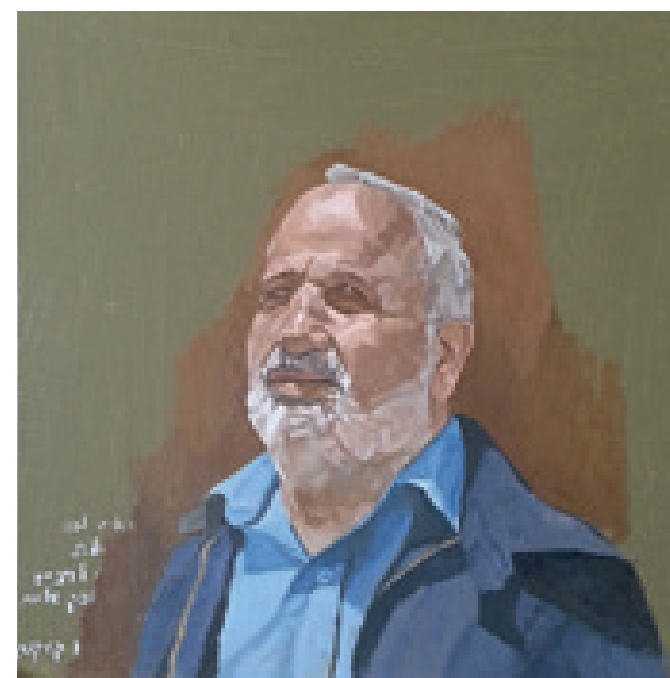
ינאי קלנר, כד בבטיס צבאי, 2014, צילום

שלומי ללוש, **נענע**, 2014, שמן על בד, 50x60

שלומי ללוש, **ארזי ביטון**, 2015, שמן על בד, 60x60

שלומי ללוש, **ארזי ביטון (בתהליך)**, 2015, שמן על בד, 60x60

מראות

והנה באים לפני
כל המראות
המתגעגעים לעינים
אבל אני מתדפק עליהם
בעקשות
של מי שנעשו בו קעקועים.

הנה מדרכות לוד
סביב לככר התחנה המרכזית
שבורות ומכות
אבל מרגלות
לעקבים יחפים
המזכירות עלילות ריצה בצחוקים
ופחד קל של משחקי תופסת
ואדון בן רבי מהלך עליהן בשבת
מציג לעיני כל
נעלים מבריקות
או אדון ארון העגלון
שהלך כאן מכות אגרוף

וגם זה וגם זה
מתו במכאובים קטנים ממשכים
בתוף בתים מטים לנפל
והזכרון יוצא ונכנס בי
קרוא ולא קרוא
ואני נעשה מפגש לחיים
שהיו אז הומים ומטלטלים
ושהפכו לקול דממה דקה
למדרכות שאינן מכירות יותר
בשפע הנגיעות
והאהבות החפוזות

שועה

לארז ביטון

קשה לומר אם המפגש הזה שלנו על המצוק המדברי
הוא מין וריאציה על מזוג של גליות. אתה שבאת מעבר להרי
החשף של יבשת אבודה ואני מאלה של הורי
אשר שקעו לפני הולדתי באפלה.
אתה עולה מן המצולה אוהו פסות חיים:
דיוקנאות אביר ואמר, שפתך שנתרסקה ברחובות עירי,
זמרת שירדה מגדלתה ומתקימת בעליבותה בשיר.

לפני שנה היטבת לדבר על צמד פולנים.
אלתרמן אשר טלטל במשקליו וחרוזיו
את הנית הנער העור, ופנחס שדה,
על גחמותיו ויסוריו, שנגן במין קדשה בנפשו.
אף אם תקשיב, מעבר לצלילים שאנו מפיקים, תשמע
את אותה השועה בוקעת מגרונו,
אותה המחאה האנושית מול הדממה.

Torquato Tasso

הוא יוצא לקראתי מן החֶשֶׁף, המְשׁוֹרֵר,
 מְשׁוֹרֵר הפּחד אוֹבד הַדֶּרֶךְ.
 הוא הֵיךְ יפּה תֵּאָר. אֶפְשֶׁר הֵיךְ לְרֵאוֹת
 פְּנִימָה לְתוֹף גּוֹפוֹ כְּמוֹ קֶרְנֵי רִנְטֶגֶן אֶת הַשִּׁירָה.
 שִׁירַת הפּחד הֵלֵא כְּתוּבָה.
 "אֲנִי מְשַׁעֵ" – סֵפֶר בְּגִלּוֹי לֵב. מַעֲבֵר לְכֹף יַדְעֵתִי
 אוֹדוֹת הַדְּבָרִים מֵתוֹף מְבוֹאוֹת הַסְּפָרִים,
 אָבֵל הוּא לְבֶשׂ אֶת שְׁגֵעוֹנוֹ בְּסִיסְמַת
 כְּנִיסָה אֶל תּוֹכְנוֹ, כְּאוֹמֵר
 "אֲנִי פוֹדָה עֲצָמֵי כֹף מַחְסְרוֹנָה שֶׁל הָאֵמֶת בְּשִׁירִי.
 זֶה מְחִיר עֲצוּם. אֲנִי בָּא לְקִרְאָתְכֶם. קִבְּלוּ אוֹתִי!"
 אֵף אֲנִי עֲנִיתִי: הַסְּתַלֵּק מִכָּאן!

"כְּתִבְתִּי לְאוֹר הָאוֹטוֹ דֶּה פֶּה – הוּא אוֹמֵר –
 הַרְגִּישִׁי אֶת הַגּוֹף
 כְּתִנֶּת שְׁעִירָה שְׁנַדְלָקֶת בְּקִלּוֹת.
 לְחִדְרֵי הָיו חֲלוֹנוֹת – עֵינֵי נְזִירִים
 וּבִמְקוֹם דְּלִתוֹת, אֲזִינִיהֶם, מְדַבְּקוֹת זו לְזוֹ
 וְהַעֲכָבְרִים שִׁיִּצְאוּ מֵהַחֲרִים הָיו נְזִירִים,
 וּבִלְיָלָה צְפוּרֵי עֵנֶק לְבוֹשׁוֹת בְּגָדֵי כְּמוֹרָה שְׂרוּ לִי
 אֶת צְרִיכָה לְהַבִּין..."
 וּבְאַצְבַּע מוֹשְׁטֵת הוּא הַצְּבִיעַ עַל הַשִּׁירָה שְׁבִּגּוּפִי,
 שִׁירָה בְּלִתִּי כְּתוּבָה...
 אֵף אֲנִי צְעַקְתִּי: הַסְּתַלֵּק מִכָּאן!

מתוך: עקב אכילס, (1966), הוצאת international litera, בוקרשט רומניה, עמ' 40.

מְרוֹמְנִית: מִשֶׁה ב. יִצְחָקִי

חשבון פשוט

קראתי שהמרחק הפיזי בין שני אנשים
 הוא ענין תרבותי. במקומותינו, משהו כמו
 חצי מטר. אם הם מדברים זה עם זה, המרחק
 מצטמצם לארבעים סנטימטרים בערך. אפשר
 להנמיך את הקול וללחש אל תוך שער. אפשר
 אפילו להניח יד. ממרחק כזה אי אפשר
 להתחמק מריח גוף או מפל מה שקמוט.
 בחשבון פשוט, ההבדל בין נכור לקרבה
 עומד על כעשרה סנטימטרים. עשרה סנטימטרים,
 שקופים אמנם, של פחד.

אני יהודייה

בעברית זה נשמע כמו כְּתָם,
 משהו שאֵת מְנִסָּה לְהִסִּיר עִם
 קִמָּח, מֶלַח, מִיָּם, יֵיִן,
 לֹא מְשָׁנָה מָה,
 זֶה דְּבוּק אֵלַיךְ לְנִצָּח - - -

הַנִּימוֹס הָאִירוֹנִי הוּא הַנֶּשֶׁק שֶׁל הָאִינְטֵלֶקְט הַמְעֻרָבִי.
 דְּבָרִים בְּרוּחַ זוֹ אָמַר בְּרִנָּאֵר אֲנִי לְוִי.
 בְּצִרְפְּתִית זֶה נִשְׁמָע טוֹב יוֹתֵר.
 כָּל דָּבָר נִשְׁמָע יִפָּה יוֹתֵר בְּצִרְפְּתִית.
 גם Je suis Juive.
 כְּמוֹ פֶּרַח קֶטָן אוֹ צְפוּר קֵלֶת כָּנָף.
 Juif
 Juif
 וְ פוֹפּ, הִיא עֶפְדָּה

* Je suis juive – "אני יהודיה" בצרפתית

קחו לדוגמא

קחו לדוגמא את אֵשֶׁת לוֹט, שֶׁלֹּא שְׁמֵרָה
 עַל עֲצֻמָּה וְהִבִּיטָה לְאַחֹר.
 וְיוֹסֵף שֶׁסָּפַר אֶת חֲלוֹמוֹתָיו לְאַחִיו הַמְּקַנְנָאִים בּוֹ,
 וְנָפַל בְּבוּר יְהִירוּתוֹ.

קחו לדוגמא את יֶצְחָק שְׁמֵלֵא אַחַר רְצוֹן אָבִיו
 וְכִשָּׁה לְעוֹלָה פֶּשֶׁט צִוָּאָרוֹ.

וְאֵת יֵשׁוּעַ, מִדּוּעַ לֹא הִתְגַּוְּנָה, לֹא נֶאֱבַק עַל חַיִּיו,
 לֹא הִכְחִישׁ, לֹא הִסְבִּיר, לֹא הִתְחַנֵּן.

קחו לדוגמא את שְׁפִינוּזָה, אֶת גְּלִילָאוֹ גְּלִילֵי
 שְׁהִקְרָבוֹ, הָאֵם יָכְלוּ לְהִתְגַּוְּנָה?
 מִי שָׁמַע אֶת קוֹלָם?

וְאֵת הַלְוִיָּתָנִים חֲסָרֵי הָאוֹנִים הַמְּשֻׁמְדִים
 בְּאוֹקִינֹסִים בִּיַּדֵי תַּאֲבִי מְמוֹן וְאֵת הַדְּגִים הַגּוֹנְעִים חֶרֶשׁ
 בְּנְהָרוֹת מְרַעְלֵי אֶקוּלוֹגְיָה

וְאֵת הַפְּלִיטִים הַמְּשֻׁלְכִים מִקְּלָפוֹת הָאָגוֹז
 בְּהֵן בְּרָחוּ, אֶל גְּלֵי הַיָּם

גבור-על

אֲחֵרֵי שְׁהִתְחַפֵּשׂ לְסוּפְרָמָן
וְהִתְנַדֵּב לְסִפּוּרֵט הָאֲתָגְרִי
שֶׁל צְלִיבַת מִסְמָרִים
וְקָבַל קְרִיאוֹת בּוֹ וְצִלִּיפוֹת
בְּמָקוֹם מְחִיאוֹת כְּפִים
(הוא דִּמְיָן בְּטַעוֹת שְׁזָה טָקֵס חֲנִיכָה)
הִתְעוֹפֵף מִכָּאן לְמָקוֹם הַכִּי רְחוֹק הָאֲפִשְׁרִי.
תָּמִיד אָמַר שְׁבֹאֲרָץ לֹא נוֹתְנִים לְחַיּוֹת.
מִי שִׁירְצָה לְחַזוֹת בְּזֹהַר פְּנֵיו
שִׁיכְנֵס לְכִנְסִית הַפִּיִּסְבּוֹק.

הקרן החדשה, מה שקורה עכשיו!

בריצתי היום שוב פגשתי את עדר הפרות ועכשיו הכל ברור. יש פרות חדשות בלי קרניים, ויש פרות מבוגרות עם קרניים ארוכות אבל ישנות, ויש פרות בינוניות עם קרניים חדשות אבל קצרות. אז הכל בסדר. כי אם זו פרה חדשה בלי קרניים אז היא ציונית כי אין לה קרן חדשה. ואם היא פרה ישנה עם קרניים ארוכות אבל ישנות היא ציונית כי אין לה קרן חדשה. ואם היא בינונית עם קרניים חדשות אבל קצרות אז היא ציונית כי הקרניים אמנם חדשות אבל קצרות ולכן אין בעיה. בקיצור, כל עדר הפרות שרועות בין עין השופט למשמר העמק הן ציוניות כשרות וכל מה שנותר להצטער זה שהן בקושי רבע מנדט. אבל הן מבטאות מגמה. איזו בדיוק? לא ברור. כי אם הן פרות ציוניות סתם אז הן תצבענה לאיזה מחנה ציוני שהוא החממה של הקרן החדשה ההיא שאת שמה אסור לומר בלי לרדת לחמישים שכיבות סמיכה. אבל אולי הן עברו סידרת חינוך אצל החברה של ה"שומר החדש" ולכן הן פרות ציוניות שתצבענה ללא ספק ל"הבית!" איזה בית? מתעקשת ושואלת בעלת הקרניים שעברה סדרת חינוך בג'וערה. "היהודי", נוף בה "השומר החדש" בלי הקרן. ואולי הן תעבורנה לרעות בקרני שומרון ואז הכל בסדר. מחר אם מוג האוויר ימשיך להיות ידידותי יחסית (בכל זאת רוח של 28 קמ"ש בטמפרטורה של 15 מעלות צלזיוס זה לא תענוג, אבל יהיה לי כובע צמר), אצא לעוד ריצה ואבדוק זאת שוב. הבעיה היא שאני לא יכול סתם ללכת לפרה ולשאל אותה אם היא ציונית. זה כל אחד יכול לעשות.

אצטרך לחשוב על דרך לחלץ מהן את האמת. גם מהפרה שעונה לשם בוצי שלפעמים שותקת ולפעמים אומרת שהיא מהמחנה הציוני. אבל יש לי עוד רעיון שאמור לפתור את כל הבעיה הקשה הזו, מי הוא ציוני כשר בעיני ההוא וההוא וההם, כמו אלה מהשיר של דן אלמגור עם גיגי הלץ, צפצא בול עץ, צוציק ינשוף, חיליק פרצוף, צבינגי ס'תכל, גינגי מקל, וכמובן שפץ הקטן והשובל אחריהם וי-יו ונפתלי גם. לא, זו לא המצאה שלי: אינְדוּלְגֵנְצִיוּנִיּוֹת. אבל זה השם שאני ממציא לזה עכשיו. אבל לא חשוב השם אלא העיקרון. אני מציע שתוקם עמותה באמצעות הקרן החדשה (סתם, סתם, אני לפעמים מדבר שטויות) שתפיק כתבי מחילה ציוניים, כלומר אינְדוּלְגֵנְצִיוּנִיּוֹת, בהם תתנוססנה כמה חתימות של ההוא וההוא וההם ושפץ הקטן וי-יו והשובל ונפתלי גם כמובן. ואז נוכל להיות רגועים כולנו. מבטיח לבדוק את זה מחר עם העדר ההוא, נראה לי שפרה מספר 311 יש לה פוטנציאל מנהיגותי ואתה אוכל לברר בעיה טכנית קטנה: איפה לכל הרוחות (28 קמ"ש כאמור) הפרות הציוניות נטולות הקרניים החדשות ישמרו את האינְדוּלְגֵנְצִיוּנִיּוֹת שלהן. טוב, כבר אמרנו שפוליטיקה זה תחום עיסוק הדורש פתרון בעיות כל הזמן. באסה.

יוחאי אברהמי, ללא כותרת, 2013, רישום דיגיטלי

יוחאי אברהמי, ללא כותרת, 2013, רישום דיגיטלי

אדם אמיץ

הבניין שבו גר מיכאל יופה בילדותו היה דומה לתיבת נגינה. הוא נבנה בסוף המאה התשע-עשרה ואכלס רק מוזיקאים - מורים של האקדמיה למוזיקה ושל בית הספר המיוחד ליד האקדמיה. ילדיהם של המורים נועדו להיות גאוני מוזיקה. מינקותם הם ניגנו ללא הרף והתחרו זה בזה כמו הוריהם. מחלונות הבניין בקעו ביום ובלילה צלילים של כלי הנגינה שדרו בו: כינור, צ'לו, קלרנית, חליל, פסנתר, אקורדיון, גיטרה ועוד כלים מכלים שונים. כל אחד ניגן את מנגינתו. שילוב הצלילים האלה היווה תערובת כאוטית וצורמת למדי. מי שלא היה רגיל לשמוע את גלי המוזיקה האלה, היה יכול להשתגע. אפילו מבקרי הבניין הזה היו מוזיקאים. אוזניהם היו עמידות בפני התוהו ובוהו המוזיקלי ששרר שם ללא הפוגה המוזיקה זרמה בעורקי הבניין שמיכאל יופה קרא לו: "תיבת הנגינה שלנו".

לפני רדיפות היהודים-אמנים בברית המועצות בסוף שנות הארבעים של המאה העשרים, חיו רבים בבניין הזה במעין קומונה גדולה שהייתה חלק מתיבת הנגינה הענקית הזאת. לכאוס המוסיקלי הזה היו גם תוצאות יפות. עם השנים התברר שרק מהקומונה שבה חי מיכאל יופה, גדלו שני ילדים שזכו בפרסים גדולים בתחרויות פסנתר בינלאומיות יוקרתיות.

בדירה בה גדל מיכאל, חיו אמו אירנה ואחותה לאה. הדודה לאה לימדה מוזיקולוגיה וזמרה. היא הייתה ראש המחלקה להיסטוריה של המוזיקה הרוסית ודיקן הפקולטה לזמרה. יום אחד, לא בהיר במיוחד, ביום האישה הבינלאומי, שהוא יום חג לאומי בברית המועצות, החליטה הממשלה הסובייטית, למעשה סטלין, שהדודה לאה, יחד עם יהודים אחרים, בגדה במדינה הסובייטית, שהיא אישיות חסרת מולדת ושורשים ופשעה בהשתחוות בפני תרבות המערב העוינת את התרבות הסוציאליסטית. כפושעת מסוג זה היא לא הייתה זכאית להיות יותר פרופסור ואסור היה לה ללמד באקדמיה למוזיקה. היא פוטרה מעבודתה ונאלצה לחפש פרנסה בערים אחרות, לא מרכזיות. יחד עם הדודה לאה עזב את ביתם של מיכאל ואירנה גם הפסנתר שלה. עקב עזיבת השניים, לא הפך מיכאל יופה למוזיקאי, ובכך היה ליוצא דופן בבלוק המוזיקלי.

הדודה לאה עברה לעיר אחרת בפרובינציה והחלה ללמד שם באקדמיה למוזיקה. אופיייה היה לוחמני. היא הייתה אישה שתלטנית וסמכותית, לא סבלה דעה אחרת

ואהבה להיאבק על דעותיה עד הניצחון. בכל מקום, תמיד, דודה לאה הייתה במרכז העניינים. עם אופי שכזה לא פלא שהיא החליפה כמה אקדמיות למוזיקה. היו לה עשרות תלמידים שאהבו אותה ועשרות עמיתים שאהבו אותה פחות, בלשון המעטה. כל שנה ביקרה הדודה בביתם של אירנה ומיכאל, עשתה גיחות משלוש האקדמיות בהן עבדה אחרי סילוקה מהמקום שבו למדה, עבדה והגיעה להישגים רבים. למרות הביקורים התדירים בעיר שעזבה, מעולם היא לא ביקרה יותר באקדמיה שממנה סולקה ובה עברה את החוויות הקשות.

הדודה לאה לא ביקרה אצל אירנה ובנה מיכאל סתם, אלא ביצעה שליחויות במטרה "לתקן את השגיאות" שהשניים עשו בהיעדרה. לה עצמה לא היו ילדים ואת האינסטינקטים האימהיים שלה היא הפנתה אל מיכאל. היא לא הייתה מרוצה ממנו כמעט בכל דבר ועניין. היא קיבלה קשה את העובדה שהוא לא הפך למוזיקאי ובהר לעסוק במדע "יבש", כמו פיזיקה, מדע חסר רוחניות, גס וחומרי. הדודה לאה קיללה את מיכאל בקללות עסיסיות, במיוחד כשנודע לה שהוא קורא ספרות אסורה המכוונת נגד המשטר ושקוע בכתבי הציונות למיניהם. היא רתחה מזעם וצעקה (היא כמעט ולא דיברה כלל אלא רק צעקה): "אתה מבזבז את חייך לשווא. אם תמשיך באורח חייך הציוני והאנטי-סובייטי, גורלך לשבת בבית סוהר". היא נודדת, חשב מיכאל בלבו, אבל עלי היה לשבת, על-פי גזר דינה, במקום אחד עם קירות עבים. הסיוט של דודה לאה שמיכאל יסיים חייו בכלא הסובייטי הדיר שינה מעיניה. היא החליטה לעשות מעשה בנדון על-מנת לחלץ את מיכאל מהצרה. היא תכננה לחתן אותו "בצורה הנכונה". אולי בדרך זו, היא חשבה, אפשר יהיה לרפא את מחלת הנפש היהודית של מיכאל. היא לא סמכה על אף אחד בעניין זה ולקחה על עצמה את מבצע החילוץ. היא התחילה להכין אותו בצורה מסודרת, דבר שלא היה אופייני לה כי היא הייתה עושה הכול בצורה ספונטאנית, בלי תכנון ארוך טווח. הכנת הפרויקט וביצועו ארכו מספר חודשים והביאו לתוצאות שאף צד, כלומר הדודה לאה ומיכאל לא צפו. יום אחד הכריזה דודה לאה בקול רם על כוונתה למצוא למיכאל אישה כאמצעי לתיקון חייו התועים. היא לא ידעה להסתיר את כוונותיה. בשלב הראשון היה למצוא מועמדת ראויה. בשלב השני - להפגיש אותה עם מיכאל. בשלב השלישי - להכריע אותו, לאלץ אותו להתחתן. היא בחרה לכלה המיועדת את תלמידתה הטובה ביותר דינה קאופמן שהייתה תלמידה מצטיינת באקדמיה שלה ובמקרה הייתה יהודייה. דודה לאה הודיעה לאירנה אמו של מיכאל: "מצאתי בשביל 'הפושע', בחורה מושלמת. אם יש לך תכניות אחרות, עלייך לבטל אותן עכשיו ומיד". לאחר שמצאה את "המצאיה" היא התחילה לרקום תכניות לקיום הפגישה בין מיכאל ובין הכלה המיועדת. הפגישה הייתה אמורה להסתיים בלכידתו הסופית. היא נתנה למיכאל

להבין שבחופשה בין הסמסטרים היא תבוא אליהם עם בחירת לבה שצריכה להיות גם בחירת לבו. כשנודע למיכאל על המזימה הוא החל לחפש מקום מקלט. מקום זה נמצא במרחק אלפי קילומטרים מעיר מגוריו. הדבר היה נורא פשוט. למולו, אביו, שהתגרש מאמו שנים קודם לכן ובתקופת רדיפות היהודים שעסקו בתרבות ואומנות פוטר וגורש כמו דודתו. באותו זמן נאשם האב בבגידה במדינה הסובייטית ובכך שהוא חסר מולדת ושורשים. הוא אף הוכרז סוכן בין של מדינה זרה. בתור שכזה הוא לא היה ראוי להיות יותר פרופסור באוניברסיטה ולעבוד כמבקר ספרות בשני כתבי עת מרכזיים והוא סולק מהעיר. בעיר הרחוקה הקים משפחה חדשה. כעת הייתה למיכאל כתובת נוחה להימלטות. מיכאל יופה ירד למחתרת הזו וכך ניצל מתכניוניה של דודתו. אולם הדודה לא הרפתה ולא ויתרה. היא "הפציצה" את מיכאל במכתבים מעליבים. "אתה פחדן עלוב וחסר נימוס", כתבה לו באחד המכתבים.

לאחר זמן מה היא הזעיקה את אחותה, אירנה, לבוא אליה ולהכיר את המועמדת. אירנה עשתה כדבריה של אחותה, וההיכרות התקיימה. כאשר חזרה לביתה, היא אמרה למיכאל בנימה ספק החלטית, ספק מפקפקת: "הבחורה מצאה חן בעיני". מיכאל חש איך החגורה מתהדקת סביבו. המצוד אחריו נכנס לשלב הקריטי. שלוש נשים ארגנו קנוניה כדי להכניע אותו. להמשיך להסתתר לא תואם את אופיי, אמר לעצמו. זה היה מתחת לכבודו. מיכאל החליט לצאת לקרב על עצמאותו. זמן קצר אחרי שסיים את לימודי התואר באוניברסיטה, הגיע מיכאל לעיר המגורים של דודתו. היא קיבלה אותו יפה מאוד ופירשה את בואו כהצהרת כניעה. היא אהבה מאד אנשים שמסכימים איתה, אולם תכניותיו של מיכאל היו שונות מתכניותיה. במחשבותיו אמר לה: "חכי, אני אראה לך!"

דינה קאופמן, המועמדת לשידוך, הגיעה לבית דודתו למחרת יום בואו. נערכה היכרות ביניהם. מיכאל לא חש שדינה חמדנית טורפת, אבל "עלי להיזהר" הרזה בינו לבינו. הדודה לאה פקדה: "צאו החוצה לטייל". היא לא הייתה רגילה ליעץ ולהציע אלא לפקד. מיכאל התחיל במסע הפחדה של המועמדת. כשנותרו לבד, הוא התחיל לדקלם לה בעל פה מאמרים אסורים נגד המשטר הסובייטי. בכך קיווה שהיא תפחד ותירתע ממנו. "התלמידה" הקשיבה לו בקשב רב. מיכאל ראה שהוא פוקח לה את העיניים על החברה שהיא חיה בה. אין דבר יותר נעים מלגלות למישהו עולם חדש, להיות מורה דרך, חשב לעצמו מיכאל. תגובת "התלמידה" למבול המאמרים שלו מצאה חן בעיניו. היא דיברה לעניין, אולם מיכאל התעייף והפסיק את השמעת דברי החוכמה. הגיע תורה של הבחורה לדבר, והיא הפתיעה אותו. כמו שחקנית מעולה היא החלה לחקות את דודתו שהתברר שהיא מורתה הנערצת והאדם האהוב עליה ביותר. הדודה הייתה אישיות סגונית, דמות מלאת סתירות, בעלת אופי סוער ובלתי

ניתנת לחיזוי. התלמידה המבריקה הייתה כל כך משכנעת במשחקה עד שלפעמים היה נדמה למיכאל שהוא נמצא במחיצת דודתו. היה לו נעים לצפות בהצגה המאולתרת. זה היה מצחיק, מסקרן ומרגש. אולם שאלה מטרידה ניקרה במוחו: עד כמה הבחורה הרחיקה לכת בניסיונותיה להידמות לדודתו? אם הצליחה, צריך לברוח ממנה. להתעסק עם אישה כמו הדודה לאה בתור רעיה היה פחד אלוהים. לאחר זמן קצר הבין שהוא צופה במחזה לא אמיתי ואופיי של התלמידה שונה. אין כמו הדודה לאה! מיכאל החליט שצריך לשמור על קור רוח, לשמור על מרחק מן הבחורה ולא להיסחף לכיוון הסכנה הפוטנציאלית. הוא החליט לעשות לדינה קאופמן, הכלה המיועדת, מבחן נוסף.

הוא נכנס לחנויות ספרים. עשר לערך. בכל חנות בילה בממוצע כחצי שעה. חיטט בין המדפים ושקע בחיפושים אחרי מספר ספרים. הוא היה משוכנע שאין כמעט אישה שיכולה לשאת בלוי מעין זה ולא לברוח ממנו. מיכאל ראה ש"הכלה" עיפה אבל מחזיקה מעמד. כשהגיעו לבית דודתו, זו פתחה בצעקות: "תראה איזה פציעות גרמת לרגליה של דינה". מיכאל העיף מבט לכיוון כפות רגליה וראה שהן מדממות מרוב ההליכה הממושכת בנעליים לוחצות. לאחר שדודה לאה שמעה איך הוא שעשע את תלמידתה במאמרים האסורים היא צרחה: "אני בטוחה שאתה תשב בבית טוהר ותאמלל את משפחתך העתידית".

בהמשך עשה מיכאל יופה צעד נוסף כדי להרחיק את המועמדת ממנו. כשחזרו לבית הדודה הוא החל לקרוא בספרים שקנה מבלי לשים לב לבחורה. היא השתוממה. הדודה צעקה עליו כהרגלה: "אינך יודע נימוס מהו". מיכאל היה בטוח שהמועמדת עוד לא ברחה ממנו משום שפחדה מדודתו שטרם נתנה לה פקודה לסגת. אולם כשהבין שהוא באמת לא מנומס, התחיל לדבר עם הבחורה על הספרים שקנה. להפתעתו היא התעניינה בספרים והגיבה יפה לשאלותיו. כשהחלה השיחה בין מיכאל לדינה נעלמה הדודה לאה מהחדר. הוא היה בטוח שהיא צמודה לדלת מהצד השני ומאזינה, וברגע שישתרר שקט היא תופיע שוב. הוא עשה ניסיון: שתק כמה רגעים. ברגע שהשיחה נפסקה, פרצה הדודה פנימה ושפכה עליו קיתונות של ביקורת. בערב לקחה אותו הדודה לאה לשיחת מוטיבציה. בלי הקדמה ובלי היסוס היא דרשה שיציע נישואין למועמדת. מיכאל פרץ בצחוק ודחה את הצעתה בבוז. הוויכוח התלקח והגיע לטונים גבוהים. כשנפרדו המשיך להתכתב עם הבחורה. כעבור מספר חודשים אמרה לו אמו: "הדודה לאה כבר לא כל כך מאוהבת בתלמידתה". אמו שיבחה אותו על כך שלא קיבל אז החלטה חפוזה להתחתן. ברגע שמיכאל שמע את טענותיה של הדודה לאה נגד דינה, צחוקו הרעיד את החלונות וקולות הנגינה השתקו לרגע. ראשי השכנים הציצו מבעד לחלונות ותהו איך אפשר לצחוק בצורה

קרעים

הַעֲנֵנִים הֵם קִרְעֵי נֵיר עַל פְּנֵי הַיָּם.
הֵיטָה תִּקְיָפָה. הַתְּרָאָה שְׂדֵי בָּהּ
רַק לְהַשְׁלִים זֹאת וּלְהַמְלִיט.

רוּחַ מְעִיפָה אֶחָדִים
לְעֵבֶר הַמְּקוֹם מִמֶּנּוּ אָנוּ צוֹפִים, קְרוֹב דֵּיוֹ
לְהַגְנִיב מִבֵּט אֶל מַלִּים וּמִבְּעִים.

לֶךְ לֶךְ.
לְזַרְעֶךָ נְתַתִּי
וַיְהִי...

בקשה

אֲחִי שְׁלַח לִי אֶת אֶפְרוֹ
אֶסוּף בְּרַפְיוֹן בְּכַד פְּקוּק,
בְּקֶשׁ שְׁאֵפְזוֹ
עַל פְּנֵי הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה בָּהּ אָנִי חַי.

בְּשִׁצְלָצְלָתִי לְבֶשֶׁר לוֹ
שְׁמֵלֵאִתִּי רְצוֹנוֹ
לֹא הֵיטָה תְּשׁוּבָה.
בְּקֶשִׁי זֹהִיתִי אֶת קוֹלוֹ.

מאנגלית: חגי רוגני

כּוּז בַּמְּקוֹם כָּל כֶּךָ רְצִינִי. נִשְׁמַעוּ כִּמְהָ קַלְלוֹת עֲסִיסוֹת וְקוֹלוֹת הַנְּגִינָה נִשְׁמַעוּ שׁוֹב.
הַסְּתֵבֶר לְמִיכָאֵל שֶׁהִמְוַעַמְדַת לְשַׁעֲבֵר לְתַפְקִיד אֲשֶׁתּוֹ הֵעֵלְתָה סַפְקוֹת לְגַבֵּי הַמִּשְׁךָ
הַקְּרִיירָה הַמְּדַעִית שֶׁלָּהּ בְּמוֹזִיקוֹלוֹגְיָהּ. מִיכָאֵל יוֹפֵה הַבֵּינָן שֶׁהִתְלַמְּדָה בְּאֵמֶת בַּחֲוָרָה
נְבוֹנָה. כְּנֵרָאָה שֶׁהִיא שִׁמְעָה בְּקוֹלוֹ כְּאִשֶׁר סִיפֵר לָהּ שֶׁהוּא לֹא אוֹהֵב מוֹזִיקוֹלוֹגְיָהּ.
עִם פִּיטוֹרִיָּה שֶׁל הַמְּוַעַמְדַת לְתַפְקִיד אֲשֶׁתּוֹ, הַרְגִישׁ מִיכָאֵל יוֹפֵה שְׂאֵף אֶחָד כִּבְר לֹא
לוֹחֵץ עֲלָיו בַּעֲנִיָּין זֶה. אֲבָל אִזּוֹ הַתְּחִיל לְהַרְהֵר עַל חֵייוֹ וְעַל דֵּינָה קְאוּפְמָן הַבַּחֲוָרָה
שֶׁעֲבָרָה בְּהַצְלָחָה אֶת כָּל מַסַּכַת הַעֵינֻוִיִּים שֶׁלוֹ וְשֶׁל דוֹדָתּוֹ. "כְּנֵרָאָה הִיא בְּאֵמֶת בַּחֲוָרָה
מִיּוֹחַדָּת", אָמַר לְעַצְמוֹ. "מִמִּילָא חֵי מַלְאִים מוֹזִיקָאִים, אִזּוֹ תֵּהִיָּה עוֹד מוֹזִיקָאִית אַחַת".
כֶּךָ הֵם הַתְּחַתְּנֵנוּ!

דוּדָה לֹאֵה לֹא אֵהֲבָה אֶת הָאוֹדִיסִיָּאָה הַצִּיּוֹנִית שֶׁלָּהֶם. הִיא לֹא סִלְחָה לְתַלְמִידָתָהּ
דֵּינָה, אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל מִיכָאֵל יוֹפֵה, שְׁגוּלָה אוֹתוֹ מִמֶּנָּה. הִיא לֹא סִלְחָה לְמִיכָאֵל שְׁגוּל מִמֶּנָּה
אֶת תְּלַמִּידָתָהּ הַטּוֹבָה בִּיּוֹתֵר וְהֵרַס לָהּ אֶת הַקְּרִיירָה הַמּוֹזִיקוֹלוֹגִית שֶׁלָּהּ.
שְׁנַיִם רְבוֹת אַחֲרֵי הָאִירוּעִים הִלְלוּ כְּשִׁישְׁבוּ לְפָנֹת עֵרֶב בְּמִרְפַּסַּת בֵּיתָם וְצִפּוּ
בְּאֵנִיּוֹת הַנְּכַנְסוֹת לְנִמְלַח חִיפָה שֶׁאֵל מִיכָאֵל אֶת אֲשֶׁתּוֹ: "דִּינוּצִיקָה, אֵיךְ הִרְגַּשְׁתְּ אִזּוֹ
בִּימֵים הָהֵם בְּמִשְׁפַּחְתִּי?" דֵּינָה הִתְבוֹנְנָה בְּמִיכָאֵל, אַחֲרַיִךְ הַפְּנֵתָה מִבֵּטָה אֶל הָאוּפֶק,
חֵיכָה חֵיּוֹךְ מִסְּתוּרֵי וְעֵנְתָה: "אֵתָּה הָרִי יוֹדֵעַ מִיכָאֵל יוֹפֵה שְׁאֵנִי אָדָם אִמִּיץ".

נקודת תצפית

אף על פי כן יצאו לדרך. בשקית - תפוחים. בקנקן - קפה. רותח. בספסל האחורי, מימין לשמאל, משמאל לימין - מתגלגלים בקבוקי מים. הטיוטה הלבנה היא דגל כניעה, מתפתל בכבישי ארץ ישראל השחורים, השחורה, שמיים עשנים והשמש בחיתוליה עדיין. מחיפה לקלי"ה, מחיות לשממת רפאים, מהירים מלובשים קטיפה ירוקה לערומים ושותקים וים המלח. הרדיו שר בעברית, שלום ויהודית ואריק איינשטיין אחד, וסיכום הלילה - מה הופגז ומי מת ואוי, איזו טעות שוב קרתה, כישלון צבאי, ואנחה ועוד אחת וההלוויה תצא בשעה --- ופסטיבלים בריו. הטיוטה הלבנה בכבישי היציאה מתל אביב, ריקה בשעה שכזאת, מתהפכת במצעה. **אנחנו שתי משוגעות**, אמרה אז הנוסעת. **זה טירוף לנסוע עכשיו. ואם תהיה אזעקה? הנהגת -** אף לא מילה. חייכה לעצמה. כמה אמת במשפט הזה. האחד. כמה אומץ עומד מאחוריו. כמה טמטום. ותום. ריגוש. או איזולת. פני ימינה, בקע הקול מהמכשיר, והנהגת הטתה את ההגה. העולם התרחב. מימין ומשמאל לכביש המתוח לא קמו גורדי שחקים עדיין, גם לא בניינים פשוטים, רק רוח ועמודי חשמל. קפה? שאלה הנוסעת, מוזגת. כבר ניחשה. קפה של שעה עגולה ברדיו, 05:00, דקות של אפוקליפסה, ריטואל החורבן של יולי-אוגוסט, מהמדינה הזאת באהבה (ובשנאה. ובדמע. ובכאב מתמשך, נערם).

שובלי העשן מתכהים כשמתבהרים השמיים. כשהשעון המעורר של השמש מצלצל - הנוסעת, במושב הקדמי, מקפלת רגליים, מניחה ראשה, נעצמת. הנהגת פותחת חלון, שואפת מלוא הריאות אוויר של בין תל אביב לכביש 90, כי משם החליטה לנסוע, אוויר הארץ שלה, הבוהרת, שדווקא עכשיו לנסוע בה, כן, דווקא עכשיו. בשלט - פתח תקווה, ראש העין, כפר קאסם. כפר קאסם. לא זכרה שעברה מכאן פעם. עלה בה רעד. עלתה על המחלף, וימינה בצומת, התבלבלה, חזרה על עקבותיה, ושוב על המחלף ועוד אחד, וכבר השמש באמצע שמיים והשתנו המרחבים. בשלט - זאווייה. המישורים הרו. האדימו, כעוסים. אבנים קשות צעקו עליה בערבית. היא לא הבינה. הרדיו קרטע. רעש לבן. שלחה יד לכבות. ושלט - מסחה. בטוחה שמעולם לא הייתה כאן. מכונית עקפה אותה. משהו שונה בה. מה זה? מה יש בה? ושלט - חארס, והנוסעת או פקחה עיניים. מטושטשת שלחה ידה ראשית אל קנקן הקפה. קפה? שאלה, מוזגת. כבר ניחשה. לחצה על מתג הרדיו לשעה עגולה של אפוקליפסה, ואין. **מה יש לזו רטנה.** העבירה תחנות, אצבעותיה שלוחות, שלוות. ידה האחרת אחזה בכוס הקפה בבטחה. בחוסר ידיעה. בפער שביניהם. **זה לא קולט כלום!** והמשיכה. חזרה ל-8.91. נזכרה פתאום שיצאו מתל אביב מוזמן. איזה **אזור זה כאן?**

עזבי, יש דיסקים. יש עידן רייבל, אמרה הנהגת, רק יד אחת אחזה בהגה, בשניה - כוס הקפה הארורה, טפטפה רותחת על הגינס. הנוסעת דחפה ראשה בתא הכפפות, מפשפשת בדיסקים. הכביש הנחשי התעקל ועלה ועלה, כמו ביי"ב, בטיול למדבר יהודה, כשעלו ועלו בשביל לראות את הזריחה ובסוף היא צחקה עליהם, השיגה אותם בסיבוב. שוליים לא היו לו לכביש. ממול הגיחה מונית כתומה. בנהגת חלחל דבר. אחריה מכונית. ועוד אחת. **מה זה לוחית רישוי לבנה? חצינו את הגבול לאירופה? הצטחקה הנוסעת. דווקא מתאים לי איזה פריז או איטליה.** הלוחית!
לא, ארגנטינה. תמיד רציתי ארגנטינה. לכל הרוחות, מה זה המקום הזה?
תגידי, זה של האו"ם או מה? הנה עוד אחת. חקרה הנוסעת. שתקו. **איפה אנחנו בכלל? שאלה.** הנהגת - אף לא מילה. דבר לא יחרב לה את הטיוט הזה.
נסעתי לפני הגי. פי.אס, הצליחה.
הנוסעת נטלה את המכשיר. **סרטא, כפר א-דיכ, קרית נטפים, צומת ברקן? חארס? מרדה? צומת תפוח -**
-מה צומת תפוח? נבהלה הנהגת.
-כתוב כאן צומת תפוח.
-את בטוחה?
-זה מה שכתוב.
-זה לא יכול להיות.
-קחי, תסתכלי לבר!
-אבל איך?
-אני ישנתי! לא יודעת איך! שתיקה.
אני לא מבינה, אמרה הנוסעת. **תמיד היית נוסעת מכאן? אמרת שאת מכירה את כביש 90.**
-תמיד נסעתי דרך בית שאן.
-אז את לא יודעת איך נוסעים.
-לא חשבת שנגיע לשטחים!
-אבל הגענו! אולי תסתובבי?
-לאן?
-נחזור!
-את כל הדרך הזאת? כבר עדיף שנגיע לבקעה.
-הלו! אנחנו בשטחים ויש מלחמה! את קולטת בכלל? ידעתי שלא היינו צריכות לנסוע, אמרתי

לך. הנה, יש פה רכב צבאי! תעצרי, תעצרי- למה לא עצרת?!

-ונגיד להם מה?

-שהסתבכנו, שילוו אותנו!

-נראה לך שהם יזיזו את הסיור היחיד שלהם מפה כי איזה שתי סתומות טעו בדרך?

-איך 'שתי סתומות'? אני בכלל ישנתי.

שתקו.

-עוד רבע שעה נגיע לבקעה, בסדר? ניסתה הנהגת. עוד קצת. נעלה את דלתות הטויוטה. מוכרחה להיות לבנה דווקא כאן. צד ימין של הדרך הפך מיוער, שטח רחב של עצים צפופים, וערפל, מטשטש בתים-בתים, הרבה בתים, אחד ליד השני, אחד על השני, אחד בתוך השני. הייתה לרגע כמו לפני שנים, ילדה בת חמש, מפחדת שתצא המפלצת מתחת למיטה. עכשיו לא יכלה לעצום עיניים, להעלים אותה. הכביש היה חד סטרי. לאיזה צד עדיף שתברח אם יקרה משהו? כל שקע בו נראה לה חשוד. כל יישוב יהודי נראה לה תמוה. איך גרים כאן? איך משכיבים ילדים לישון? איך שולחים אותם לשחק בחוץ? שלחה יד והגבירה את עידן רייכל. הוא המרגיע הפרטי שלנו, חייכה אל עבר הנוסעת המבוהלת עדיין, בכוונה, שלא תעלה על דעתה שוב לחזור הביתה. את זוכרת איך רעדה לי הרגל על הגז כשנהגתי בפעם הראשונה בגשם? כשהיינו בצבא, זוכרת? היה חורף מטורף.

-לא ראו כלום!

-נסעתי על 10 וכולם צפצפו, אילצה עצמה לצחוק.

-משוגעים. ומישהו צעק עלייך ברמזור, הנוסעת צחקה אחריה. הנהגת המשיכה - והנסיעה לתחרות ההיא בירושלים, כשהתבלבלו בכבישים, עברו שלוש פעמים אצל אותו בודק בגבול; הנסיעה לשדה התעופה, להביא את אח שלה אחרי טיול של שנתיים בדרום אמריקה; הפעם הזהיא בלילה, כשהסתבכו בתוך כפר ערבי. קצת כמו עכשיו. וכל פעם אנחנו חוזרות לרייכל.

-תגידי, התפכחה הנוסעת. צומת תפוח זה לא איפה שנחטפו... אלה? השלושה?

-זה היה בצומת תפוח?

-בשטחים איפשהו...

-אבל לא כאן.

-את בטוחה? הנה, מה זה שם? הגענו לשם? הנוסעת הזדקפה בכיסא. בואי נסתובב, נו. תראי, יש שם אנשים!

הצומת התגלתה ככיכר קטנה ומאובקת. במרכזו בטונדה. לא שייכת. עליה בוטקה של שומר, מג'בניק, ילד - ריק עכשיו. אזור מלחמה נטוש. חור במפה. שכחו לתפור כאן? מישהו בכוונה משאיר פרוץ? מימין - תחנת אוטובוס. חדשה דווקא. מכוסה הסוואה צבאית. וזה לא נורמאלי. נורמאלי כמה שזה לא נורמאלי. בהמשך הכביש - בחור מצד ימין, שניים מצד שמאל, צועקים

זה לזה. עינייה של הנהגת נפערו. הם הולכים לזרוק עליהן אבנים, היא הרגישה, אולי אפילו איזה בקבוק תבערה. היא לא תתפלא. ואם הם רוצים לחטוף אותן? רכב ישראלי, לוחית רישוי צהובה. הם בטח יחשבו ששתי בחורות זאת מטרה קלה! בקול רם מלמלה שטויות אחרות שאחר כך לא זכרה, דיברה על פאי לימון, דיברה רק בשביל לדבר, לדבר אל הנוסעת, שלא תפחד, שלא תתחרט, שלא תתקשר פתאום לאמא שלה לבכות שהן בצומת תפוח, תאשים באוניה שלקחה אותה המשוגעת הזאת למות. מתאבדת. מתאבדת ורוצחת. והיא בסך הכל רצתה לטייל במדינה שלה. שלה! לא לנהוג בה כמו תיירת לא רצויה. ושאר כך לא יגידו שהיא מתמסכת ושהם סובלים יותר. כולם סובלים יותר. בצומת הזאת לא ידעה כבר מה שלה. אם מישהו יכול לזרוק עליה אבן רק כי יש לה לוחית רישוי צהובה, כנראה כבר אין דבר שהוא שלה. הכניסה למתקן מגיל שש עשרה ומעלה, ואת כבר בת עשרים ומשהו, אבל אסור לך. כי אסור. והשער פתוח ורק כשתעלי תביני למה אסור. ואולי אז יהיה מאוחר מדי.

סעי מהר, ביקשה הנוסעת, ידיה תפסו בירכיה, מלמלה איזה 'שמע ישראל' לא אופייני.

-האבן תפגע יותר חזק אם אני אסע מהר.

-אבל אם תסעי לאט הם יוכלו -

בסדר, לא חיכתה לתיאור. ניחשה. לחצה על הגז. הידיים מעכו את ההגה. בגבה צמרמורת. כל השרירים העידו על קיומם. עמדו על משמרים; למרות שאם יקרה דבר, מה כבר תוכל לעשות? דמיינה את העיניים שלהם אדומות, דמיינה סכין בכיס האחורי במכנסיים, דמיינה שעוד רגע עוד רגע עוד רגע -

אמא שלה תבכה מעל הקבר, קול ירעד בקדיש, נחלים שחורים, אתי חפירה. לא יכלה לנשום תחת העפר הזה, הדמיוני שלה, אבל התרוממה בכיסא, צריכה להיראות בסדר, לא פחות מבסדר, שתי פחדניות במכונית זה לא עסק מצליח. הגבירה את רייכל.

אפשר קפה? חייכה, הכל נשפך לי. תמוזי לך גם.

הנוסעת הרימה גבה. הרפתה מירכיה בחוסר רצון. הן חזרו לצורתן. הניעה את עצמה למוזג קפה בכוס אחת. למוזג קפה בכוס שנייה. הרימה להגיש לנהגת. נשענה לאחור. עברנו.

-כן.

-לא נשמתי.

-זה בסדר. זהו.

-אם היה קורה משהו -

-לא קרה. די. תקשויבי לרייכל. יש מים מאחורה. לא שתינו בכלל. יש תפוחים.

תפוחים! הנוסעת צחקה. לא הספיקה לך צומת אחת? שתיהן צחקו. את כל המתח צחקו. את כל הפחד. את כל הפיפי שכמעט יצא במכנסיים.

-מתי כבר נצא מכאן? שאלה הנוסעת.

-המדינה הזאת הזויה.

למלא את המימיות

כשהייתי בת שמונה עשרה גויסתי לטירונות היישר מקיץ שפיכת הדמים במלחמת לבנון השנייה. באחד הימים יצאנו ליום שטח מרוכז. היה זה בחודש אוגוסט, ביום החם ביותר שהיה לו להציע. חמש פלוגות הנושאות שמות הראיים צועדות עם נשקים ואוכל משומר לקראת אימון פגיעה במטרה. מאוד דומה למשחק, אלא שהמכונה שהייתה בין ידיי באמת הייתה יכולה לפגוע במטרה, או שלא במטרה, ולהרוג.

תחת צלייה אפורה מתוחה ומעל רצפת בטון עבה ישבנו בקבוצות וחקרנו את מראה הלוף - פיסת בשר מכובס, וממנו זולגות גבשושיות השומן עד שמתנקזות בתחתית פחית השימורים המחלידה. ביום חם שכזה חלק מהבנות ביקשו להשיל את הבד הקשיח מעל גופן החנוט ולאתגר בשיזוף. החום אטם את אוזניי, עד כי התקשיתי להבחין בקולה המחוספס של אחת מהמפקדות מתלהם על הבנות. גלי הקול עברו לידי, אך אני לא הבחנתי בהם עוד.

עד מהרה, במקום מטחים סוערים של רובי M16 לכיוון בובות קרטון מסומנות, החום ירה מטחים משלו על הבנות ההרואיות. בגבורתן אל מול השמש מצאו את עלפונן זו אחר זו וקרסו אל הקרקע החולית והצהובה. הבטתי בהן ברעד. הלא ניהלתי עם כולן קודם שיחה קולינרית על נפלאות הבשר הצה"לי, והנה עכשיו הן שוכבות על אדמה ספוגת אבק שריפה, בקושי זוכרות את שמן, מעורסלות בתוך חוסר בהירות ושכחה שהפחידה אותי מאוד.

סביב כל קורבן שגבה השמש עמדו כמה בנות ובכו. קולן הפיק צליל של סירנה מעומעמת, ולבושן הירוק השתנה עד מהרה לבגד שחור ובו קרעי ציפורניים אבלות. ניגשתי למכל המים הצבאי הגדול. בקרקעית שלו היו חול ואבנים קטנות וכמה חרקים שביקשו לצנן את גופם מהחום. מילאתי את המימייה העגולה שלי ושתיתי את כל תכולתה, בלי להריח, בבת אחת. אחר כך ניגשתי למפקד שלי. גופו היה גבוה ורוזה, קפוץ ומתוח. פניו היו כעוסות ומוטרדות בכל פעם שהסתכלתי עליו. כמו פניו של אטלס, שסבל מסחיבת כיפת השמיים על גבו, כך פניו של המפקד נותרו עקרות משמחה.

עמדתי מול המפקד. אני והמימייה הריקה שלי. התמתחתי בצורת יהלום לפקודת כבודו, והמימייה שלי התמלאה בדמעות מלוחות. אמרתי לו: "כולן מסביבי מתעלפות!

-את חושבת שהאזעקה שלהם בכלל פועלת?

-לחיות ככה, בפחד כזה, שכל רגע יכול-

-כי אם היא לא פועלת זאת בעיה. אם ייפול טיל אנחנו נמות על בטוח.

-אנחנו יכולות למות גם ככה.

-כן, אבל באן... מי יודע?

-ידעו. יריחו.

-זה לא מצחיק. אני אהיה רגועה כשנקלוט גלגל"צ.

-מה זה שם?

-לא יודעת. נקודת תצפית?

הן התקרבו. כן! זאת תצפית! הנהגת צחקה. רוצה לעצור? להסתכל על הנוף?

-מי שם פה תצפית!?

-כנראה מישהו שחשב שהנוף פסטורלי.

-מרגיע.

-שלו.

-מנחם.

-נותן השראה.

-את יודעת מה? הנוסעת הסתובבה בכל גופה אל הנהגת, נחושה. תעצרי.

-מה?

-תעצרי, נו. מזמינים אותנו להסתכל.

-אף אחד לא מזמין אותנו.

-נו.

-זאת מלכודת.

-תעצרי!

-קודם ביקשת ממני להסתובב, עכשיו את מתעקשת לרדת כאן?

-ותביאי תפוח.

-את לא נורמאלית.

-ברומא התנהגי ברומאית.

-את לא ברומא, את בשטחים.

-אז בשטחים התנהגי כ... נו, תעצרי כבר.

הרגע דיברתי איתן ואחרי רגע הן כבר באמבולנס המאולתר בדרך לקבלת עירווי! אי אפשר יותר ככה! צריך לעשות משהו". בקול תחינה שביקש למצוא מענה, הרעפתי על אטלס עוד בעיה בנוסף על המכלול שנשא על גבו, ועתה עליו להתמודד גם איתה. שכחתי לרגע שגם הוא בן גילי, אולי גם לבו דופק מהר...

המפקד הפנה אליי את פניו הכועסות וביקש ממני לרכז מיד את כל הבנות בצורת ח. המימייה רעדה בין אצבעותיי עד שאספתי את כולן. נמתחנו בגופנו לצורת יהלום בודה, תחת השמש הקופחת ששרפה לאטה את עורנו הצעיר. אטלס הביט בכולנו בעמידתנו, משלבות ידינו מאחורי גבינו ומרגישות את נטיפי הזיעה זולגים במורד עמוד השדרה ומכסים את החיבורים בין האצבעות. "אני מודאג. אתן יודעות למה אני מודאג? חברה שלכן למחלקה מוטרדת ובוכה, כי אתן לא שותות, ומתעלפות. אני לא מבין, למה חברה שלכן צריכה להיות מודאגת בגלל שאתן לא שותות!?"

אפ, בדקה הקרובה כולן ממלאות מימיות וחוזרות ל-ח. זוו!"
כולנו זזנו. נחבאתי אצל מכל המים והתביישתי שידעו שזו אני. מילאתי את המימייה שלי וחזרתי לעמוד לפקודתו.

"יפה. עכשיו כולן פותחות את המימיות שלהן, ושותות. אף חברה מהמחלקה שלנו לא תתעלף. ותגידו את זה גם לחברות מהמחלקות האחרות."

עם חול ושותפיו או בלי חול, כולנו נאלצנו להגיר אל קרבנו את המים העכורים מהמימייה הירוקה והעגולה, בין אם אהבנו בין אם לא. אטלס המפקד הסתכל לי בעיניים בפעם הראשונה וחייך אליי חיוך עקום בגרסה מקוצרת. לאחר מכן עבר בין המימיות של כולן והפך אותן עם הפנים לקרקע כדי לבדוק ולראות שהן ריקות. "מעכשיו כל אחת ממלא את המימייה שלה ודואגת לשתות ממנה. וכך גם דואגת לחברה שלה שתשתה. אפ בספירה שלי הלכתן למלא את המימיות, אפ זוו!".
אטלס המפקד פנה אליי לאחר שכולן התפזרו. חייכתי אליו ואמרתי: "תודה".
שכחתי את היהלום, להצדיע ולקרוא לו "המפקד". הוא הנהן בחזרה והחיוך העקום בקושי הצליח לו בפעם השנייה.

מאותו רגע אף אחת מחברותיי למחלקה לא התעלפה. ישבנו ביחד תחת הצלייה והמשכנו לחקור את נתחי הלוח המבריקים בקופסת השימורים הזהובה, בעוד קרני השמש נסוגות מעברנו עד שירד עלינו הלילה.

הבוקר התעוררתי למציאות עכורה מדם, מדיפה ריח אבק שריפה מהול בשנאה. אני בת עשרים ושש. הקיץ הלוהט הבעיר את מלחמת צוק איתן הפעם. נהרגו כשישים חיילים מכוחותינו. רובם בני אותו הגיל שהייתי אני, חיילת צעירה ובעלת מוטיבציה להיות חלק בלתי נפרד מהמערך של צה"ל. בעזה נהרגו אלפי אזרחים, ביניהם ילדים קטנים שלא הספיקו לברוח מההתקפות של צה"ל או של חמאס. והנה

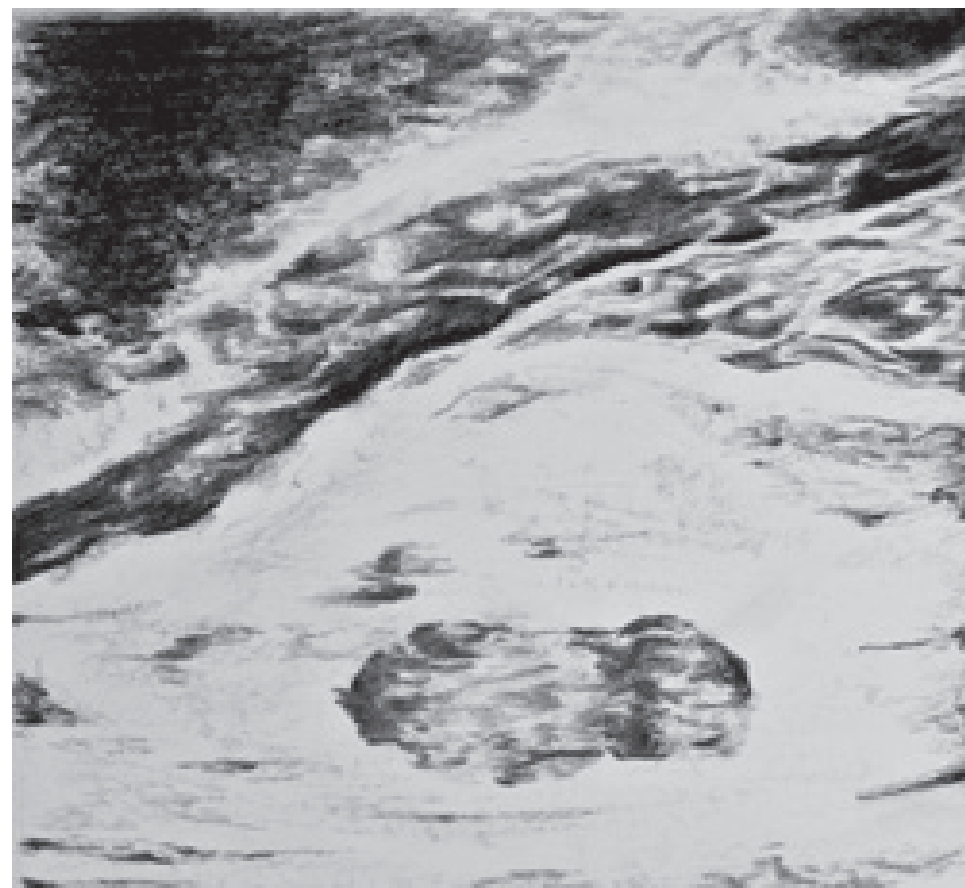
הגיע עיד אל-פיטר. ואין מה לחגוג בעיד, או לאיד, אלא רק לחשוב על כל אלו שמתו ולבכות על לכתם.

הרבה הרג. רב מספר האנשים שלא ישנים בלילה. אולי כי מפגיזים אותם בשנתם, אולי כי דפקה להם על הדלת בלילה קבוצה של חיילים, אולי כי אהובם נכנס עם פלוגתו לתוך הקרב, אולי כי הילד שלהם יצא לשחק בחוץ ולא חזר. אני יושבת בבית, הרחק, אך לבי משחרר פעימות דרוכות כמכונת ירייה. מתחשק לי ללכת לאטלס המפקד, זה שסחב את המחלקה על גבו, ולהגיד לו: "תראה מה קורה מסביבנו! כמה מתים. כמה הרג."

תספור כמה אנשים לא ישנים כבר לילות ארוכים ומחכים. מחכים שנעשה שלום, מחכים שנדע לדבר איש עם רעהו, מחכים שהשני יכריז שהוא נכנע. מחכים למלא את המימיות שלנו במים, לפקודתך, ולשתות."

הילה נדב, ללא כותרת, 2012, גרפיט על נייר, 30x40

הילה נדב, ללא כותרת, 2012, גרפיט על נייר, 30x40

בית הקפה של הדוד נמרוד

כל חפץ גדול אני נוסע לעבד
בבית הקפה של הדוד שלי נמרוד.

בית הקפה של הדוד שלי נמרוד
הוא בית קפה מיוחד מאוד.

מה כל כך מיוחד?

כלם שם ילדים
אחד אחד:

ילדה עם סינר קצר
שהיא ילדה מלצרית,
וילד עם סינר מלכלך
שהוא ילד טבח.

ילדים מכרים
וילדים לקוחות,
ובני הדודים שלי
הילדים של נמרוד.

בית הקפה של הדוד רחוק
ומסביב הכל ירק.

נוסעים ונוסעים ואני חושב:
ככל שמתרחקים מהבית
רואים פחות בנינים ויותר עצי זית.

ככל שמתרחקים מהעיר
רואים יותר בהיר.

נוסעים ונוסעים...
ובסוף -
מגיעים.

ילדים גדולים יושבים כאן ושותים קפה,
ילדים קטנים שוקו
וילדים חולים תה.

אפשר להזמין כאן דברים
שאין, או אסור במקומות אחרים:
פתה עם שוקולד,
מאכלים בלי בצל
ופתה בלי כלום -
לא בצל ולא שום.

לחם הבית של בית הקפה
מגש תמיד בלי הקשה,
ובין חמש לשש, ביום חמישי
יש שעה שמחה, והמיץ חפשי.

שותים בכוסות זכוכית
(מחזיקים ביד אחת)
ואם טיפ-טפה נשפף,
זה לא נורא כל-כך.

כן, ככה זה בבית הקפה:
מקבלים כאן קניון

גם אם לא אוכלים יפה.
לפעמים אתה שבע
או לא בדיוק יודע
מה אתה רוצה.

במקרה כזה אפשר לבוא להתארח
ולהזמין רק ריח.

אפילו המחירים מתאימים לילדים.
ובעצם לא קונים כאן,
רק מחליפים:

שתייה במדבקות
ואכל בקלפים.

כאן ילדים עושים את הכל.

לכל אחד יש תפקיד
לפי מה שהוא יכול:

נדב מהמושב
מביא את החלב,
ילדה שקוראים לה בר
מביאה את הספר,
היורח זורח
והתה רותח.

ומה אני עושה?

לוקח הזמנות ומקשיב לשלחנות:

פעם שמעתי סכרזית
אומרת לסבר שהוא מתוק,
ופעם תיון צעק לכפית
"זה לא כזה עמוק!
קפצי למים פחדנית!"

כל חפץ גדול אני נוסע לעבד,
בבית הקפה של הדוד שלי נמרוד.

שיר אחד מתוך סיפור לילדים (ולילדים גדולים מדי!)

נורית רימון, ללא כותרת, 2014, שמן על בד, 20x15

נורית רימון, ללא כותרת, 2014, שמן על בד, 20x15

דוד וקשטיין, **לחם**, 2014, טכניקה מעורבת על בד, 40x40 כ"א
מתוך התערוכה: **דוד וקשטיין ציור 1975-2014**, המשכן לאמנות עין חרוד

דוד וקשטיין, **יהודים וערבים**, 2009, טכניקה מעורבת על בד, 171x87 כ"א
מתוך התערוכה: **דוד וקשטיין ציור 1975-2014**, המשכן לאמנות עין חרוד

ליל נילוס

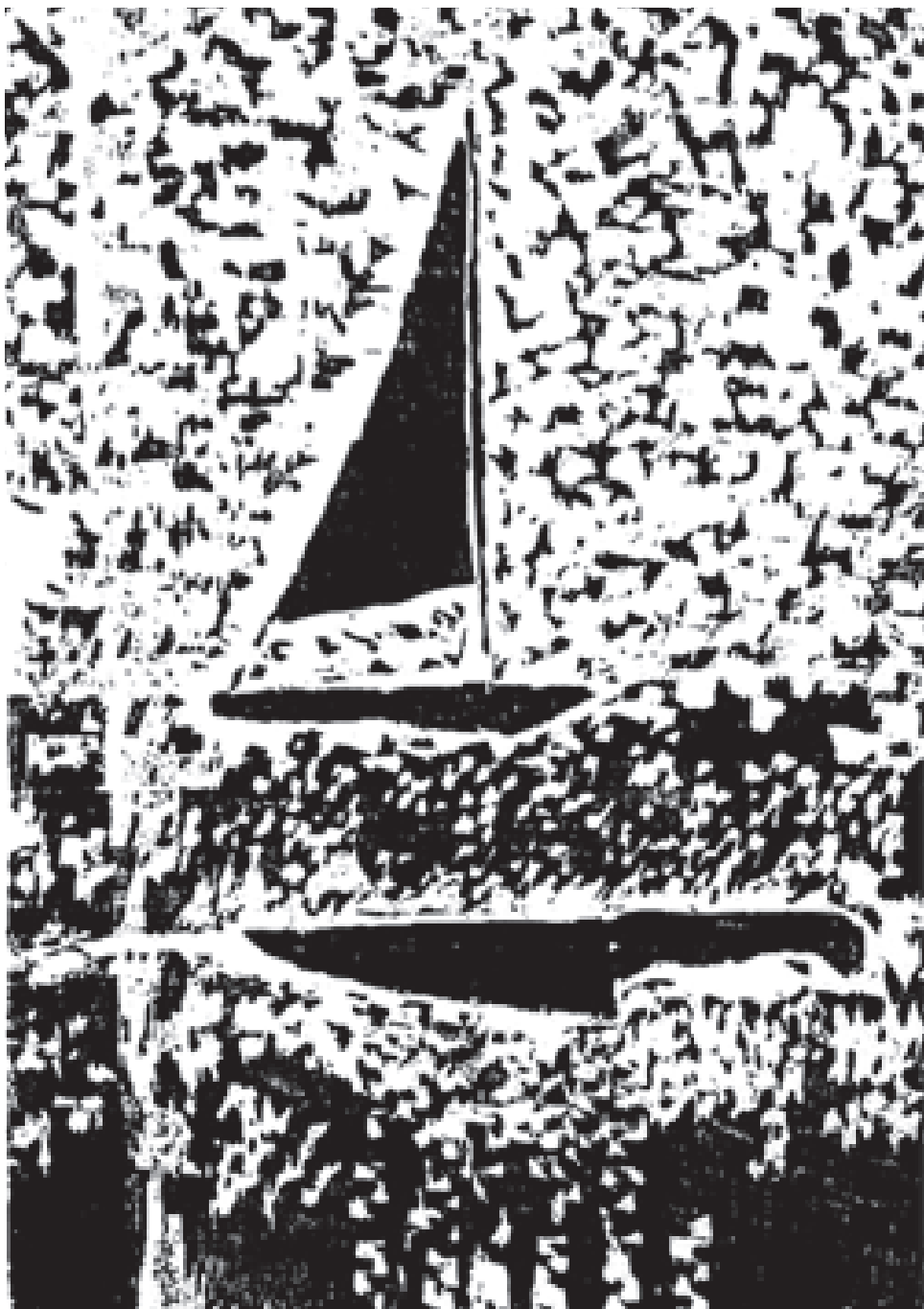
אָנִי שְׁטֵה בְּנִילוֹס שֶׁל קְהִיר
 מוֹל בְּנִינִי בְּטוֹן רַבִּי קוֹמוֹת מְנַצְנָצִים
 לֵיל נִילוֹס מְשִׁיט אוֹתִי
 לְאֵט
 לְאֵט
 שְׁאוּכַל לְהֵבִיט
 לְתוֹךְ הַחֲלוֹנוֹת
 יֵשׁ חֲשׂוֹכִים עֲמָקֵי שְׁחֹר
 יֵשׁ זְהָבִים מְאוֹר וְאֲנָשִׁים,
 וּבְשֶׁקֶט מְצָרִים הַזֶּה, עוֹלָה הַמְתוֹפֶפֶת שְׁלִי
 אֶל סִפּוֹן הָעֵץ הַמְחֻסָּפֵס
 מְתוֹפֶפֶת עַל עוֹר מְתוּחַ, הַדִּים, שִׁיר יְדוּעַ מְאֹז
 וְרַק עַל פִּי הַלְמוֹת
 לְבִי
 אָנִי יוֹדַעַת שְׁזוֹ
 אָנִי.
 אֹרוֹת מְנַצְנָצִים בְּחֻלָּים חֲשׂוֹכִים
 בְּטָן רוֹקְדֵת גְּעוּגוּעִים,
 שְׂדִים עֲדוּיִי מְחֻרוֹזוֹת
 וְרַק עַל פִּי הַנְּעֻנֹעַ
 אָנִי יוֹדַעַת
 שְׁזוֹ אָנִי.

הדפס עץ בעת מלחמה

בקיץ האחרון נותרתי, כמו רבים אחרים, עם תחושת צער וקושי לראות איזו דרך מאירה. בזמן המלחמה התקשרתי לעידית לבבי גבאי והצעתי לה לבוא לאורנים וליצור בהדפס עץ ובלינוליאום. עבודת הגילוף נראתה מתאימה שכן היא מאפשרת פעולה חותכת ופוצעת בעת הכנת הלוחות, ולאחריה – סוג של נחמה בעת העבודה בצוותא על ההדפסה, גלגול הצבע ו"ליטוף" הנייר. שלחנו קול קורא לצוות המכון לאמנות להצטרף וכך עבדנו כמה ימים מרוכזים שהיוו בסיס לעבודה שהתפתחה באורח עצמאי בהמשך. במהלך השנה עידית הציעה לקיים עוד כמה מפגשים, אליהם הוזמנו בנוסף לצוות גם סטודנטים משנים ג'-ד' וכאלה הלימודים בתואר השני במסגרת מסלול אמן-מורה בתוכנית הרב תחומית. האפשרות לפתוח ערוצי עבודה נוספים המציעים לימוד משותף של מרצים וסטודנטים מהווה עבורי הזדמנות לצורות חדשות של למידה, מרחב להתבוננות ולשאלות על אופני יצירה והוראה.

אחד ממאפייניו המהותיים של ההדפס הוא אפשרות השכפול. הדימוי מגולף, מוטבע, נחרט או מצויר על גבי מצע חומרי (עץ, מתכת, אבן ועוד), כך שהוא מוטמע במצע ובתהליך ההדפסה מועבר לנייר. עניין זה היווה אחד ממוקדי העבודה במדיום אשר החל מהמאה הארבע עשרה שימש כאמצעי לשכפול ולהפצה במערב. בתחילה שימש ההדפס בעיקר לאיור טקסטים דתיים, לציורי מפות, לרישום מדעי, ביולוגי, טכנולוגי, להכנת "רפרודוקציות" – רישום בעקבות אמני מופת, ציורי קלפים, פרסומות ועוד. החל מהמאה החמש-עשרה, אמנים בתחום הציור והפיסול הבינו כי עומד לרשותם מדיום הטומן בחובו איכויות ייחודיות הנובעות מהעבודה לתוך חומר שאינו נייר: הקו בהדפס אינו דומה לקו העיפרון, הגילוף אינו דומה לרישום. כניסת האמנים להדפס הוסיפה מימד נוסף למדיום כתחום עבודה המבנה שפה ומזמן גם תוכן. ההדפס הורחב לשמש אמצעי לביטוי רעיוני, להבעת ביקורת ונקיטת עמדה.

בהקשר זה אציין את סדרת ההדפסים "זוועות המלחמה" מאת גויה, אשר נעשתה בעקבות מלחמת ספרד בכובש הצרפתי בין השנים 1812-1815. סדרה בהיקף של 83 הדפסים, אשר מעבר לתיאורי זוועות מצמררים – עריפת ראשים, הרג, ביתור גופות, הרס ושחיטה – מהווה עבורי אחד מתמרורי האזהרה החריפים לטבע האנושי, שבאמצעותם חושף גויה את העונג הפרורטי הטומן במעשים, הן של הצופים והן של עושי המעשים.

מיקי צדיק, ללא כותרת, 2015, הדפס עץ, 25x18

מיקי צדיק, ללא כותרת, 2015, הדפס עץ, 43x34.5

חובב רשלבך, הלך רוח 2, 2014, הדפס לינווליאום, 29x21

חובב רשלבך, הלך רוח 1, 2014, הדפס לינווליאום, 29x21

עידית לבבי גבאי, סמל ברקאי ישי שור בן 21, 28.7.2014, הדפס עץ על נייר, 30x25

עידית לבבי גבאי, שלושה חיילים, 30.7.2015, הדפס עץ על נייר, 25x30

עידית לבבי גבאי, ללא כותרת, 2015, הדפס עץ, 40x25

עידית לבבי גבאי, מגבת מטבח ושתי ציפורים, 2015, הדפס עץ על נייר, 25x20

דורית רינגרט, מתוך 'אל המגדלור: רישומים למרת רמסיי', 2015, הדפס עץ, 20.5x123

הנעליים שלך נשארו ליד המיטה

הנעלים שלך נשארו ליד המטה
 עוד זמן רב אחרי
 שהלכת.
 הן נשקו זו לזו אבל ראו עליהן את העיפיות
 ואיף מה שהיה נשחק עד דק.
 אחת פצרה פה קטן
 ומתנף האחרת השתרבבה לשון סדוקה.
 פעם השרוכים, שחרים וארכים, היו קשורים
 במהדק
 אבל אחר כך
 הם נפרמו לגמרי.
 הנעלים נדמו לנו קטנות יותר.
 אמא אמרה שאף אחד לא יכנס
 לנעלים שלך
 ולא שאלנו למה היא מתכננת.
 התרגלנו שנעלים באות בזוג.
 אם אחת הולכת
 השנייה עומדת במקום
 ולא היינו מוכנים
 שאמא

בתשליל הגוף

בתשליל הגוף
 אפשר לראות את
 המדבר
 ילדות צחיקה,
 שמשות שחרות
 נפתחות למניפת
 קוצים.
 תשליל הגוף
 ספון בתוף
 תקרות גבוהות
 שאנשים קראו לו פעם
 בית.
 עוד מעט
 החשף יתחלף
 באור.

ראובן שהם

בְּסוּף

הִסְתּוּ פוֹרְחִים פֹּה
וְשֵׁם נְרוֹת נִשְׁמָה
לְבָנִים עַל אֶפֶס
חֲמַתֶּם וְשְׁלִיחוֹתֶם שֶׁל
סִינֹן-אֶב-אֶלּוּל
וְדִי. שְׁלוֹשָׁה סִרִּים
שׁוֹמְרֵי סֶף חֲמוּרֵי סֶפֶר
בְּצוּאָרוֹן לְבָן
רוֹשְׁמִים הָעֶרֶת
שׁוֹלִים בְּיוֹמֵן הַמָּסַע:
"זְמוּנוּ עֵבֶר."
"לְטַפּוּלְכֶם."
וּבְהָעֶרָה נוֹסֶפֶת
וּלְאַחַר מַעֲשֵׂה הֵם
מִשְׂרָבְטִים בְּסֶפֶר
הַחַיִּים:
"תִּנְצַב"ה"

בהירה רוזנבאום, חצב 2, 2015, הדפס עץ על נייר, 28x20.5

וְאִם נִשְׁאֵל שׁוֹב:

”אֵיכָה?”

הָאֵם יִשְׁמַע לְנוּ?

וְאִם נִקְוֶנָּה:

”אֵיכָה”

הָאֵם יִצְוֶנָּה לְנוּ?

כִּי גַם כִּי

כִּי וְכִי

בֵּין ”אֵיכָה” לְ”אֵיכָה”

הַמְרַחֵק

בְּרֵאשִׁי שְׁאִינוּ תִּ”ק פְּרָסָה

כְּשֶׁהַיּוֹם ט' בָּאָב תִּשְׁע־א

אמר מה שאמר

אמר מה שאמר

בא.

הלף.

נקבר.

ראשו לאבן

כר

והאבן לראשו

מצבה

תנצב”ה

וְנֵר

הַפִּיכּוֹת

<p>זה כל הענין. מתוכים נרטיב שלם של דיסוננס קוגניטיבי אל בין שוליו הנקשים של ברט כחל-דהוי.</p>	<p>פּוֹרְשֵׁטִין הַזְקֵן, בְּכָבוֹדוֹ, יוֹשֵׁב עַל שְׁלוֹת הַחֵלֶם שֶׁל לַיִל אִמְשׁ, מִתּוֹךְ שָׁנִים סָפֵר דְרָךְ חֵלֶן מְסוּפֵה תְכַלֵּת קְרוֹב יוֹתֵר אֶל צְפוּרֵי-לַיְלָה שְׁסוּעוֹת זָנֵב שָׁנָץ קִטְנֵטָן, כְּמוֹ דְבִדְבָן לְעוֹגָה, עַל בְּרֵט אֲרוּפֵי בְּכַחַל-עֵקֶשׁ, דְּהוּי, שְׁמִימֵי מְשֻׁמֵר תַּחְתֵּיו כְּמוֹת שֶׁל זְכָרוֹנוֹת מִתְּפוֹגְגִים אֶל תּוֹךְ סְכָמוֹת מִתְּחַמּוֹת שֶׁל גֵּן שְׁעִשׂוּעִים שְׁבֵתֵי, יְלָדִים צוֹהֲלִים, מְהַדְּהָדִים מְעֵלָה-מְטָה-מְעֵלָה, קוֹלֵם חוֹדֵר אֶל תַּעֲלוֹת אֵינְסוּפִיּוֹת בְּתֵם-לֵב נְעוּרֵי. הִנֵּה הֵם נִגְלִים, מְטִמִּיעִים תְּבִנּוּת שֶׁל חֵלֶן-קוֹמָה-שְׁלִישִׁית עֵינַיִם מִתְּעַגְלוֹת שֶׁל יְלָדִים, רַק יְלָדִים מוֹל דְּקָרִים שֶׁל אֹר-שְׁבַעַת-יָמִים נוֹפֵל לְאֵטוֹ מִצְמָרוֹת-קוֹמָה-שְׁלִישִׁית טְרַנְזִיטִיבִיּוֹת, מִתְּפוֹגֵג אֶל לֹא-כֵלֶם.</p>	<p>כְּמוֹכֵן דוּעָף לִי בַחֲטָף לֹא חָבֵל ?</p>	<p>הַשְּׁבֵת לְבָן מְאֹד עַל הַשְּׁלָחָן מְזוּמֵר בְּדַבְּקוֹת בוֹאֵי כֵלָה בּוֹאֵי כֵלָה ! רְגַע הוּא חוֹכֵךְ בְּדַעְתּוֹ וּבְעוֹד רְגַע הוּא כְּבָר נֵר נְשֻׁמָה לְבָן שְׁמֻזְמֵר בְּדַבְּקוֹת אֶל מְלֹא... וְגוֹמֵר וּלְבִסוֹף ?</p>
<p>אי, זין, זין. מי יגלה עפר מעיניך. הטמעת ארבות בשמים. היהיה כדבר הזה?!</p>	<p>אֵינְסוּפִיּוֹת שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל יְלָדוֹת סְמָלִית מְעֻשְׂרִים בְּנִגְיָעוֹת עַל מִיתָרִים רְפִים בְּטַעַם שְׁבֵתֵי [בֵּית-וְגָנִי שֶׁל קֶדֶם הַצְּמָצוּם].</p>		
<p>היום, אני מספר את כל זה אל יצוג סכמתי של מאזינים להוטים ממניעים על-פי יותר מקריטריון אחד. בן, אני עצמי בסביבה שונה, בשלבים קדם-אופרציונליים. בקשרים סמויים של ימים סהרורים, של נבכי לילות קשורי עינים [עתה עטופים צעיפי געגוע אבל פורמלי, לא קונקרטי. ברור].</p>	<p>סְכָמָה: הִנֵּה קוֹל צְלָצוֹל פְּעֻמוֹנִים שֶׁל גְּאֵלָה (אוֹלֵי כְּפִית רַב-פְּעֻמִּית בְּדַפְּנוֹת דוֹרְלֵקֶט). שָׁנִים סָפֵר.</p>		
<p>אנימה: הכל רורסאבילי. אפלו שבגיל כזה, הסנסורי כבר לא-כל-כך מוטורי. הברט כבר לא-כל-כך כחל. ועדין מתאבחן בי זכרון דינאמי מעריץ לאיש המפלא ההוא, המבין, איש-הברט בחלון-קומה-שלישית. עדין</p>	<p>לזכרו של הפרופ' ראובן פוירשטין ז"ל</p>		

כבוד

נפגשנו בחדר מדרגות, כל ערב אחר יום ארץ
שיחתנו הסתכמה בעקר במשפט: "מה שלומך, אדון אהרן".

בכל ששי בקפה עם החברה, ישבנו, צחקנו המון
בשפירתי אף אתה רב עם אשתך בכל ערב בשש בדיוק.
בשהלכת לפני ביום קיץ ברחוב וסחבת סלים מהשוק
באמת רציתי לעזר אבל
נפרתי שהייתי צמאה ונכנסתי לקנות לי בקבוק.
בששמעתי שקבלת שבץ וכבר שנה אתה שוכב בשקום
חשבת לי לוא לבקר אבל
זאת הייתה תקופה מאוד לחוצה עם המון שעות נוספות...

אתמול בפניסה לבנין תלו מודעה לבנה על עמוד:
"מודיעים בצער על פטירתו... בשמים יצב הארון...".
חשבת כימה איש טוב היית,
לא חיקת הרבה, זה נכון, אבל
תמיד, חייבים להודות,
תמיד אמרת שלום.

אז היום אדחה את ארוחת הצהרים,
לא אלך לאכל עם הבוס, כי
לשכן היקר אהרן מגיע
מגיע כבוד אהרן.

אהבה

בבית קולנוע, שורה שישית, התיישבתי מלאת מחשבות, כי הנוכחות
שלו הפריעה לקצב נשימתי. ומשום שלא שמת לי לב לאופן שבו אני מתנהגת,
לא הייתה לי שליטה על גופי או על המרחב הקטן שזכיתי בו באולם המנוכר.
וכך מבלי להרגיש הינחתי את ידי על משענת הכיסא, אך שם היא פגשה את
ידו. והמפגש גרם לי להרגיש שגם הוא מוטרד: במחשבות, בנוכחותי, בסרט,
הוא מוטרד.

הוא מיד הזיז את היד. "תורמי", אמר והתחיל לצחוק, ואני גלגלתי צחוק
תמים שרדף את צחוקו...

עד שאמרת: "עכשיו אנחנו נקבל נויפה".

לא קיבלנו בסוף.

אחרי המפגש נפרדו ידינו, וכל אחד מצא לעצמו תנוחת ישיבה
שהלמה את המצב שהיינו שרויים בו: אני עם יד על הסנטר, והוא עם אותה
הופעה. אני עם דפיקות לבי שרק התחזקו, והמשיכו לדחוף למחשבותיי
ציוויים שדרשו ממני להתקרב אליו, לחבק את התרגשותו, להיות תחת כנף
זרועותיו; אך בשיא הרגש הפנימי נשמעו מכל עבר רעשים של צופים אחרים,
שאיכשהו הצליחו לשים קץ למוזרות הנעימה שהרשיתי לעצמי לשהות בה.

אהבה

בלילות אני ממציאא לך סיפורים. על איש אחד, שקוראים לו סתם מישהו, ויש לו אוזניים שעשויות מעלי נענע סגולים, והן מתחילות לשמוע רק כשהוא נרדם והאוזניים הרגילות מפסיקות. או על אופניים שנוסעים מהר, אבל רק אם מתדלקים אותם באברי גוף אהובים, מנושקים, מרגישים.

בבוקר התל-אביבי הוא הרשיתי לעצמי להתעכב עוד כמה דקות במיטה. ראיתי אותך לובש על עצמך את היום שעתידי לבוא בסדרת תנועות מפוזרות אבל בוטחות. פשטת חולצה, לבשת חולצה, הכנסת כמה דברים לתוך תיק וסגרת את הרוכסן. ניסית לפתוח איזה צנצנת ושינית את האחיזה שלך כמה פעמים עד שהצלחת. היא נפתחה בתנופה לא מתוכננת ואתה נרתעת קצת לאחור. לא הבחנת בזה שאני מסתכלת עליך, נושמת דרך העיניים עמוק אל תוכי את דמותך – בחור גבוה מאוד ומחודד. גוף צעיר ופנים מבוגרות. ידעתי אז: אתה האיש שאני רוצה להיות האישה שלו. אני לא זוכרת מתי אמרת לי שאתה אוהב אותי. אבל את הפעם ההיא שרוקנו את החדר מרהיטים ושכבנו זה לצד זה, על הרצפה הקרה, כל אחד על גבו, לא נוגעים, והצלילים של רוברט פלאנט מכסים אותנו, הופכים להיות אנחנו, מסנכרנים בין פעימות הלב שלנו, הופכים אותנו לאמת צרופה – לא אשכח. או את הפעם ההיא שעברנו על המוכר שאנחנו מתחתנים רק כדי שיסכים למכור לנו יין אחרי השעה המותרת, והתפקענו מצחוק כל הנסיעה הביתה. צוחקים ומתנשקים ומתפקעים, עושים חיקויים של עצמנו, מתאמנים על הפרצוף הרציני שלנו ולא מצליחים שלא לצחוק. אמרת לי אז: איזו שחקנית את. אני רוצה שתשחקי איתי כל החיים. והיום, כשאני כבר לא יודעת מה סיפור ומה מציאות, ומה אולי רק תעתוע של זיכרון, זה גם לא נראה חשוב במיוחד. אני יכולה להאמין שהדמיון שלנו אמיתי, והוא קובע. חיים שכאלה, פלאים והפתעות. זה לא מצחיק אותך כשאני אומרת שלרחף באוויר נראה סביר איתך כמעט כמו להכין ארוחת ערב.

אהבה

מחר אתה חוזר ללבנון, ובשמונה השעות האחרונות שהקציבו לנו, לא ידענו מה לעשות. שמונה שעות לגעת בך, להשתכר מלהריח אותך. אני מתבוננת בך בחושך, משתדלת כמה שפחות למצמץ, מכיוון שכל מצמוץ גוזל לי את דמותך לשבריר שנייה. אני תוהה אם בפנים, בתוך הלב, גם אתה מרגיש את החלל העמוק שכבר נפער. את התחושה האיומה הזאת, שנשארת לבד ולא אחבק אותך הרבה זמן ולא יהיו בינינו השיחות הקטנות שלנו, כל החדש הזה, שיחות שלפעמים נמשכות שעות לתוך הלילה, והגילויים שבהן מרעישים את לבנו כל פעם מחדש כאילו הפעם הקודמת לא הייתה. שבע וחצי שעות ואני יצאתי למסע ארוך ארוך בשיטוטים על גופך. מקדישה זמן מיוחד לכל בליטה מוכרת, לכל נקודת חן. כמו הספד, אתה יודע? אני נפרדת מזרועותיך. נראה כאילו גם אתה חוקר באופן מיוחד את אבריי, אותם אתה מכיר כל כך טוב. שבע שעות ואנחנו מתנשקים בלהט. הידיעה שהלילה שלנו מתקצר ונותרו לנו שש שעות מכרסמת בגופי, בשרי נעשה חידודין חידודין ובבטני מרחשת סערה. כל כך עצוב לי. אני כל כך אוהבת אותך. איזו הרגשה נוראית. בחושך, העיניים שלך נוצצות מאוד, כאילו מאירות את החדר. אתה מנשק אותי ופתאום, אין בי את היכולת לשלוט בכך יותר. דמעות שקטות מציפות את לחיי. אני מנסה לשלוט בעצמי ולגרום להן להיעלם. אני לוקחת את ירך שבדיוק מגששת על בטני, מחפשת שקעים מוכרים. אני מניחה אותה על עפעפי, על לחיי, ואתה כמו מזדעזע בבת אחת, אוסף את כולי ושואל אותי מה קרה? אני לא יכולה לענות, ואני שותקת וממשיכה לבכות. כמו בהתקף אמוק אתה מתחיל לנשק כל דמעה, כל דמעה בנפרד ואני יודעת, כעת, שגם אתה כל כך עצוב. שאני בוכה גם בשבילך. אנחנו נחים, עייפים, מותשים. אני מסתכלת עלייך, על הנשימות שלך, על הבעת פניך כאשר אתה ישן. עוד שלוש שעות ואתה ישן כמו מלאך. השפתיים הנהדרות שלך, עסיסיות ובשלות, נחות ברפות אחת על גבי השנייה ואני מתאפקת שלא לנשק אותך. אני לא רוצה להעיר אותך. אני מאוד עייפה. מהלילה הזה. ואני כל כך מתאמצת שלא להירדם, לא רוצה לפספס אפילו לשנייה אחת אותך. אני מתבוננת בך בריכוז ומרגישה איך העייפות זורקת אותי פנימה וכמה שאני לא יכולה להתנגד לה. אני פוקחת את עיניי בבהלה ומגלה שנותרו לנו עשרים דקות בלבד. איך נתתי לעצמי להירדם? אני מתבוננת בך, עדיין ישן, אני מלטפת אותך בעורף, סופרת באור החיזור כמו הבוקר את הנמשים שלך. אני מרגישה את הבכי מתעצם ואני מפעילה כוחות מיוחדים

התבוננות

מועדון הנוער המה נערים ונערות צעירים שהגיעו אליו כדי להיפגש. כדי ליצור זהות קולקטיבית, סביב שולחן ערוך. הם לא צריכים אותי שם. הם יכולים להסתדר גם בלעדי, אלא שהתפקיד מחייב. לפעמים אני מרגישה כאילו אני עושה להם בייביסיטר, אבל אני גם לא. זו הנאה אדירה בשבילי לבוא ולפגוש בני נוער במרחב החברתי שלהם, במקום הכי פראי, הכי ראשוני, וגם אם הם לא תמימים, הם עדיין במקום הכי תמימים. חלקם שיחקו כדורגל במגרש, חלקם עסקו בהכנת ארוחת ערב, צוחקים, צועקים, יוצרים המולה שקוראים לה שמחת חיים. ובתוך ההמולה ישבו שניים. הוא בכתה ח' והיא בכתה ז'. ישבו צמודים, ודברו על דה ועל הא, מצחיקים אחד את השני ומזדהים עם כל מילה האחד של השנייה. תנועות גוף שמבליטות שריר או בטן שטוחה. הם יושבים על הספה כשהרגליים נוגעות זו בזו אבל הדיבור מכסה על משך המגע, וככל שהם קרובים יותר כך הדיבור חזק יותר. פתאום הם מתרחקים, רק כדי להראות שאין עניין רציני במשיכה שלהם, מתרחקים רק כדי להתקרב שוב. החיוך המבויש והמבט מלא האור שלהם חודר אלי כמו חיצים מושחזים. קמתי לעזור למשהו בבישול, אחר כך ניקיתי מסביב, התרחקתי מהם. אבל הם רדפו אותי ונשארו האחרונים במועדון יחד עם עוד חבר. ואני נשארת מולם. הם ישבו שלושה על הספה מחפשים שירים באייפד, משמיעים לי את השירים, מתווכחים מה יפה יותר. היא באה לשכב על הספה על ידי, דברנו, אבל כל גופה דיבר אתו.

אחר כך בבית, התפשט בי העצב. זיכרון רחוק ומעומעם של אהבת ילדות ניסה לפעם בי ודעך. רציתי להיאחז באנרגיות שלהם כדי להידבק מהם, כדי להיזכר מהי אהבה בין גבר לאשה. אבל הרגשתי שאסור, זה שלהם. מה שהיה שלי, אותו כאב של שכחה, היכה בי כמו גלים על סלע. אכלתי משהו כדי להחביאו בין קפלי השומן והלכתי לישון. ובכל זאת נשאר בי משהו, שחיפש משהו באפלה המוחלטת.

כדי שלא תשמע אותו. רק שלא תתעורר. למה אתה לא מתעורר? אני כל כך רוצה שתפקח את עינייך בדקות שנותרו לנו. שתדע איך אני נוגעת בעדינות בפיסות-עור שלך, מנסה לקחת מהן תאים, כדי שתהיה לי צידה לדרך הארוכה והבודדה שעומדת לפניי. אהוב שלי, בעוד דקה השעון המעורר יצלצל ואתה תקום לארוז לעוד חודש בלעדיך. עוד לא נסעת ואני כבר מתגעגעת.

חגית שני

אהבה

המים שאך-זה סערו מהשתובבות ילדים נדמו פתע. צהלות השמחה, צעקות המשחק, צלילי הגוף הניטח במים - הכל שותק. כמו נעמד בצפירה של יום זיכרון. בגובה העיניים אני רואה את איבריו הרפויים של הנער (אולי גדול ממני במעט) השרוע על רחבת הבטון שליד העמוקים. רגלו השמאלית עודנה נוגעת במים. בטנו נפוחה וגופו מבריק מאגלי המים המנצנצים מאור השמש. לצדו ורוק השנורקל וידיו פרושות לצדדים כמי שמוסר עצמו לגורל. הדשא סביב הבריכה מתרוקן מאנשים. הורים מושים את ילדיהם מהמים. סביבי עדיין מתרחבות האדוות האחרונות של מתרחצים נעלמים, שאף הן נראות כאילו הן רוצות לברוח הרחק - רק לא לראות. מעל הנער רוכנות דמויות מבוגרות המנסות להשיב אליו את חיותו הנערית, שרק לפני רגע הייתה שם. משער הכניסה מגיחה אישה בחיג'אב לבן, הליכתה מהירה, כמעט רצה, ידיה על פניה, הולכת אנה ואנה, אינה יודעת את נפשה מרוב דאגה. אמא שלו. אני לא שומעת מאום. רק רואה ואיני רוצה לראות. רגלי קפאו בקרקעית הבריכה כמו הצמיחו שורשים בעומקה. הורי אינם בסביבה כדי למשות אותי ואני נשארת לראות את המראה שילווה אותי במשך שנים ויבזיק מדי יום, מדי שנה, מדי פעם, עד שיתאבן עם השנים לגוש של חרדה בגופי. רק אורותיה המהבהבים של האמבולנס שמעבר לכביש הסיטו מדי פעם את מבטי מהנער שמפיו נפליטים מים לבנים, חיים.

"בן אדם כעץ"

החיים בקיבוץ נעשו סוערים מתמיד. החלטתי שאני מפסיקה להגיד שלום לכל אדם שעובר מולי בשבילים, ובעיקר לאלה שעשו הכול על מנת להתיש את המשפחה שלנו. אבא קורא להם "המאפיה" או "המקורבים לצלחת". הם שנואו אותנו ותמיד ישנאו. אני מצותתת לעוד שיחה של ייאוש בין הוריי לסבתא, עכשיו הם לא יאפשרו לה להיקבר ליד בעלה כשיגיע זמנה. זאת משאלתה האחרונה. היא הציעה אפילו תשלום כפול עבור החלקה, אך הם סרבו כי היא מזמן כבר לא חברת קיבוץ.

מדי יום אנו עוברים לידו. לפעמים מבחינים בו מהזווית של העין ומיד ממשיכים בשגרת יומנו. הוא קרוב לביתנו. שורשיו, חומים, חזקים ועבים, מתפרסים ומעט פוצעים את בטון המדרכה הסמוכה. פעם בשנה הוא העץ הכי יפה בקיבוץ. בחודש בו חל יום הזיכרון עליו ירוקים בהירים, מאירים, עשרות ענפים נשלחים מהגזע הרחב כמו ידיים מתוך גוף. פירותיו מכינים עצמם לקראת העונה בה יפלו על האדמה והורים וילדים יוכלו לאסוף וליהנות מהם. לפעמים נדמה כי הוא מנסה ל"התגנדר" לכבודנו כדי שנביט בו, שלא נשכח את קיומו, שלא נשכח את סבא שנפל במלחמה זמן קצר לאחר שנטע אותו. את סבא לא זכיתי להכיר, אבל את העץ הכרתי. אמא סיפרה תמיד שהיה לה אבא עם כתפיים רחבות - "הוא היה חזק וגבוה ממש כמו העץ". בילדותי נהגנו לעצור יותר, להסתכל ולאסוף פקאנים, להיזכר בסבא. פעם אני ואמא ופעם אני וסבתא. עכשיו אנחנו יותר גדולים יותר ממחרים, לפעמים מבחינים בו רק מהזווית של העין וממשיכים בחיים. יום אחד בשנה אנשים שלא אוהבים אותנו יזכירו את סבא ויקריאו את אותו הקטע המזויף והמתייפייף שקוראים כבר שנים בשבילו. ליד הקבר יעמדו האנשים שלא יתנו לסבתא להיקבר לידו כשיגיע זמנה. אבא, שהיה תמיד הכי חזק בעיני, כבר עייף ממלחמות. נזכרתי איך אמר לי בילדותי שלא תמיד הצודקים והטובים מנצחים. כשנחזור מבית הקברות נלך בשביל המוביל אל ביתנו, והפעם לא נמהר ונעצור להסתכל על העץ. הוא יהיה שם תמיד.

חדר, רגע

החדר שלי בבית ההורים בירושלים. היה בוקר. שכבתי על המיטה, ומהמרפסת הגיעו קרני אור. שכבתי שם מכורבלת עם הכלב שלי שאני מאוד אוהבת, והייתה תחושה כל כך נעימה ורגועה - שלא צריך לקום לשום מקום, והכל אפשר לעשות היום. החדר נראה פתאום מאוד גדול; הצבעים שבו, שהם מאוד חמים, נעשו עוד יותר חמים. הדובי הקטן שיושב בארון ממול כאילו הסתכל עלי מהמדרף ואמר לי שעכשיו אפשר להתבונן בו, כי יש זמן, ואפשר אפילו לכתוב שיר, כי יש תחושה נעימה ומקבלת. עכשיו אפשר פשוט להירגע. העמוד החום-בורדו שבאמצע החדר קיבל פתאום מראה אחר - שהחדר מקיף אותו, שהוא שמור בפנים, ששום דבר לא יכול לחדור אליו עכשיו. זה רק הוא והחדר. ארון הבגדים היה סגור. כאילו אומר לי, אין צורך להתלבש היום יפה, תשארי עם הפיגימה ותהני מהביתיות. האור מהמרפסת לא נגע בו. הפרחים על השולחן, כל הצבעים מסביב התמוגו יחד, שותפים לתחושה הקסומה של החדר. לא היה דבר מאיים, דבר שהפריע לי להרגיש כל פרט לעומקו.

חדר במעונות

דלת בת יותר מעשור, סגורה. שני כיסאות לא נוחים במיוחד, שולחן מבוֹלָגן ועליו מתערבבים ספרי פסיקה, מתמטיקה, ספרות ושירה. השותפה שלי נסעה צפונה כמו בכל סוף שבוע. ואני שוב לבד, עם שותפתי הקבועה - אותה בדידות שהיתה לי במשך החודשיים שלפני תחילת שנת הלימודים החדשה, זו שעזרה לי לכתוב עבודות שעייפו את נשמת, וניחמה את תוגתי כשהיתה בשיאה.

הנה אני מכינה את מיתרי קולי לעוד ערב בו אני מתיישבת כמלכה על כסא מלכותה, מחפשת את לחני המוסיקה שהרגלתי את אוזניי לאהוב. ובכדי שלא אפריע לקולי, עשיתי כך שקולות המנגינות יסתפקו בלחשושים בעת שחרורם מתוך המכשיר הקטן.

כעת הישיבה נכונה ונוחה. המוסיקה במקומה, ספר השירה ביד, ואני מוכנה להופעה שאני המעריצה היחידה שמכירה בקיומה. לחני המנגינות ברקע מדרבנות אותי להתחיל. והנה גם קולי שלי משתחרר ממאסר גופי, מקריא הברות המתחברות עם הברות אחרות כדי להוליד שיר שיעשה טוב בלב, החל מהקריאה הראשונה ועד צעקת המלה האחרונה של הקריאה השנייה, והשלישית.

היות והחדר קטן, בעת הקריאה אני מרגישה בקלילות בכל מה שסובב אותי - התמונות התלויות על המקרר ועל שני צדי הקיר, השירים המודפסים שהפכו להיות המועדפים ואתם תליתי מעל מיטתי, קופסאות השוקולד, שמספרן רק הולך וגדל, כאשר הטעם הוא אותו טעם שמזכיר לי אנשים שאהבתי, אהבתי, ואלה שלימדו אותי איך לשכוח, וגם איך לשנוא. כל החפצים האלה שולחים לי מבטים בחזרה כקהל שמאזין בסקרנות, בפליאה, ובהתלהבות, לנערה שמקריאה שירים בהתרגשות ובקול רועד, כי הוא בעצמו מרגיש ומתרגש מכל הברה שפיו מצליח לבטא. וזה קורה בכל עת כשאני מרימה את מבטי מהספר אל סביבת חדרי שלמדתי לאהוב, שבו שפכתי את כעסי - וכל רגש אנושי אחר - בעת הסתגרות, בדידות, או סתם ברגעים של עייפות. וכאות הערכה ותודה אני מופיעה במלוא פשטותי ומקריאה שירים שמציפים אותי וממלאים את חלל החדר באושר הממלא גם אותי לקראת הסוף, כשכבר עוד מעט יהיה עליי ללכת לישון, אחרי עוד הופעה שעברה בהצלחה וסופה חיוך מאוזן לאוזן, עיניים עצומות, מחשבות נעימות ואחרות שמפריעות, עד שמגיע תורם של החלומות.

ילדות

מטבח כפרי. קרני שמש חמות שנכנסות מהחלון הקטן נוגעות בפנים. לפני כמה עגבניות אדומות טריות, פלפל, נענע ובזיליקום ירוקים-כהים, שום וזעתר, והכי חשוב - גבינת מוצרלה. אני מכינה פסטה שכל המשפחה אוהבת. אני מוזגת על המחבת שמן זית שנראה כמו חוטי זהב, מתחילה לטגן את השום עם הפלפל. איזה ריח חזק ויפה, ריח מחֶבֶק, קורא לכולם לבוא. אחר כך אני מוסיפה את העגבניות שלי. הריח הולך ומתחזק ושני האחים שלי שואלים מהחדר ליד, "מה את עושה? איזה ריח טוב," ואני מחייכת. אני שמה לי את התבלינים, הנענע והבזיליקום והזעתר. שלמות... אני מערבבת את הרוטב החם עם הפסטה. גשם של מוצרלה מעל, - כולנו יושבים מסביב לשולחן, נהנים. מאושרים.

לונה גליאנוס

אושרי

אני בוכה לאבא שיקנה לי גלידה, אבל הוא ממחר, אין לו זמן. אני צועקת ומשתוללת ברחוב, עד שהוא מסכים. אנחנו נכנסים לחנות והוא מרים אותי כדי שאבחר איזה גלידה בא לי. אני בוחרת ואבא מוריד אותי כדי להוציא ולשלם. אני מתחילה לצעוק שוב, אני רוצה שירים אותי על כתפיו, אבל הוא לא רוצה. אני מתחילה לבכות ולצעוק, אני עייפה. אנחנו הולכים כבר הרבה זמן. אבא התחיל גם לדבר אלי בצורה לא יפה, ואמר לי שהוא לא מתכוון ללכלך את החליפה שלו בגלל שאני מפונקת. אני מפונקת?! בכל אופן אני בשלי, צועקת ובוכה: "עייפה, גלי עייפה". אבא נכנע ומרים אותי על כתפיו בתנופה אחת. איזה כיף. איזה נוף. אני מרגישה על גג העולם כשאבא מרים אותי, אני מרגישה גדולה וכל-יכולה.

אנחנו מגיעים למשרד של אבא. הוא מוריד אותי לפני שהוא נכנס ומוודא שלא לכלכתי אותו. אנחנו נכנסים למשרד. אני מתחילה לצעוק שאני חייבת לעשות פיפי. הפנים של אבא נהפכות אדומות כל כך, אני לא מבינה למה. אני צועקת: "פיפיי עכשיו!" אושרי החבר של אבא אומר לאבא שהוא ייקח אותי לשירותים בזמן שהוא נכנס לפגישה עם המנהל. אבא מסרב אבל אושרי לא מוותר, הוא מתעקש שחבל שאבא יאחר לפגישה עם המנהל רק בגלל שטות. אושרי תופס לי את היד השנייה חזק ואני לא מבינה, לא רוצה, צועקת אבא. אבא אומר לי שאושרי ייקח אותי ושאסור לי לעשות לו בעיות ושהוא תכף בא אושרי סוחב אותי מאחוריו לשירותים דרך ים האנשים שכמעט דורכים עלי. אנחנו נכנסים למשרד של אושרי ופתאום שקט, אין אף אחד. אושרי מתעכב ליד הדלת ואז הוא מתכופף אלי ומחבק אותי: "היי גל, סוף סוף קצת שקט, אה?" אני לוחשת שאני רוצה את אבא. אושרי מזהק את החיבוק שלו ופתאום אני מרגישה משהו נוגע בטוסיק שלי, אני מזיזה את היד מהר לשם ותודה מה זה, אבל אושרי מחזיק אותי חזק, הוא מכאיב לי. "זוז" אני צועקת, "אבא אבאא רוצה". אושרי מסובב אותי מהר, שם לי יד על הפה ומושך לי את הבגדים למטה. "אמא" אני בוכה "אמאאא גלי אמאאא". פתאום אושרי מתרחק ממני מהר ואומר: "איזה גועל נפש, השתנת עלי, יא מטומטמת". הטלפון מצלצל ואושרי צועק שאשתוק כבר. אני לא מצליחה לנשום, אני לא רואה. צועקת, רוצה את אמא. אושרי מרים לי את הבגדים ומוציא שוקולד מהמגירה. הוא מתכופף אליי שוב ואני מתחילה לרוץ ומנסה לפתוח את הדלת אבל בקושי מגיעה. אושרי צוחק ומסביר שהדלת הזאת קסומה. שהיא רק נפתחת כאשר גלוש מפסיקה לבכות. אני מבולבלת.

אושרי התחיל למספר לי על הפיות הטובות שפותחות את הדלת לילדים עם חיוך, ואיך שהפיות גם אוהבות שוקולד. הוא אפילו נותן לי לאכול. הוא מבקש ממני לעצום את העיניים אבל אני מפחדת. אני מסתכלת על הרצפה, ומתרחקת לאחור מהצל השחור שנוגע בי. אושרי אומר לי לפתוח עיניים, ואני רואה שהדלת פתוחה. רצתי החוצה רוצה הביתה. אושרי עוצר אותי ולוחש, שאם אגיד משהו לאבא הפיות ימצאו אותי ויחטפו אותי אליו לנצח. שהפיות נמצאות בכל מקום ושומעות הכול. "גלי מבטיחה", אני אומרת. אנחנו יורדים במדרגות ומחפשים את אבא בין כל הגדולים. אבא צועק "אושרי", ושנינו מסתובבים. אבא שואל את אושרי איפה היינו ולמה לא ענה לטלפון. אושרי מסביר לאבא שגלי לא הצליחה להגיע לשירותים ועשתה במכנסים ואפילו לכלכה אותו. פניי אבא מאדימות שוב ואומר: "מה באמת?"

אני מה זה מצטער, וואי, זה בדיוק מה שהיה חסר לי עכשיו", ומרחיק אותי מהרגל שלו. הוא מחזיק אותי ביד, מודה לאושרי ומסתובב לצאת מהמשרד. אושרי מנשק אותי ואומר לי ביי גלי, אל תשכחי את סיפור הפיות שסיפרתי לך. אושרי מסתובב והולך. אושרי הולך.

אנחנו מגיעים הביתה. אבא מתפשט וגלי בוכה. אבא מפשיט אותי ומכניס אותי לאמבטיה. "גלוש זה בסדר מה שקרה, הכול בסדר". אני בוכה יותר חזק, אני זוכרת את מה שקרה ומנסה להגיד. "אושרי חיבק גלי לא רוצה", גלי פיפי". אבא חוזר ומסביר שאני לא צריכה להתבייש ושגם לו זה קרה כשהיה קטן. אבא מספר לי סיפורים עליו כשהיה קטן וזה מצחיק. אבא מצחיק. אושרי רע. אבא רע. אבא השאיר את גל לבד. אבא רע.

סופי קליוקין

ארנב

מ'שלב הדירה' התקדמנו בצעדי זוגיות קטנים אל עבר 'שלב הכלב' שבו על פי תיאוריה חברתית מפקפקת חובה על כל זוג לבחון את יחסיהם באחריות משותפת לגורלו של בעל חיים. שנינו גדלנו עם כלבים ואפשר להגיד שקצת חסר בבית שיער על הריצפה, רגלי רהיטים לעוסים וזנב מכשכש. אולי אפילו שני זנבות.

שיחה מנומנמת אל תוך הלילה בין הסדינים שלחה אותנו לברוק את מצב 'שלב הכלב' שלנו. בסופה הוא הצהיר שהוא לא מוכן לזה, הוא בעבודה הרבה שעות, אני בלימודים והכלב יישאר כלוא בין ארבעה קירות, וכל מה שישאר לו הוא ליבב אל תיקרה בגובה ארבעה מטרים שטרם הספקנו לצבוע בלבן. מסננת המידע הגברי במוח שלי פירשה זאת אחרת- הוא פשוט ילד קטן שלא התבגר ולא מוכן להתחייב לזוגיות עמוקה. כועסת. אולי אפשר לקנות ארנב? אני מציעה ברכות כדי לנסות לרכך את פיטפוטי 'אני לא מוכן להתחייב'. אחרי שהוא פסל חתול, כלוב תוכים, חמוס, אוגרים ואיגואנה,

רותי הלביתץ כהן, **לחשים**, 2013, טכניקה מעורבת על מגזרות נייר, הצבה בגלריה גורדון, גדלים משתנים

ארנב, אתה יודע... משהו קטן וחמוד ופרוותי ובלתי מזיק כזה. כן, כזה שנשאר במרפסת ו... יאכלו אותו חתולי הרחוב, הוא חתם את המחשבות הוורודות שלי.

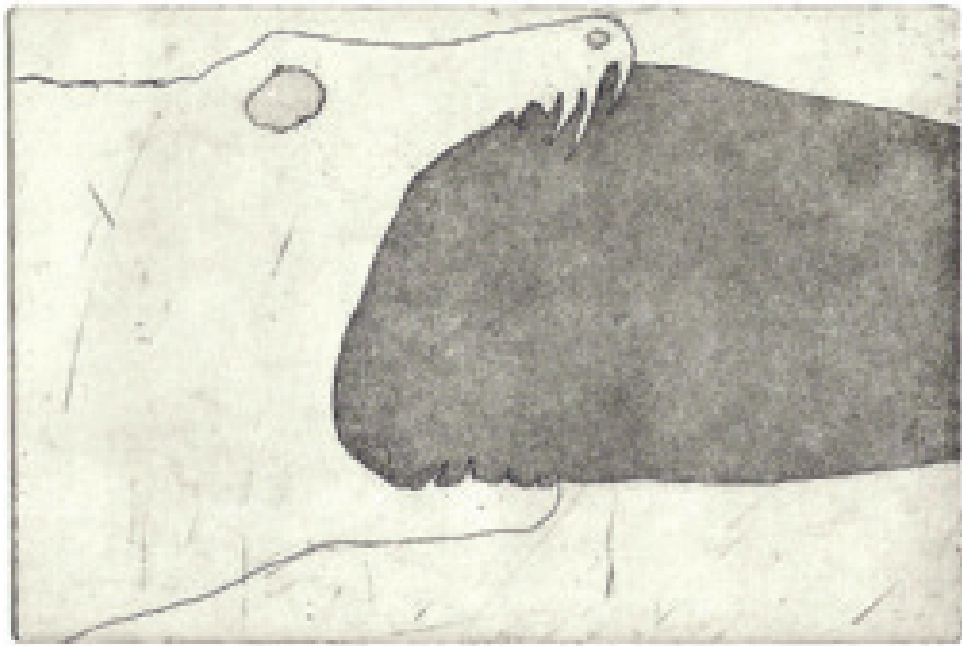
בלילה חלמתי שאני ואתה יוצאים לטיול ביער, אתה בערך בן שבע ואני המבוגר האחראי בחלום הזה. היו לך אותן עיניים חומות וגדולות מלאות בסקרנות. בחלום אתה מטפס על גבעה לא רחוק ממני, עולה ונעלם מאחוריה. ואז צועק לי מרחוק שמצאת משהו. אני מתקדמת לכיוונך ואני מוצאת אותך יושב על האדמה ומחזיק ארנב קטן ולבן, קצת יותר גדול מכף היד שלך. מה זה? אתה שואל אותי, מעולם לא ראיתי יצור כזה. אני לא עונה לשאלתך, רק מבקשת בדיקטיות שתעזוב אותו לנפשו כדי שיוכל לחזור לאמא שלו. בעקשנות, בלי לדעת במה אתה אוהז אתה מחליט לקחת אותו איתך, אין לו אמא! הוא בא איתנו. מאחורי העצים מופיעה ארנבת חומה וגדולה, היא מתקרבת בהחלטיות ומרחחת את הברך שלך. אין לי כוחות נפשיים להתעמת איתך למען זכותו של הארנבון להיות חופשי. כשאנחנו חוזרים הביתה אתה מאושר. אתה מניח את הארנב הקטן במיטה שלך ומודיע בגאווה שהוא הלך לישון, בזמן שהגוש הקטן מטייל מתחת לשמיכה הדקה ומנסה למצוא מפלט. אחרי שהלכת לבית הספר אני נוסעת באוטובוס ציבורי מלא אנשים עם הארנבון, דמעות מטביעות את עיניי, הגיע הזמן להחזיר את הברואים למקומם, כל אחד למקום שלו. כשאני מתעוררת אני מוצאת פתק במטבח: "אני אחשוב על הארנב". בסיומו של היום השגרתי - מכללה, שיעורים, קופה רושמת - אתה מופיע בדלת, חיוך גדול פרוש על פנייך ואתה מניח לפני שקית גדולה. "הבאתי משהו בשבילך." אתה נושק לי במצח ושואל מה שלומי, בזמן שאני מסירה בזהירות עטיפה כחולה שמתחתיה מתגלה פסל קרמי של ארנב לבן. הוא מוצא את מקומו במקלחת ליד מדף המגבות בזמן שאני בוחרת לחייך ולשתוק. להראות את סימני ההתלהבות וההתרגשות מדודים, איזה יופי הבאת לי ארנב.

רותי הלביץ כהן, ללא כותרת, 2014, טכניקה מעורבת על נייר, 90x75

רותי הלביץ כהן, ללא כותרת, 2014, טכניקה מעורבת על נייר, 55x30

מיכל בלייר, **ללא כותרת**, 2014, תצריב ואקוויטנסה על נייר, 10x15

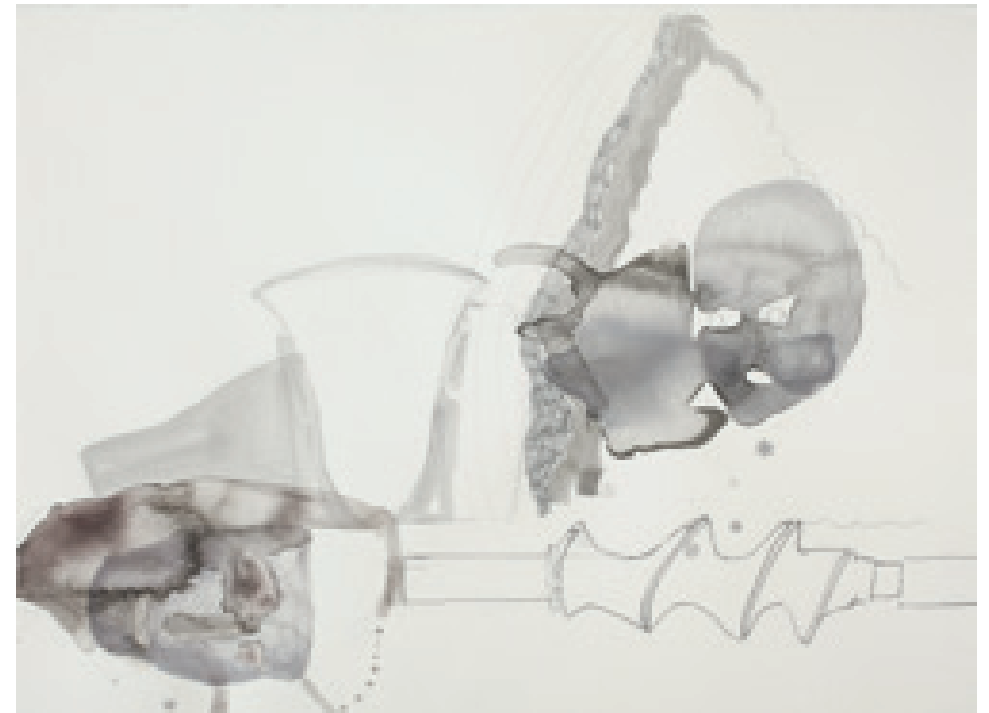

מיכל בלייר, **יונים**, 2014, תצריב על נייר, 10x10 כל אחד

דורית רינגרט, מתוך 'אל המגדלור': רישומים למרת רמסיי, 2014,
דיו עפרון ובוד על נייר, 56x76

דורית רינגרט, מתוך 'אל המגדלור': רישומים למרת רמסיי, 2014,
דיו עפרון ובוד על נייר, 56x76

בסכנת התמוטטות

זה לא היה כל כך פשוט, העסק הזה. לאנשים הייתה פעם מידה רבה של פרטיות, בלי רשתות חברתיות, ובלי יכולת לאתר אנשים באופן לווייני. היה צורך לחפש, לעבוד קשה בשביל למצוא, וכל מה שהיה לי זה ספר טלפונים קרוע, שכל רחובות כמעט נתלשה ממנו. אבל אני צריכה בת ים. מה אכפת לי רחובות. אני יודעת שהוא נשאר שם אחרי האסון, גר לו בבית ההוא, ממש בבית שבו גדלתי עד אז, עד שעברתי לחיות בפנימייה, מסרבת בתוקף לנסוע אליו לשבתות וחגים. בשביל זה בדיוק יש חברים, לא? לא בעיה גדולה למצוא איפה להיות, העיקר לא אצלו. כמה שנים עברו מאז? אוהו... מי יודע? לפחות חמש עשרה שנים, ועכשיו אני חייבת, מחפשת בקדחתנות בספר הקרוע, כי כשאני רוצה משהו, שום דבר לא יעמוד בדרכי.

כאחוזת תזוית, ובטרם תיגמר טיפת האומץ שעוד נותרה בי, טיפסתי במעלה השביל, אל דלת הבית. על הדלת ראיתי שלט: סגור לרגל שיפוצים, בסכנת התמוטטות, אבל אבא ישב בחצר, שעררו אפור, ונראה זקן הרבה יותר ממה שזכרתי. הוא נראה עכשיו כמעט בלתי מזיק, אפילו שברירי. מי היה מאמין? על שולחן קש מט לנפול, היה מונח ספר. לא יכולתי שלא להציץ בשמו: "טיפה אחת של אושר". בידו אחז כוס תה שתוכנה כבר התקרר, ועיניו היו עצומות למחצה. האם הוא ישן? או שמא מביט בי באותו מבט ציני שזכרתי מילדותי?

מסביבו התרוצצו ילדה וילד כבני חמש, לבושים בחולצות בלבד, ישבנים קטנים וחמודים מתריסים מולי.
"אבא, יש כאן אישה", קרא הילד.

אבא פקח בעצלתיים את עיניו, הביט בי ורטן: "כבר תרמתי בעבודה."
מחלון הבית הציצה אישה צעירה, שנראתה לא יותר מבוגרת ממני, שערותיה סתורות וסיגריה בידה. היא פתחה את החלון, איפרה החוצה את הסיגריה והשמיעה מעין יבבה מהולה בכעס.
"שוב זיינת מישהי, יוסי, אני יהרוג אותך, נשבעת בקבר של אימא שלי, אני יהרוג אותך".

יוסי לא נראה מוטרד מדבריה. הוא הכניס יד מגוידת לכיס מכנסיו, שלף משם

כמה מטבעות, הושיט אותם לעברי ואמר:

"נו... קחי... את בטח עוד הפעם מאקי"ם".

"אני לא רוצה את הכסף שלך", סיננתי.

הילד קיפץ בשמחה למראה המטבעות, ולקח אותן בכף יד קטנה.

"וואלה יופי... עוד לא בן חמש, אבל כבר יודע מה טוב", גיחך יוסי, ורוך בלתי מוכר בעיניו.

ידעתי שאסור לי לטעות עכשיו. על טעויות משלמים.

"אני רונית", אמרתי באומץ.

"מי?"

"רונית. הבת שלך", לחשתי.

"לא להאמין!" זרחו עיניו, "רונית?! איפה נעלמת ככה כל השנים, אה?"

אבא לא הותיר לי זמן לענות. הוא ניצל את השקט שלי והוביל אותי אל תוך הבית.

ריח רע עמד באוויר, ריח מעיק שכאב של שנים עצור בו, ריח שניתן היה

בקלות לגעת בו. רעש חדגוני נשמע מכיוון המטבח, רעש קבוע ומכאיב

באוזניים.

"עוד לא תיקנת כאן את השעון...", זיכרון רחוק ומאיים לפרוץ פילח את מוחי.

"עדיין השעה בו שתיים וחצי בצהריים? ועדיין הוא מתקתק בקצב לא נורמלי?"

"אה..." גיחך אבא, "מאז את זוכרת את זה, מה?"

טעם של זיכרון נורא הציף אותי ברגע, ושוב הייתי ילדה – נערה, חוזרת מבית הספר לאחר שלילות שלמים שכבתי ערה במיטה, מאזינה למריכה הקולנית, לזעקות הכעס של אימא, שהפכו עם הזמן ליבבות חנוקות של אישה נבגדת, עד לאותו יום נורא שבו מצאתי אותה...

"את רוצה לשבת? את לא נראית משהו..." אבא נגע בי קלות, מעיר אותי אל המציאות ואל המחנק שבחדר.

"בואי, תיכנסי לסלון", הוא אמר, מוביל אותי ביד עדינה פנימה.

בעודי מובלת אל הסלון כילדה אבודה, נכנסה אל החדר גם הגברת שלו.

"אז עכשיו אתה גם רוצה שאני יכין קפה לזונות שלך, מה? אותי לא עשו

באצבע, אתה אל תראה אותי ככה."

"תאמיני או לא, ריקי", פנה אבא אל הגברת, "אבל זאת הבת שלי."

ריקי הסתכלה עלי ועל אבא במבט לא מאמין, ואמרה:

"הבת שלך, עאלק... אתה אין לך גבולות, אני כבר יראה לך אחר כך מה זה."

היא הסתובבה בחדר עוד רגע, נראה שהיא חוככת בדעתה, ואז הרימה בידה

האחת את הילד, בשנייה את הילדה, צחקה בשיניים צהובות ואמרה:
"אז אם את הבת שלו, אז תכירי את אח שלך ואחות שלך... איך אמרת
שקוראים לך?"

"קוראים לה רונית", צהל הקטנטן, "שמעתי אותה אומרת לאבא."
"טוב, שיהיה, אז תכירי, זה עידן, ואתי אָתִי."
רגע לפני שאמערד ואפול ארצה, הסתכלתי אל אָתִי, לראות אם היא גם דומה
לה חיצונית.
איך יכול להיות שהילדה תהיה דומה לה, אין לה שום קשר דם אליה, והיא
אפילו לא אשמה שזה השם שבחרו עבורה.
השעון השמיע תקתוק לא קבוע, ואבא הוביל אותי פנימה.
אותה ספה חומה ומרופטת, אותה כורסה פרחונית, אותו שולחן מלבני
נמוך, נדמה לי שאפילו אותה מפה רקומה ואותו אגרטל שצבעו דהה. רק
מכשיר הטלוויזיה המודרני נראה שונה. מזווית העין יכולתי לראות גם את חדר
השינה, הטפט המפוספס על הקיר, רגל המיטה שנשברה לפני שנים ומקלות
שהוכנסו תחתיה, למניעת קריסה.
רגע לפני עלפון החושים גייסתי את כל כוחותיי. אני, אלופת האיפוק, זו
שלא תחצין רגשות, זו שתעמוד כסלע איתן מול כל משבר, אפילו מול העיניים
המציצות אלי משם, פעורות לרווחה.

חגיית פולק

אלף-בית

"תקראי מה כתבתי היום בכיתה," היא מושיטה לי את המחברת
ואני דומעת למראה כתב היד העגול, המהוסס, במחברת שורה אחת של
דפטר.
"למדנו כבר את כל האותיות. אני יכולה לכתוב כל מה שארצה."
אני תוהה מה תכתוב סבתי, שבגיל שבעים, לראשונה בחייה, יכולה.
גם אני יודעת את כל האותיות. למדתי לכתוב בגיל שש.
את א' שאפשרה לי לאהוב שלושה גברים, ונתנה לי אבא ואמא ואחות ואח.
את ב' שמכאיבה בבוגדנותה, אך גם בראה עבורי בתים, קרובים ורחוקים.
מכאביה של ב' ומכאבים של אותיות אחרות גדלתי. לגדול זה חשוב. לגדול זה
כואב.
היו דלתות שפתחתי, ואחרות שסגרו בפני. דפיקות נואלות על דלת סגורה,
ודריכות מול דלת חדשה שנפערת.
דלת אחת פתחתי להרות ולהוליד.
ויהי רועי.
ויהי עמית.
המין: זכר. שיכאבו את המילה, שיידרשו להתגייס בארץ הזאת.
שירחקו ממני, יתקרבו, יחזרו, ושוב.
חיי מלאים בילדיי, ולעיתים חסרים אותם, או שאני היא שמתרוקנת מהם
ושבה להתמלא.
החֶסֶר דבק בי, גם החלומות.
"תגיד לי מילים בטית", אני נתקעת.
"טירה, טוהר, טופו, טטנוס..." הוא ממשיך ואני נזכרת בחיסון שקיבלתי
במרפאה, אחרי שהרגתי צפע בחצר ביתי. בלילה אני מתעוררת וחושבת
טבעון, המקום שחלמתי בגיל ארבע-עשרה, ואחרי שנים באתי לגדל בו את
ילדיי.
ילדותי מתמצקת מרסיסי זיכרונות, וילדותם של בניי הולכת ונמוגה, בעודם
מגביהים עצמם מעל ראשי, מחייכים אליי משם.
כמיהה. כדור הגעגוע ששורט בשיפולי הבטן, למשהו שאולי היה שם פעם

ואולי רק חלמתי אותו.

וגם כיוון, כישלון, כישרון, כסות, כאב, כרמל, כזב, כפוי, כורע, כסף, כורסא, כזב, כוורת. כן. לא.

מתנת המילים ואיתן האפשרות לדייק ולטשטש. להפוך את העולם לאפשרי יותר לחיות בו.

נסיעות הן חלק מחיי. נסיעות לתוך אפשרויות של חיים אחרים, במקום רחוק. "תזיהרי", "תשמרי על עצמך", "תתקשרי כשאת מגיעה". אמירות של אהבה שהטביעו בי חותם של עולם מלא סכנות.

עונג. המילה הכי יפה בעברית.

פיצקי. מצפן חיי. אחותי הקטנה. פרוּפה ופרומה. הבית שלי.

צער, צרור, צרורות, צרצור, צפדת, צעקה, צפיפות, צוויחה, צריבה, צרימה. אני מוכנה לוותר על צדי באלף-בית.

"את לא יודעת לבטא את האותיות השורקות, בייחוד צדי", אבא חנה אותי המומחית לדיקציה כשלמדתי הוראה. התחמקתי מהשיעורים שלה, ועד היום אני מצפצפת.

קוטג' וריבה – כל אחד וריחותיו. כל אחד ומרקמיו. כל אחד והבחילה הייחודית שהוא מעורר בבטני. בגיל עשר, סיונית ואני היינו טרודות שעות במשחק הרציני מה נאכל קודם אם נהיה כלואות ללא מזון אחר, קוטג' או ריבה. נדמה לי שבגיל עשר חשבתי שהגועל גובר על יצר החיים, ובמשחקים שלנו תמיד סיימתי גוועת ברעב לאיטי בחדר הסגור. צנצנת הריבה וקופסת הקוטג' מתעפשות לאיטן.

בכנס מחזור בגיל ארבעים גיליתי שסיונית אוכלת קוטג'.

כבר אמרתי בב' – בוגדנות החיים.

שווקים. שוק מלא חיים, צבעים, ריחות, אנשים. בכל מקום חדש אני מחפשת את השוק. מתכננת טיולים לחו"ל על פי ימי השוק שמתקיימים בערים הגדולות ובכפרים נידחים. באותה מידה נמשכת לבתי קברות, אבל הם תמיד שם. פתוחים בכל יום ושעה. אינם דורשים תכנון מוקדם.

תנועה. קדימה, אחורה ולכל הכיוונים. ותעות, ותקיעות, ותשוקה.

"תראי, כל האותיות נכתבו בי", אני רוצה להושיט לסבתי המתה את המחברת, ובמקום זאת מקריאה טקסט מגומגם לאהובי, מעל קערת אטריות אודון, ביפנית השכונתית.

משה ב. יצחקי

סְלִפִי

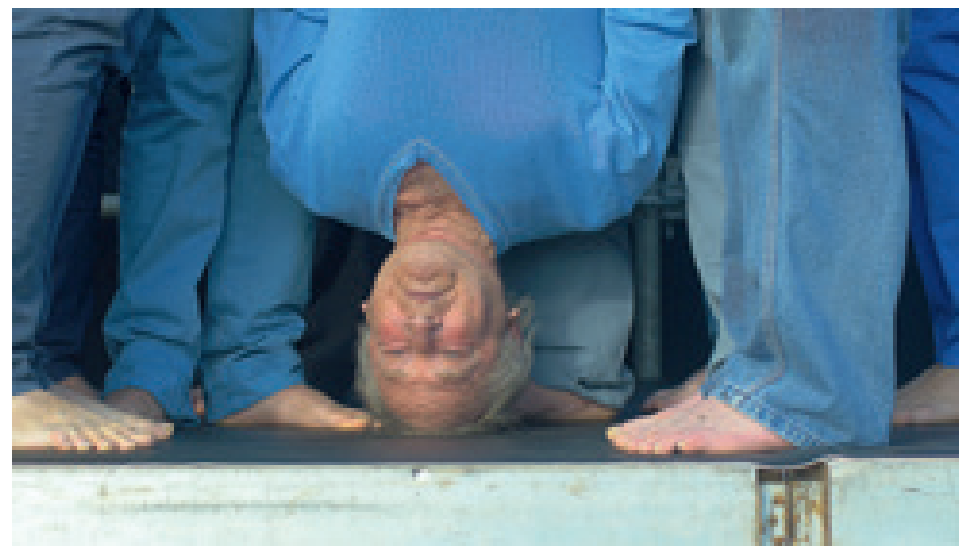
כְּשֶׁהָיָה אָבִי נוֹעֵץ בִּילְדוּתִי אֶת עֵינָיו הַכְּחֹלֹת, הָיָה דְּמִי אוֹלַם מִפְּנֵי וְעֵינֵי הִירְקוֹת הָיוּ נִשְׁמָטוֹת וּמִבְקָשׁוֹת מִנְעֲלֵי לְהִיּוֹת צְפוּרִים שִׁישָׁאוּ אוֹתִי לְאַרְצוֹת רְחוֹקוֹת.

עָבְרוּ הַשָּׁנִים וְעֵינָיו כָּבְדָה לֹא נִרְתְּעוּ לְרֹאוֹת. רַק פְּנֵינוּ בְּעַד לְצַבְעֵים הַקְּרִים, הַיְפִים, נוֹתְרוּ שׁוֹאֲלוֹת. אָף פְּעַם לֹא שְׁעַרְתִּי שְׁאֲרָאָה אֶת מְרָאָה דְּמוּתוֹ נִבֵּט אֵלַי בְּקִמְטֵי חֲכָמָה, חִיוֹף אוֹ אִימָה מִפְּנֵי בְּמִרְאָה. בְּזִקְנָתוֹ הָיָה אָבִי שׁוֹמֵט אֶת עֵינָיו מֵעֵינֵי, לְבַקֵּשׁ מִנְעֲלֵי בֵּיתוֹ לְהִיּוֹת לוֹ אֲנִיּוֹת, לְהַשִּׁיטוֹ לְמַחְזוֹת יְלָדוּתוֹ. יְדֵי אֹז בְּקִשׁוֹ לְחַבְּקוֹ, לְהִיּוֹת לוֹ עֵנָן מִפְּנֵי רוּחוֹת רְפָאִים שִׁיִּצְאוּ מִתּוֹךְ צְרוּר דְּלִיּוֹת מְנַצּוֹת וּכְרִיזְנוֹת פְּרָחֵי גוֹבֵלָן שֶׁנִּשְׁפּוּ נִיחּוּחוֹת רְחוֹקִים, רְקֵמַת אָמִי.

עֲכָשׁוּ שְׁעַת בְּקָר בְּעֵמֶק, הַטְּמִפְּרִטוּרָה צוֹנְחָת, עֲצָמוֹת אָבִי מְנַחֹת תַּחַת אֶבֶן שִׁישׁ קְרָה, אֲנִי חוֹבֵשׁ כּוֹבֵעַ גָּרֵב לְרֹאשִׁי וְיוֹצֵא אֶל קְנִיּוֹן הַבְּנִלָת, לְרֹאוֹת אֶת הַמַּיִם שׁוֹצְפִים בְּעָרוֹץ נַחַל חֲרוֹד, נוֹפְלִים בְּרַעַשׁ, חוֹרְצִים עָרוּצִים, חוֹתְרִים לְגִלּוֹת כֹּל שֶׁהִטְמֵן בְּאֲדָמַת הַמְּקוֹם, אֲצִים לְהַגְבִּיר וְרִימָתוֹ שֶׁל נֶהַר הַיְרֵדֵן, לְמַהֵר לְפִתְחוֹ שֶׁל שְׁאוֹל יָם הַמְּוֹת. עַל פְּנֵי גֶשֶׁר תְּלוּי אֲנִי מְרַחֵק, מוֹתֵחַ יְדֵי לְאָחוֹז בְּנִיד חֲכָם, לוֹחֵץ עַל סְמָלִיל מְצַלְמָה לְצִלוֹם עֲצָמִי. טַעַם צְהַב שֶׁל חֲרָצִית מְדַגְדֵּג בְּמַעְרוֹת פְּנֵי, אֲדָם כְּלָנִית וּדְמוּמִית מְמַלֵּא נְחִירֵי. עַל צַג הַמְּכָשִׁיר, מְרָאָה, דְּמוּת – אָבִי מְבִיט בְּתַמוֹל שֶׁלְשׁוֹם בְּפִנֵי, כְּרִית אֲצַבְעֵי נִלְחָצָת וּמְנַצֵּחָה. כְּרִית אֲצַבְעַת אַחֲרַת מְהַסְסָת לְמַחֵק. סְמָלִיל "שֶׁתָּף" נִלְחָץ מֵאֲלִיו.

הילה בן ארי, סטילס מתוך הוידאו 'נעמה-מחווה לנחום בן ארי', 2015,
המשכן לאמנות עין חרוד, צילום: אסף סבן

הילה בן ארי, סטילס מתוך הוידאו 'נעמה - מחווה לנחום בן ארי', 2015,
המשכן לאמנות עין חרוד, צילום: אסף סבן

עקירה

(שרה מאכילה את העופות בלול הסוללות .
 מהמת - " אל ראש ההר... "
 מנחם מזכיר המשק קרב אליה .
 מפחד ללכלך בזבל את נעליו ושולי מכנסיו .)
 מנחם : שרה...
 שרה : כבר אני מתפנה אליך...
 (עובדת ושרה)
 מנחם : תהרגי אותי אם אני אבין איך את מסוגלת לעבוד בריח הזה!
 שרה : אף אחד עוד לא מת מקצת זבל!
 מנחם : שרה אני מבקש מימך לבא איתי...
 שרה : רק אני גומרת להאכיל את העופות...
 מנחם : שרה מספיק עם זה!
 שרה : את זה תגיד לעופות הרעבים לא לי!
 מנחם : כבר לפני חודש חיכינו לך כולנו! גם אז היית חיבת "רק" לגמור להאכיל...
 שרה : מה אני יכולה לעשות שהעופות צריכים לאכול מידי יום?
 מנחם : אחרי שתסיימי להאכיל את מוכנה לבא?
 שרה : תלוי...
 מנחם : מה שוב?
 שרה : יתכן שאאלץ לחסן את כל הלול!
 מנחם : אי אפשר לדחות את החיסון?
 שרה : תלוי בתוצאות שיגיעו מהמעבדה של משרד החקלאות! יש שמועות על "ניוקסל" שמסתובב אצלנו באזור!
 מנחם : ונניח שצריכים לחסן... כמה זמן ייקח לך?
 שרה : לא יותר משבוע ימים... זה כמובן במידה ולא נודק לחיסון נוסף...
 מנחם : ואין מי שיוכל לחסן את העופות במקומך?
 שרה : הן רגילות אלי...
 מנחם : תקשיבי שרה במקדם או במאוחר מישוהו יצטרך לתפוס את מקומך...
 שרה : כשהוא יגיע אבחן איך הוא עובד, ואתייעץ עם העופות...

מנחם : שרה, לא נמתין יותר!
 שרה : מצוין! לכו לעבוד! לא יזיק לכם!
 מנחם : כולם מחכים לך בבית הקברות! כל חברי המשק...
 שרה : אז זו הקנוניה! אותי תקברו באדמה ואת העופות שלי תפקירו בלי טיפול?
 מנחם : [חוסם אותה בגופו] צר לי אבל את לא יכולה להמשיך לחיות!
 שרה : אני אמות כשאתפנה! עד אז וזו ותן לי לחזור לעבודה!
 [הודפת אותו הצידה ושבה להאכיל את העופות]
 מנחם : [היסטריה של בירוקרט פגוע] את לא יכולה להחליט שאת לא מתה! יש הליך מקובל! את מפסיקה לנשום. רופא קובע את מותך. מודיעים לי. אני מודיע לבני המשפחה, תולים מודעה על הלוח, שולחים הודעות לשני עיתונים על פי בחירת המשפחה, חופרים בור, מקיימים טקס קצר ברחבת המועדון, תהלוכה אל בית העלמין, טכס קצר, הכנסת הארון, כיסוי, קביעת השלט, סנדויצים במועדון, שלושים, חוברת זיכרון במלאת שנה...
 שרה : [ב ש ל ו ו ה] איפה בפרוצדורה הזאת שלך יש התייחסות גם לעופות שלי?
 מנחם: תארי לעצמך שכל אחד היה מחליט... שעובד מוסך לא היה מוכן למות ולהפקיר את הטרקטורים שלו! שעובד שלחין לא היה מוכן למות ולהפקיר את הכותנה!
 שרה : העופות שלי הן לא טרקטור ולא כותנה! לעופות שלי יש נשמה!
 מנחם : ואנשים זקנים צריכים לזוז ולפנות את מקומם! כך פועל העולם אם זה מוצא חן בעיניך וגם אם לא! אנשים זקנים מתים!
 שרה : [חו ש ד ת] מה כל כך בוער לך?
 מנחם : אני רוצה לעשות פה סדר! לא יתכן שכל אחד...
 שרה : אתה צריך את הדירה? אין לי בעיה לישון בלול עם העופות שלי...
 מנחם : זה בלתי אפשרי!
 שרה : מי אמר?
 מנחם : מהמשרד לאיכות הסביבה!
 שרה : אם היה בשנות השלושים והארבעים המשרד לאיכות הסביבה לא הייתה קמה המדינה הזאת שלנו!
 מנחם : הם אומרים שאין בלול שלנו סידורי ביוב... והם צודקים!
 שרה : אני והעופות שלי בעד ביוב! אני והעופות שלי בעד פיתוח! נשמח כולנו להיכנס לתכנית ההשקעות!
 מנחם : מאוחר מידי... סוגרים...
 [פ א ז ה]

אלי שמיר, אליהו עמיצור, 2000, שמן על בד, 150x100

שרה : מזה אתה אומר לי?
 מנחם : אנחנו חייבים להעביר את הלול...
 שרה : לאן?
 מנחם : למקום מסודר עם כל האישורים...
 שרה : והעופות שלי?
 מנחם : יעברו... פשוט...
 שרה : "לעבור פשוט"? אתה יודע מה זה לעופות שלי לעזוב את הגבעה הזו?
 מנחם : התערובת תהיה אותה תערובת בדיוק...
 שרה : תערובת יש לך בראש? שמעת מה זה בית? מה זו אדמה? על להיאחז
 בציפורניים? לא להרפות? שני ילדים איבדתי בקדחת! עוד שני ילדים במגפת
 שיתוק הילדים! עוד שניים בפה והטלפיים! ולא חשבתי אף לרגע לעזוב!
 מנחם: כולנו מעריכים את התרומה שלך...
 שרה : אני לא צריכה הערכה מאף אחד! רק לחשוב שתכננת לקבור אותי רק כדי
 שתוכלו לסלק מכאן את העופות שלי! לאלץ אותן לנטוש אדמת מולדת! להכות
 שוב שורש באדמת ניכר!
 מנחם : אני מבטיח לך שהלול החדש שנקים יהיה הרבה יותר גדול ומשוכלל...
 שרה : בית לא עוזבים!
 מנחם : את מדברת בשמך? או בשם כל העופות האלה?
 שרה : רק לידיעתך, גם העופות שלי הן חלק מהחזון הציוני! זה שכבר מזמן
 שכחת!
 מנחם : העופות שלך יגיעו אל המשחטה! זו הציונות שלך?
 שרה : והילדים שלנו?
 [פאזה]
 מנחם : אני מרים ידיים...
 [פונה לצאת]
 שרה : [קוראת אחריו] לך אליהם! אל כל ה"חברים" שמחכים לי למעלה
 בית הקברות! תמסור להם ששרה אמרה שחבל על הזמן שלהם! לי יש כאן עוד
 הרבה עבודה! שיקברו את אחד הפרזיטים שמסתובבים בחצר בחוסר מעש!
 [מנחם יוצא. שרה שבה להאכיל את העופות]
 שרה : [לעופות] מה תגידו... רק הגיעו! בקושי ארבעים שנה הוא כאן, וכבר
 עושה לנו פה סדר...
 [מגחכת בבוז ושובה לשיר ולחלק תערובת באבוס.]

כמו אירופה

אקטאון יוצא לצייד מכפר יהושע,
מושב עובדים בעמק יזרעאל.
ריכרד קאופמן תכנן את הכפר בצורת האות יו"ד על שם יהושע חנקין.
שאַלְתִּי אֶת אֱלֹהֵי עַמִּיצוֹר מִמִּיסְדֵי הַכֶּפֶר, שֶׁהֵגִיעַ ב־1928,
שָׁנָה לְאַחַר הַקְּמָתוֹ,
הֲאֵם לֹא חֲשַׁבְתֶּם שֶׁהָאוֹת יו"ד הִיא הָאוֹת הָרֵאשׁוֹנָה בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ וְגַם בְּקִצּוֹר שְׁמוֹ
וְגַם הָאוֹת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְהוּדִי?
עַל דַּעְתִּי זֶה לֹא עָלָה, עָנָה אֱלֹהֵי, וְלֹא שָׁמַעְתִּי עַל כֶּף מֵאַחֲרַיִם, אֲבָל לְפִי מֵיטֵב הַכֶּרְתִּי
לְאַלְהִים אֵין כָּל חֶלֶק בְּכֶפֶר יְהוֹשֻׁעַ.
אקטאון הלך בדרכו אל היער
בדרך העפר בואכה משמר העמק.
ממש ליד מצבת הטיס הוא פגש את עדנה מחדרה, שעובדת במשמרות לילה
בשכר מינימום
בתעשיות משמר העמק.
הטיס שלום רקיר עבר את מהירות הקול במטוס בכנה.
הוא הצליח הרבה יותר מפאתון שנכשל בהובלת מרכבתו של הליוס
ומאיקרוס שנסה להגיע אל השמש עצמה.
שני האחרונים צנחו אל המים. איקרוס אל הים התיכון ופאתון אל הנהר.
שלום רקיר התרסק על הרגבים השחורים.
לפאתון חכו הנימפות ואמצו אותו אל גופן בקמלה.
הנימפות של הקישון לא שמעו את זעקתו של שלום רקיר
בין שעבר את מהירות הקול
וצנח על האדמה בדממה מחלטת.
זעקתו הגיעה אחריו, נואשת
בגל ההלם.
עדנה איננה קשורה לספור פרט לעבדה שהלכה מצפון לדרום
ונפגשו ליד המצבה
בדיוק במקום אותו חצה בריצה אליהו הנביא לפני 3000 שנה,
ממערב למזרח.

לאחר שטבח את 400 נביאי הבעל ודמם נגר ושטף את הקישון באדם
רץ אליהו לקבוץ יזרעאל.
אליהו הנביא, כידוע, עלה השמימה במרכבת אש
הפוף משלום רקיר שירד במרכבת אש
ומפאתון שהפל ממרכבתו של הליוס
על ידי ברקיו של זאוס.
בספור איקרוס אין, כמוכן, מרכבה.
בסופו של דבר הפל מתחבר.
כשהייתי ילד היה אליהו עמיצור עבורי כמו אליהו הנביא.
אפלו, לאחר פטירתו (בגיל 101 וחד'ש),
עשיתי סקיצה לציור שבו אליהו עמיצור עולה השמימה
עם ההליכון שלו.
אני גם זוכר ספור מזעזע שלמדתי בבית הספר בכפר יהושע:
חלוץ שהגיע לעמק הירדן מגדות הוולגה, ראה את נהר הירדן.
זה נהר? תמה, אפלו אי אפשר לטבע בו.
כשקפץ אל הירדן נתפס במערבלת וטבע.
ממש הרף עין לפני מותו במצולות הנהר
הוא אמר בחיוף מאשר:
אפשר לטבע.
אכן,
כמו אירופה.

אז והיום

במשך כל אותו שיעור היא בהתה בחלל. קולה של המורה נשמע לה עמום ומרוחק. היא ניסתה לאמץ מחשבה אך ללא הועיל, היא לא הבינה דבר. מדי פעם פילחה את החלל צעקתה של המורה, מדי פעם הבחינה שהצעקה מכוונת אליה. היא נזכרת באינסוף העיגולים שציירה באצבעה על גבי השולחן הירוק. היא מדמה לעצמה עולם אחר, שונה מזה שבו היא מצויה. מן השורות שלפניה נשקפו צלליות של ילדי הכיתה, ישובים באופן מסודר, קשובים. היא שוב מרכינה ראשה ותוהה למה היא לא מבינה? פתאום, שאלה. שקט. צחוק מתגלגל ושוב קול עמום עולה והכל הופך מטושטש. המילים שטות על הלוח, היא מנסה לדחוף אותן לקצהו, לחבר ביניהן אך עד שמצללחה לחבר בין א' ל' ת' המילה נמחקת. היא רואה עלה צונח מן הדולב הגדול ועף לו על כנפי הרוח למקום אחר. אה, לו הייתה יכולה גם היא להיות עלה, היא מהרהרת. המחוגים מורים על שעת סיום השיעור. הצלצל נשמע ורעש ילדים התפור במרחב. היא נשארת לבדה, בוהה בחלל. הזמן כאילו עומד מלכת. כעבור זמן מה היא מחליטה לצאת לשחק בחוץ. היא מביטה מעבר לדלת הזכוכית, שם משחקות כמה בנות מהכיתה. היא מתקרבת אליהן, מנסה להבין במה הן משחקות. היא אפילו מבקשת להצטרף אך המבטים שמופנים אליה רומזים לה שהיא לא רצויה שם. היא פונה והולכת משם. חולפת על פני הספרייה שהספרנית אוסרת עליה להיכנס. הספרנית אומרת שהיא רק מוציאה ספרים ממקומם על המדף. היא ממשיכה ומגיעה לגן המשחקים. הגן כמעט שומם. כל ילדי הכיתה שוהים בחצר הגדולה. גן המשחקים מיועד רק לקטנים. היא מתיישבת על הנדנדה ודוחפת ברגליה את האדמה. בוויית עינה היא רואה את בנים משחקים ב'פוגים' ברחבת הכניסה. אבל היא לא תעז לבקש להצטרף אליהם למשחק. היא מפנה מבטה ומסתכלת לשמים. בעננים. היא רואה כיצד הרוח משיאה אותם משם, בקלילות, חופשית כל כך. לפתע נשמע הצלצל. היא קמה בכבודות מן הנדנדה ומדדה לעבר הכיתה, אל הכיסא ואל השולחן. גם היום, נדמה לה עדיין כי היא שונה. בכל מקום בו עברה היא הרגישה שונה. בתיכון, בצבא ואחר כך באוניברסיטה. גם כאשר הרגישה שייכת, הרגישה שונה. זה זמן רב שהיא בוכה. בוכה בסתר. היא למדה שלא רוצים לשמוע אותה בוכה, לכן היא בוכה חרישית, צועקת ללא קול לתוך הכר הספוג דמעות. ואחרי שהכול נגמר, כאשר הנשימה שבה לסדירות, כשעיניה נפוחות ולחות היא שבה לסדר יומה. היא יוצאת בכבודות מן

אלי שמיר, כמו אירופה, 2014, שמן על בד, 130x180

בקולנוע "תמר"

בְּקוֹלְנוֹעַ "תָּמַר"
גִּיּוֹלֵי אַנְדֵּרְיוֹס
שָׂרָה אֶת "צִלְיֵי הַמוֹסִיקָה",
אֶבֶל הַבוֹר הַפְּעוֹר
זֶה שָׁנִים
מִתְחַת לְמִים
הַקְּפוּאִים שֶׁל
בְּרִכַּת "הַפּוֹעֵל"
וְהַעֲשָׂבִים הַשּׁוֹטִים
הַמְתַּמְרָדִים בַּפְּרָאוֹת
מְסַפְּרִים אֶת
הַסְּפוֹר הַאֲחוֹרֵי
שֶׁל יְלָדוֹתַי.

המיטה, מנגבת פניה ויוצאת לרחוב. כשהיא יוצאת וגשם שוטף את הרחוב, היא חושבת שכל העולם בוכה, כפי שהיא בכתה לפני כחצי שעה. הכול נראה לה עגום ואפור, חסר צדק והיגיון. היא מדמה לעצמה שהמטריה מגינה עליה מן הגשם אך גם מן המזל הטוב. היא חושבת שאותה טיפת מזל זולגת מעליה ומחליקה, ולא נוחתת עליה. היא מנסה לתפוס את טיפת המזל שלה, אך כמו טיפות המים, היא זולגת ממנה ומתפוגגת. הנה, הנה, היא נשאר. אך בטרם תעכל זאת נעלם הרגע הזה. קשה לה להאמין שגם לה ממתין 'הטוב' באיזשהו מקום. היא מעדיפה לא לחכות עוד, לאותו 'טוב' שאולי יגיע. היא צוללת לתהום עצמה, מפריחה מדי פעם בועת אויר, אויר שהולך ואוזל. היא שוקעת במעמקים, כאילו צפה במהופך. אזניה פונות לצדדים מחפשות רחשים. פניה משוקעים במים העכורים. פעם יכלה לראות דברים באופן בהיר. עכשיו כבר לא! פעם הייה בה עוד שביב של בהירות. אבל היום, היום הכול עכור. דברי אחרים נשמעים לה כמו אז, עמומים. לעיתים מאיר לה אור, אך היא מסיטה את מבטה ממנו. כאשר היא מגיעה לתחתית, היא מבקיעה לפתע את הדממה בקולה, היא מצליחה להתרומם מן המים. קולה מעביר רעד בגופה, הד קולה עוטף אותה. כל העכירות שאפפה אותה באותה היממה של אותה השנה ניתזת מסביבה ואור בוקע מתוכה. היא נישאת לעבר פני האדמה.

שלושה הייקו

ב ג י נ ה

תא קנון על עץ
הירגזים בונים קן
במקום אחר

ק י ו ט ו

בגן הארמון
לעיני התירים
מומיגי מסמיק

ת ל ד נ

עלה דלב צף
מקרקעית הנחל
צופה בו אָבָן

מומיגי - עץ המייפל היפני. עליו מאדימים בסתיו.

שיחות בין מתמטיקאי למשורר על יופי,
יצירה, מתמטיקה ושירה

ה ק ד מ ה

הפגישה הראשונה בינינו הייתה כמדומני בשנת 1999, מספר חודשים לאחר שחזרתי מסיור להכרת יהדות צפון אמריקה. אני משורר שהוציא לאור עד אז שני ספרי שירה, בעל תואר שלישי טרי, חבר ב'מדרשה' באורנים ומרצה בחוג לספרות. הוא פרופסור למתמטיקה וראש המכללה. נכנסתי לחדרו המשקיף אל הגן הבוטני. חששתי שיחסו לכל מה שאיננו מדעים מדויקים הוא יחס חשדני, ספקני, הכרח בל יגונה. "כן..." הוא שאל, "במה אני יכול לעזור לך?" מנימת קולו ומבט עיניו חשתי שאם לא אנסח את דבריי בשורת מחץ אחת קצרה, ברורה וצלולה, יאבד ענייני בנושא שעליו רציתי לשוחח אתו. היה נדמה לי שהוא מעמיד אותי במבחן. חששתי כי נושאים כמו העולם היהודי, נושא שהקדשתי לו שנים ארוכות, מעניינים אותו כקליפת השום. "אני רוצה להציע לך לנסוע כראש משלחת מטעם משרד החינוך והוועד היהודי האמריקני למסע דומה לזה שאני חזרתי ממנו. השתתפותך ותפקידך במשלחת מוסכמים על כל האחראים לכך." עשיתי אתנחתא קלה לבחון את השפעת הדברים עליו. פניו הביעו שלוש תחושות בו זמנית: הפתעה, אי נוחות ובעתה. בטרם יספיק להגיב המשכתי בעוד צרור מכוון היטב: "זו הזדמנות פז להציב את 'אורנים' כמובילה בנושא שעתיד להתפתח וקיים סיכוי סביר לתקצוב נאה...". הוא הניח ידו על השולחן, העיף מבט לעבר הגן הבוטני ובשין שורקת אמר: "שמעתי... מייקל, בוא תיכנס אליי לרגע". מייקל עופר כיהן כמנכ"ל המכללה. הלה לא שמע כנראה ואז הוא קם ואמר לי: "בוא אתי." נכנסנו לחדר של מייקל ובלי הקדמות הוא אמר לו: "יש כאן הצעה שאתה מחכה לה הרבה זמן. אין לי עניין לנסוע לפגוש את העולם היהודי, סע אתה במקומי."

פ ג י ש ה ש נ י י ה התרחשה בשנת 2000. זה היה מפגש מכוון, מפגש שהניע דיאלוג של חמש עשרה שנה. לימים הוא יכתוב בתגובה למישהו ששאל אותו מאיפה אנחנו מכירים: "חמש עשרה שנה הוא קשור אלי בעבודות, אם תשאל אותו הוא יגיד את ההיפך." "מה שחולל אולי את הקשר המתמשך הוא כתב העת הזה 'קו נטוי' ומעשה שהיה כך היה: ד"ר יעל בן צבי שריכזה את לימודי הספרות למסלולי הגיל הרך, היסודי והחינוך המיוחד, פנתה אלי בהצעה לערוך כתב עת לספרות של החוג, שיתרחב, כך קיוותה, לכלל אורנים. מאחר שזמן קצר לפני

שיחה זו נפגשתי עם האמנית עידית לבבי גבאי סביב התעניינותה ביצירתם של האחים לבית שבתאי, אהרון ויעקב, החלטתי לבדוק אפשרות לשיתוף של המכון לאמנות בכתב העת. עידית התלהבה אך התנתה תנאים: "לאמנות הפלסטית יהיה מעמד שווה לטקסט הספרותי! התמונות יהיו בצבע והנייר יהיה כרומו משובח!" "אין בעיה," השבתי לה בביטחון. לא הייתי בטוח שהנשיא המתמטיקאי ייתן גיבוי למהלך זה. אבל הייתי נחוש לשכנע אותו בתרומתו ובחשיבותו של כתב עת מסוג זה להציב את היצירה בחזית חיי המכללה לצד המחקר, ההוראה והכשרת המורים. שוב נכנסתי אליו: "כן..." אך הפעם נימת הקול ומבע הפנים היו שונים. "מה אתה הולך להפיל עליי הפעם," שאל בסקרנות. הצגתי בפניו את עיקרי הדברים. "הבנתי," הוא השיב, "אין שום בעיה, תחזור אלי עם הצעת תקציב לפרויקט." בדרך כשיצאתי הוא קרא: "אני רוצה שהיצירה תוביל את המרוץ אחר הגלימה של הסטודנטים." "הופתעתי, לטובה כמובן, לא שיערתי שנקבל ללא כל ערעור או נימה ספקנית את מה שביקשנו. לא קלטתי אז שאני עד לתהליך שינוי של הפרופסור למתמטיקה. לא ייחסתי חשיבות רבה למשפט שיהפוך בשיחות המתמשכות בינינו בשנה האחרונה לכל כך דומיננטי ומכונן: " **היצירה חייבת לעבור לחזית בלימוד האקדמי.** "

פגישה שלישית בינואר 2013 סיים יאיר קארו שש עשרה שנות נשיאות. במסיבת הפרידה כתבתי לו בין היתר, בחרוזים, כדי להדגים לו מהי חריזה משוכללת ומהי חריזה פגומה: " ... נשיאנו המתמטיקאי ה'ה' לאיש רוח, / שהולך ספינתנו ב'ים סוער ו'דלוח, / בין צוקי ש'גור ומ'גור, ל'קראת חוף ב'טוח...". באופן יותר חופשי אמרתי לו קבל עם ועדה, שבמהלך השנים גיליתי בו יותר רוח, שאר רוח ויצירתיות, מאשר באנשי מדעי הרוח המקצוענים. נתתי לו במתנה את הספר 'סטונר' של ג'ון ויליאמס. רומן המגולל בדיוק יובשני, אך מרתק לכל אורכו, את עלילותיו של סטונר, בן החוואים ממזוורי שהולך ללמוד בפקולטה לחקלאות ומתאהב בספרות בקורס שמלמד מורה קפדן, יבשושי וציני בשם ס'לון. אותו מורה מזהה את רגע ההתאהבות של סטונר בספרות, במהלך קריאת סונטה של שייקספיר. סטונר עוזב את הפקולטה לחקלאות, עובר ללימודי הספרות והופך להיות מרצה בחוג לספרות. כשנתתי לו את הספר אמרתי לו: "יש זיקה, לא מלאה ולא לאורך כל הרומן, ביני לבין סטונר, אבל אני נותן לך מתנה זו לא רק בגלל הרקע הדומה, אלא בעיקר כדי להדגיש את מקומה ותפקידה של הספרות ושל היצירה בשינוי עומק אצל סטודנטים. וגם, כדי להודות לך על המהפך שאתה עשית בסדרי החשיבות של מקומן של הרוח והיצירה באורנים. מיד לאחר שגמר לקרוא את הרומן הוא החל לקרוא לי סטונר. (הוא טוען כי הדביק לי את הכינוי בגלל תמונה בפייסבוק שבה אני נראה נוגס בתאוה בפלח אבטיח במקשת אבטיחים בקיבוץ נחל עוז בו הייתי חבר). אני הדבקתי לו את הכינוי מיסטר ס'לון. וכך הפכו שמות אלה לעוד סימן היכר, ספק הומוריסטי ספק רציני, בזהויות הפייסבוק שלנו ולא רק שם.

פגישה רביעית ביוני 2014 הוזעק פרופ' קארו לעמוד בראש התכנית להוראת המתמטיקה והמדעים לבית הספר היסודי. שנתיים קודם אני קיבלתי מינוי פרופסור חבר ונבחרתי לעמוד בראש התכנית להוראה רב תחומית במדעי הרוח, שתיהן בפקולטה ללימודים מתקדמים. הימים שלפני תחילת שנת הלימודים, ימי 'צוק איתן' ואחריהם. המרחב הציבורי הוצף בתופעות של גזענות כלפי האוכלוסייה הערבית, אלימות חריפה, מעשי נקם ורצח, הקצנת עמדות בין שמאל לימין, פטריוטיזם על גבול הפשיזם וביטויים פוסט-ציוניים על גבול השנאה העצמית. אחת השאלות שהטרידה לא מעט עמיתים הייתה איך מתמודדים עם התופעות וההשלכות הללו במכללה. בינו לביני התפתחה מחלוקת נוקבת, חריפה, על הזכות או החובה לעסוק בסוגיות פוליטיות ואקטואליות בכיתת הלימוד. בשאלות מסוימות נשארו חלוקים, באחרות הגענו להסכמות, אך מה שהיווה את הזרו הגדול לדיאלוגים שלהלן הייתה תחושה משותפת לתופעה שקראנו לה "כיבוי אורות בשדה ההשכלה הגבוהה ומערכת החינוך". תחושה משותפת עמוקה של קונפורמיזם ודיכוי יצר הסקרנות במרחב הלמידה. באחד המפגשים דיברנו על השפה האקדמית. אמרתי לו: "ראה איך העולם האקדמי מתבלבל ומציב באופן מעוות את פרשן היצירה לפני היוצר, את הביקורת לפני היצירה. היצירה היא 'מרכב' לכתובת מאמרים שמיעוטם שווה משהו והאחרים דינם להעלות אבק." במקום להשיב בשרשרת טיעונים ארוכה, חיך והשיב בקצרה: "אתה חייב להכיר את הארדי." שמו של הארדי זה עלה כמה וכמה פעמים בשיחות בינינו, עוד כשהייתי ראש החוג לספרות והוא נשיא המכללה. נראה היה לי שהגיע הזמן לקרוא את הספר שהוא כה מרבה להזכירו בשיחות בינינו. גודפרי הרולד הארדי, אנגלי, היה אחד המתמטיקאים החשובים במחצית הראשונה של המאה ה-20. הארדי זה ידוע בעיקר בגלל הישגיו בתורת המספרים ובתחום של אנליזה מתמטית. אך לא בגלל זה המליץ לי קארו להכיר את האיש וספרו, אלא בגלל שלוש סיבות אחרות. הראשונה, כדי להכיר את תפישתו בכל הקשור למושגים "יצירה", "יופי" ו"שירה" והזיקה של אלה למתמטיקה. הסיבה השנייה, להכיר לי את תפישתו של יאיר קארו עצמו בנושאים אלה. הסיבה השלישית, אימת הגיל ואובדן הכוח היוצר.

בשנת 1940 כתב ג' ה' הארדי חיבור שנהוג לכנות את תוכנו כהתבוננות על האסתטיקה של המתמטיקה. אני סבור שהגדרה זו מצמצמת את יופיו של חיבור זה. לספר, שאת הקדמתו כתב חברו, הסופר צ'רלס פרסי סנאו, שגם ערך אותו, קרא: 'התנצלות של מתמטיקאי'. קראתי בשקיקה את הספר, אשר במהלך קריאתו ובעקבותיו, התקיימו השיחות שלהלן, שיחות בין מתמטיקאי למשורר, שאותן החלטנו להציג בפניכם הקוראים.

משה: לפני שניכנס שנכנס לסוגיות, לשאלות ולתובנות שהיו לי תוך קריאת הספר, ביקשת לתקן פרט בהיסטוריה המשותפת שלנו.
יאיר: כן, לא לתקן, להשלים. בשנת 2000, כאשר באת אליי עם הרעיון של 'קו נטוי', החל תהליך של קידום הסגל לדרגות אקדמיות. נוכחתי כי ליוצרים וכותבים רבים אין במה

נגישה לפרסום והתחלתי לחפש שני ערוצים לתחומי היצירה ההומניסטית ולמחקר בשאר התחומים. אתה "נפלת עלי" ונתת פתרון מקורי לערוץ היצירה. לערוץ השני נמצאה בימה מצוינת בדמות כתב העת 'דברים', אשר החל לצאת לאור בפורמט הנוכחי שלו שנתיים-שלוש אחרי 'קו נטוי'.

מ ש ה : מצוין! האמת ההיסטורית צריכה להיות נר לרגלנו! נתקדם. אתה וראי מכיר את אמירתו של אלברט איינשטיין ש"רק בדרך נס, לא החניקו שיטות ההוראה המודרניות את הסקרנות הצרופה לחקור ולדרוש. כי מלבד עידוד, זקוק צמח עדין זה לחופש. בלעדיו הוא נידון, לבטח, לקמילה ולכיליון".

י א י ר : חחח... מכיר... אני קורא עכשיו ביוגרפיה עדכנית, איינשטיין התכוון לחופש ממחנכים!!!

מ ש ה : אני כמעט בטוח שלא לכך התכוון! חובת ההוראה והמורים היא לממש את הטמון באמירתו של איינשטיין. אני לא חושב שאיינשטיין דיבר על שחרור ממחנכים אלא מכל מה שמדכא, מעקר ומסרס את הסקרנות, בין אם יהיה זה לימוד מדעי ובין אם זה יהיה חינוך לאנושיות. הבעיה המרכזית טמונה במשטר המדכא שבו שרוי המורה הממוצע, המשליך את הדיכוי המחשבתי על הילד וחוזר חלילה.

י א י ר : אני מסכים ששיטתך בהוראת ספרות עדיפה בהרבה על השיטה "האקדמית" והיא לאורך זמן היחידה כמעט שיש לה סיכוי. יש טעם לנתח טקסט ספרותי אחרי שאתה קורא ומבין אותו על פי תפישתך ואז ניגש להביט בו מזוויות נוספות.

באחד הימים שבהם הייתי שקוע בספרו של הארדי, מצאתי על קיר הפייסבוק שלי "פולש" שכתב את הדברים הבאים, אשר היוו זרו לשיחות הבאות:

"אני חש בחוויה מטלטלת שאוחזת בך בעת קריאת הספר של / על HARDY. וזהו הקטע שהאיר באור יקריות את חיך הבוקר: 'הסיבה שמתמטיקה עמידה יותר בחלוף הזמן יותר משירה (וגם מצויר), שהיופי הוא העיקר בכלום, היא שמתמטיקה נוצרת/ עשויה מרעיונות ושירה עשויה ממילים שהן חומר אשר מתכלה מהר יותר מאשר רעיון..."

מ ש ה : שים לב מיסטר סלון, איך הארדי מגייס את השירה כדי להסביר משהו על יופייה של המתמטיקה, אשר קשה אליבא דהארדי להגדיר את היופי שבה: "לא נוכל להגיד באופן מדויק למה אנחנו מתכוונים באומרנו על שיר שהוא יפה. אבל זה לא מונע מאתנו להכיר ולזהות את היופי הזה כשאנחנו קוראים שיר כזה".

י א י ר : אין לך מושג כמה רחב וצהל לבבי על כך שהארדי כתב שמתמטיקה עמידה יותר משירה בשיני הזמן. ולמה עמידה יותר - כי היא בנויה מרעיונות.

מ ש ה : מצאתי אצל הארדי ניסוח נפלא לתחושה שמלווה אותי לא פעם כשאני נתקל במשהו יפה: "גם אם אינך יודע להגדיר 'יפה' כשתראה אותו תדע".

י א י ר : אני שוב צוהל למראה צהלות השמחה שלך. מלבד השמחה לאיד שלך על

המחשב שלי שקרס. האזכור הזה מהדהד לי, כן, כן, "מהדהד" זו מילה שלמדתי ממך, את הסיפור על הפרופסור שידע להגיד אישה בארבעים לשונות, אבל כשהכירו לו כזאת, הוא לא ידע ש"על זה מדובר". אתה היית אומר עליו: הוא לא ידע אישה.

מ ש ה : בוא ננסה לפרק את ההבחנה הזו של הארדי המבדיל בין רעיון לבין מילים של שיר יפה.

י א י ר : רעיון הוא דבר נצחי, מילה היא חומר מתכלה. זה המסר של הארדי - תתמודד.

מ ש ה : זו סיסמה ריקה! אם הצלחת להגדיר רעיון, הרי שהוא ניתן להגדרה על ידי מילים ואז, האם התכלות המילים לא מכלה גם את הרעיון?

י א י ר : האם מחשבה קיימת לעצמה? האם יש מחשבה אם איש לא חושב אותה? האם יש רעיון שלא ניתן לבטאו במילים? והרי המילה "רעיון" היא עצמה מילה המבטאת "רעיון" ואנו בלולאות... ומכאן הדרך קצרה לפלטוניזם.

מ ש ה : האם לדעתך יוצר, בין אם הוא משורר, בין אם אמן פלסטי או מתמטיקאי, בורא יש מאין או מגלה, מוציא לאור את מה שהיה קיים ממילא? המשורר דן פגיס, כתב באחד משיריו: "הפסל מחכה בגוש השיש".

י א י ר : אני מבין את התפישה הפלטוניסטית כך: היוצר מגלה את הקיים שהיה נסתר מאתנו. עבודת היוצר איננה בריאה או המצאה אלא חשיפה וגילוי. התפישה הזו קיימת היכן שיש התפעמות מיופיו של תגליות, ואז, מה לנו בני אנוש חולפים בזמן, שנחשוב כי הדבר הנשגב שנתגלה לנו, אנו יצרנו אותו? כל שעשינו הוא שזכינו לגלותו! כוחו של רעיון טוב וחזק יותר מהצורה שבה מייצגים אותו. הצורה עשויה להישחק (מלים - בד - צבע) או לקבל פנים אחרות. אבל הרעיון יישאר אותו רעיון שהוא אבסטרקט שעומד מעל כל אלה ומעל לזמן. יש בזה כדי לנחם אף אותך, כי אז שירה יכולה להיות (ואף לפעמים הינה) דרך / צורת ביטוי לרעיונות. אולי השירה עם הזמן תתיישן אבל הרעיון שהיא מקפלת בתוכה כבר יצא ממנה ויש לו חיים משלו. מי אמר: "תוכו אבל - קליפתו זרק"?

מ ש ה : המשפט האלמותי הזה הושם על ידי בעל אגדה תלמודית בפיו של ר' מאיר על אלישע בן אבויה שהפך להיות "אחר", לאחר שנכנס לפרדס ו"קיצץ בנטיעות". היינו, הבין שיש פער בין האידיאה של האמונה לבין המימוש שלה בחיים. ר' מאיר אומר זאת למי שרצה לנדות את אלישע בן אבויה, משום שהצביע בפרהסיה על הפער בין האידיאה לבין מימושה ובכך בעצם ערער על תוקפה של האידיאה. רבי מאיר שהבין את עוצמת פנימיותו של בן אבויה אמר לציבור: קחו ממנו את הגרעין הטוב שבו, את תוכו, וזרקו את קליפתו.

י א י ר : הארדי תמיד מנסה להגיע לפשר, לתוכן, לגרעין הקשה, ואת הקליפות להסיר. בדיוק כמו שישבנו הבוקר וקילפנו פומליות - תוכנו אכלנו בשקיקה, קליפתן לפח בסערה - ובצר לי על מות המחשב נתת לי לינדט (שוקולד טוב) לעידוד. הלינדט כבר איננו אבל הרעיון, היינו הנתינה, נשאר!

מ ש ה : הארדי מדבר הרבה על הנצח. איך מתיישב דיבור שהוא על סף המטפיזי עם היגיון חד כתער של מתמטיקאי?

י א י ר : האם יש נצח? מהו הנצח? האם הנצח מסתדר עם המפץ הגדול? האינסוף שווה לסוג של נצח, הומצא על ידי המתמטיקה או לפחות נתגלה שם באופן אפקטיבי. ישנם סוגי אינסוף שונים. אבל הנצח שהארדי התכוון אליו הוא לא הנצח המספרי אלא נצח הזמן – להיזכר לעד. האם בספרות ישנם סוגי נצח שונים? הנה המתמטיקה חזקה כאן מהספרות.

מ ש ה : הצחקת אותי מיסטר ס'לון, בוודאי שיש בספרות ובמיוחד בשירה סוגי נצח שונים. תקרא את השיר של ויסלבה שימבורסקה "שמחת הכתיבה", שבו היא מצהירה על יכולתה לנקום בחלוף ולנצח אותו באמצעות היד בת התמותה. היא נוגעת בנצח משום שהיא בוראת בשירתה מציאות שלא הייתה קיימת קודם, או מציאות שהייתה מוסתרת. היא מפרקת את ההיגיון, את הלוגיקה, את החשיבה הליניארית, את חוקי הדקדוק. משוררים טובים בוראים או חושפים רעיונות. היכולת של שיר טוב להגיע אל קורא ולטלטל אותו, להאיר לו משהו שמנסח לו מחדש את עולמו, היא נגיעה בנצח, היא התגברות על כוח הכבידה. המשוררת אנה בלנדיאנה כותבת ששירה טובה לא צריכה להבריק, היא צריכה להאיר.

י א י ר : סטונר, אל תלהט לי במילים. אני מחכה בכיליון עיניים ואזוניים לשמוע את תשובתך ל"חידת כיכר טרפלגר", חידה שחד הארדי לשני חבריו לנוכח פסלו של האדמירל נלסון.

מ ש ה : תקבל תשובה בקרוב! אבל קודם אפרוש בפניך את ההגיונות הסותרים של המתמטיקה: הרעיון גדול מן המילים, כדי להביע את הרעיון צריך את המילים. ככל שהמילה תצליח להביע בבהירות ובחדות את הרעיון יתגלה יופיו מתוך התודו. ללא החתירה למצוא את המילים המדייקות ומציאתן יישאר הרעיון מיותרם ביער, כמו העץ שנפל ואף אחד לא ראה ולא שמע על נפילתו.

י א י ר : אין כאן הגיונות סותרים! המילים הן כלי רכב המוביל את הרעיון, לא יותר מזה. המילים נחוצות כקישור בין הרעיון שקיים כשלעצמו לבין היכולת לחשוף אותו לבני האדם באמצעות המילים והשפה.

מ ש ה : ובכל זאת, הרי גם המילים נבראו מתוך התודו. קרא את "גילוי וכיסוי בלשון" של ביאליק. נכון, כשהמילים כבר קיימות, אז הן הופכות למרכב, אבל בשיר טוב, המילה והרעיון שלובים זה בזה. הדיון הזה מזכיר לי אמירה של מייסד הטאוואיזם לאו דוה: "המלכודת נועדה ללכוד את הארנבת. ברגע שלכדת אותה, אין צורך במלכודת... מילים נועדו לתפוס משמעות, ברגע שתפסת את המשמעות, אין צורך במילים. מי ייתן ואמצע משהו ששכח את המילים כדי שאוכל להחליף אתו מילה".

י א י ר : בדיוק, זה ממש הארדיזם, מוצא חן בעיני הטאוואיזם. אתה זוכר את המשפט: "כדי למצוא את הדרך יש לאבד אותה!"

מ ש ה : זהו רעיון שמופיע גם בחסידות. אבל נניח לזה לרגע. אני קורא אצל הארדי על ההיררכיה שבין פיתגורס לאוקלידס. הארדי משווה אותה להיררכיה שבין משחק שחמט למתמטיקה. תבהיר לי למה הוא מתכוון כשהוא אומר שזה כמו היחס בין רצינות, משמעות ויופי.

י א י ר : על המתמטיקה ביחס לשחמט הוא אמר למיטב זכרוני: "בשחמט יש הרבה מהלכים אבל זה רק משחק אחד. המתמטיקה מציעה לך את כולם." ולכן ההבדל הוא בקטגוריה.

מ ש ה : הארדי אמר משהו הרבה יותר חריף: "שחמט הוא מתמטיקה טריוויאלית. בעיה לא חשובה במתמטיקה. מיטב המתמטיקה הוא רצינות בדיוק כמו יופי."

י א י ר : נכון, ובעניין פיתגורס, כן זה ההוא מהמשפט מבית הספר על סכום ריבועי הניצבים במשולש ישר זווית ששווה לריבוע היתר. כאן התחיל המשבר הראשון במתמטיקה. עד אז היא נחה על זרי הדפנה שהכול הרמוני. כל מידה וגודל ניתן לבטא כיחס בין שני מספרים שלמים שווה מספר רציונלי. אפילו ההרמוניות במוסיקה הן כאלו. אבל אז התברר כי באותו משולש ישר זווית ששני הניצבים אורכם 1, היתר אורכו שורש ריבועי של 2, וזה, שוד ושבר, אינו מספר רציונלי. תפישת עולם המספרים הפיתגוראית לא קמה מהמפולת הזו, ולמעט הופעת המספרים הראשוניים לא התקדמה הרבה כאן. הופיע רעיון חדש וקשה לעיכול: יש גדלים שאינם מספר רציונלי. ניתן לומר שזהו פלטוניזם במיטבו – הם תמיד היו שם ואנו לא ראינו. גשטאלט מתמטי! ועכשיו צא ולמד – כמה דברים יש מסביבנו שאיננו רואים אותם ואיננו מודעים להם. אגב, המתמטיקה קמה מהמכה הזו חזקה ומעניינת בהרבה, לא רק אצל אוקליד אלא בעומק רב יותר, אצל ארכימדס שהגיע לסף הקלקולוס החשבון הדיפרנציאלי והאינטגרלי שהמתינו כמעט 1300 שנה אחרי ארכימדס, עד לניוטון ולייבניץ, לגילויים הסופי. זה נותן קנה מידה לכוחו ועוצמתו של ארכימדס.

מ ש ה : קיבלתי סחרחורת! אגב, ארכימדס מופיע באחד משיריי שנכתב תוך כדי ביקור בסירקוזה בסיציליה, עירו של ארכימדס. עמדתו שם באתר ארכיאולוגי. היה חם מאד. הייתי צמא ורציתי להתקלח. לפתע ראיתי אותו בעיני רוחי רץ עירום אחרי שיצא מהאמבט כשהוא צועק אאוריקה – מצאתי! הנה לך עוד נצח שהשירה נוגעת בו. מתן חיים חדשים לארכימדס. אני מסכים אתך בעניין הדברים שיש מסביבנו, שאת מרביתם אנחנו לא רואים ולא מודעים להם. כאן להבנתי המתמטיקה קרובה מאד לאמנות ולשירה. גם הן כמו המתמטיקה מנסות לחדור את תחום הנראה. ייתכן והמתמטיקה תצליח להראות שהדברים האלה מצויים בממד הארצי, הריאלי. עד אז השירה היא בעלת הפוטנציאל הגדול ביותר לחדור את המסך אל מעבר למראות ולתאר אותם בשפת בני אדם. אבל בוא ננסה לפתוח עניין שמטריד את שנינו. פעם פירשת שיר שלי וכתבת שאתה מגלה בו את הפחד מפני אובדן היכולת ליצור, כפחד גדול של יוצר העומד בפני האלם היצירתי, העמידה חסרת האונים מול הדף הריק. אני לא מכחיש שיש

לא מעט רגעים כאלה. האם גם אתה כמתמטיקאי מהרהר על האפשרות שתאבד את כושר היצירה שלך כמתמטיקאי?

יאיר : למעשה הספר של הארדי מתחיל בדיוק בנקודה הזו שבה הוא תוהה, איך יתכן שמתמטיקאי בסדר גודל שלו כותב ספר שנקרא 'התנצלות של מתמטיקאי'. הארדי מסביר שם בגילוי לב, וטראה מזה היא כוחה של כנות כתובה: היצירתיות תבוא ותלך, תלך ותשוב עד הישורת האחרונה ואז תפרח מגופך יחד עם הנשימה האחרונה והנשמה. זה גורלם של יוצרים, בין אם הם מתמטיקאים ובין אם הם משוררים. הארדי מרחיב שם ואומר: המתמטיקה היא עניין לאנשים צעירים, כלומר ממדי הגיל והזמן "משחקים" נגד היצירתיות במתמטיקה ובמדעים. יש לכך דוגמאות רבות: ניוטון, איינשטיין, גאוס ועוד רבים, שמות מיתולוגיים נצחיים במדעים, שאת פריצת הדרך המדעית שלהם עשו לפני גיל שלושים. הארדי עצמו היה שייך לקבוצה הזו. הוא החל לאבד מכוחו אחרי גיל חמישים והגיע לשבר נפשי שבגינה כתב את הספרון הנהדר הזה. אבל אל ייאוש. בתחומי הספרות, האמנות ובכלל בתחומי ההומניסטיקה, נדמה לי שיש צורך דווקא בבשלות וניסיון חיים המבדילים בין יצירת בוסר ליצירה בשלה.

משה : אני מבין שבאמצעות הארדי דיברת גם על עצמך. בעניין השירה, בשלות המשורר וניסיון חייו הם בעלי חשיבות רבה, אך ניתן למצוא משוררים צעירים מאד עם ניצוץ גאוני. כמו למשל המשורר הצרפתי ארתור רמבו והבריטי פרסי ביש שלי ועוד אחרים. אבל בוא נישאר עוד קצת עם הארדי. היה בו משהו נרקיסטי, לעתים בלתי נסבל לסביבתו. כדי "לזכות" בחברותו היה צריך לעמוד בסדרת שאלות וחידות מייסרת. הוא היה צמחוני או טבעוני שהיה נכנס לאולם האוכל של האוניברסיטה ואם הוגש לו צלי ארנבים, הוא היה משליך את הצלחת לרצפה ויוצא החוצה. היה לו גם מנהג לכסות את המראות כדי שלא יראה את פניו משתקפות. מה יש לך לומר להגנתו?

יאיר : חחח... היו לו כמה שריטות, הוא היה עלם יפה וגם כשחלפו ימי עלומיו, היה בו משהו נערי. איך היה נוהג לומר אורי זוהר: "אני יפה?" כשאתה בגבהים של הארדי, אתה עלול גם לרחף ולאמץ מניירות שונות.

משה : בוא נדבר מעט על חידת טרפלגר.

יאיר : באחד הימים טייל הארדי עם שני חבריו בכיכר טרפלגר בלונדון, שם ניצב על עמוד פסלו של האדמירל נלסון. הארדי עצר ואמר לחבריו: אילו היו מציעים להציב פסל שלכם על עמוד, באיזה עמוד הייתם בוחרים, נמוך כדי שכל פרטי הפרטים של הפסל יהיו ברורים, או בעמוד גבוה מאוד שאין אפשרות כמעט לזהות את הפסל? ובכן, סטונר, מה אתה היית משיב? משה : ברור, העמוד הגבוה!

יאיר : חחח, אתה אומר את זה בגלל שאתה כבר יודע מה חשב הארדי כתשובה ראויה יותר. הארדי נתן את התשובה הזו, כי היא מבטאת את תפישתו באשר ליחס בין הפרטים לבין הרעיון שמחבר אותו אל הנצח. לסטונר, הסופר שהתלווה אליו אמר: אתה ודאי היית בוחר

בעמוד הנמוך. ולמה? כי זה ההבדל בין מתמטיקאי לסופר. הראשון מחובר לנצח והשני לפרטים, לזיהוי האישי, שיוהו את פניך.

משה : ארוגנטיות במיטבה! אבל למשורר או משוררת הוא לא היה אומר זאת, כי הם היו מכים אותו בכליו שלו. אבל עזוב, אתה נצחי ואני זמני, בוא תגיד לי איך התרשמת מ'דואר ספרותי', (ספר שתרגם מפולנית רפי וייכרט, ובו מכתבים שכתבה ויסלבה שימבורסקה לכותבי שירה ופרוזה אשר שלחו את ביכורי יצירתם למערכת העיתון שבו שימשה כעורכת ספרותית). מעניין לשמוע אם גם אתה ראתה דמיון בין תפישתה את הספרות לבין תפישתו של הארדי את המתמטיקה ואת האסתטיקה של המתמטיקה.

יאיר : אחרי 40 עמודים ב'דואר ספרותי', בתרגום מוצלח של רפי וייכרט המעביר היטב את רוח הדברים של אהובתך ויסלבה, החדה כתער וחרירת הלשון ואפילו מעט רעה, אני יכול לספר לך כי: זה ספר חובה למשוררים וסופרים מתחילים. יש בו כדי לצנן מעט את התלהבותם, שמא בהם התגלגלה נפשם של ביאליק ואלתרמן. הוא גם מכין אותם לעובדות החיים: סופרים ומשוררים טובים יש מעטים.

משה : ובעניין הדמיון להארדי?

יאיר : ישנם שם כמה קטעים הארדיסטיים במובהק. הארדי עסק בנצח ופעם אף ציטט לי אותו, הבאת את המובאה הידועה: "אין מקום של קבע בהיכל הנצח של המתמטיקה למתמטיקה מכוערת". ב'דואר ספרותי' כתוב בעמוד 80 ואני מצטט: "מן המשוררים דרגה ב' של 'פולין הצעירה' לא נשאר כלום. הם פשוט בלתי נסבלים, ובראש וראשונה בשל הרישול הסגנוני". הנה גם לשירה מכוערת אין מקום של קבע בהיכל הנצח של השירה.

משה : לאחרונה התוודעתי גם לידע המוזיקלי שלך. הרשים אותי ביותר האופן שבו אתה שומע מוזיקה ויודע להבחין בכלים שרבים חירשים להם. הופתעתי מכך ששינוי מנסחים בצורה דומה מהו קול שנוגע בנצח, או אפשר להגיד עליו שזהו "יופי" במושגי הארדי - עיריית סנדנר משלישיית המעפיל, למשל - ומהו קול שטוח ורדוד. מאיפה יש לך את זה?

יאיר : בוודאי מאבא שלי שגדל על ברכי המוזיקה הקלאסית. שמעתי אתו וממנו מוזיקה קלאסית בהיקף רחב למדי מגיל צעיר. הוא גם לימד אותי עקרונות בסיסיים בהרמוניה, אותם הרחבתי אחר כך אצל יוסף שריג ("ראיתי עיר עוטפת אור") באולפן למוזיקה. יוסף שריג נפל במלחמת יום הכיפורים - אבל לא אשכח שנתן לי קונצרט פרטי על פסנתר - מחרוזת שירי ה"חיפושיות". אז כן, אני שומע מוזיקה בטווח די רחב והדים לכך ניתן לראות "בסדרות חינוך שונות" בפייסבוק שלי. עיריית סנדנר היא דוגמה אחת ויש עוד שבהן קול מצוין שנפגש עם מילים מצוינות ומנגינה מצוינת יוצרים ביחד את אותו יופי מיוחד שאליו מכוון הארדי - ראה את השיר "לפנות ערב" הידוע גם בשמו האחר "בין ברושים".

משה : טוב, אז נסיים את שיחתנו כאן בציטוט של המשורר הרומנטיקן פרסי ביש שלי שחי ויצר בשלהי המאה ה-18 ונפטר בן שלושים בתחילת המאה ה-19, ואשר חיבר ספר שנקרא

שיר הוא תמיד שיר

חָבֵל -

גַּם אִם הוּא לֹא תָמִיד

אוֹמֵר זֹאת

בְּמַלְיָם מְפָרְשׁוֹת.

כֵּן

שִׁיר הוּא תָמִיד אֲבָל תָּמִיד

חָבֵל. גַּם אִם יִכְחֹשׁ זֹאת

נְמַרְצוֹת.

שִׁיר הוּא תָמִיד שִׁיר

תָּמִיד לְחָבֵל

אֲבָל

זֶה לֹא נוֹרָא

כְּפִי שְׁזָה נִשְׁמַע

גַּם אִם הוּא

מְעַמֵּד פְּנִים וְאוֹמֵר זֹאת

בְּמַלְיָם אֲחֵרוֹת

כְּפִי שְׁאֵת יוֹדְעַת

יֵשׁ דְּבָרִים שְׁחָבֵל

עֲלֵיהֶם יוֹתֵר

לֹא כֵּן?

‘סניגוריה על השירה’, ובו מצאתי כמה קווי דמיון לרעיונות של הארדי: “היגיון ודמיון הם שני סוגי פעולה נפשית. ההיגיון – שֶׁכָּל המתבונן על היחסים אשר בין רעיון לרעיון. הדמיון – שכל הפועל על אותם רעיונות ויוצר מהם רעיונות אחרים. בדמיון יש יסוד של הרכבה, נשואיו הם הצורות המשותפות לטבע ולעולם ולהווייה עצמה. ההיגיון יש בו את יסוד ההפרדה, פעולתו רואה את היחסים כיחסים בלבד ומטפלת ברעיונות לא באחדותם השלמה, כי אם בשימושם בתור סמלים אלגבראיים, המביאים לידי תוצאות ידועות כלליות. היות משורר משמעו תפישת אמת ויופי. השיר הוא עצם צלמם של החיים המובעים באמתם הנצחית”.

י א י ר : כן, נאלצתי לקרוא גם את הספר הזה שהפלת עלי, ולולא מאכלים מעולים שגם בהם יש מאותו היופי ההארדיסטי שאכלנו השבוע, הייתי קורס תחת עולו הכבד של הספר הדק הזה. אבל אתה יודע, אני אוהב שירה טובה ושירים טובים. אני אוהב מאד כשמילים נהדרות פוגשות קול נהדר ומנגינה יפהפייה – אז אתה יודע מה זה “יופי עליון”, גם ללא היכולת להגדיר זאת. לזה כיוון הארדי, לזה כיוון פרסי ביש שלי, לזה כיוונה שימבורסקה, לכך אנו צריכים לכוון, ליצירה האיכותית, ליוצרים בקו הראשון!

درس من كاما سوطرا

بكوب الشراب المرصع باللازورد
 انتظرها،
 على بركة الماء حول المساء وزهر الكولونيا
 انتظرها،
 بصبر الحصان المعدّ لمنحدرات الجبال
 انتظرها،
 بذوق الأمير الرفيع البديع
 انتظرها،
 بسبع وسائد محشوة بالسحاب الخفيف
 انتظرها،
 بنار البخور النسائي ملء المكان
 انتظرها،
 برائحة الصندل الذكورية حول ظهور الخيول
 انتظرها،
 ولا تتعجل، فإن أقبلت بعد موعدها
 فانتظرها،
 وإن أقبلت قبل موعدها
 فانتظرها،
 ولا تجفل الطير فوق جداولها
 وانتظرها،
 لتجلس مرتاحة كالحديقة في أوج زينتها
 وانتظرها،
 لكي تتنفس هذا الهواء الغريب على قلبها
 وانتظرها،
 لترفع عن ساقها ثوبها غيمة غيمة
 وانتظرها،
 وخذها إلى شرفة لترى قمراً غارقاً في الحليب
 انتظرها،

وقدم لها الماء، قبل النبيد، ولا
 تتطلع إلى توأمي حجج نائمين على صدرها
 وانتظرها،
 ومسّ على مهل يدها عندما
 تضع الكأس فوق الرخام
 كأنك تحمل عنها الندى
 وانتظرها،
 تحدث إليها كما يتحدث ناي
 إلى وتر خائف في الكمان
 كأنكما شاهدان على ما يعد غد لكما
 وانتظرها
 ولّمع لها ليلها خاتماً خاتماً
 وانتظرها
 إلى أن يقول لك الليل:
 لم يبق غيركما في الوجود
 فخذها، برفق، إلى موتك المشتهي
 وانتظرها!...

לקחים מקאמא סוטרָא

עם גביע שלמשקה המשבץ אבני ספיר
 המתן לה,
 על הברכה בשלהי הערב ופרחי הקולון
 המתן לה,
 בהתאפקות הסוס המיעד למורדות ההרים
 המתן לה,
 בנימוסו המעלה והמפלא של הנסיך
 המתן לה,
 בשבע כריות ממלאות עבים קלים
 המתן לה,
 באש הקטרת הנשית מלא המקום
 המתן לה,
 בריח האלגם הזכרי סביב גבי הסוסים
 המתן לה,
 ואל תחפז, אם היא תבוא לאחר המועד
 בן המתן לה,
 ואם היא תבוא לפני המועד
 בן המתן לה,
 ואל תניס את הצפור מעל צמותיה
 והמתן לה,
 שתשב בנוחה כגנה ברום חנה
 והמתן לה,
 שתנשם את האויר הזר הלוח ללבה
 והמתן לה,
 שתרים מעל רגלה את בגדה ענן ענן
 והמתן לה
 וקח אותה למרפסת שתראה ירח טבוע בחלב

המתן לה,
 והגש לה את המים, לפני היין, ואל
 תביט אל זוג חגלות שרועות על חוזה
 והמתן לה,
 ובנחת גע בידה כאשר
 תניח את הגביע מעל השיש
 כנושא אתה את הטל במקומה
 והמתן לה,
 דבר אליה כדבר חליל
 אל מיתר פוחד בכנור
 כעדים אתם למה שמחר מזמן לכם
 והמתן לה,
 והברק לה לילה טבעת אחר טבעת
 והמתן לה,
 עד שיאמר לכם הליל:
 לא נותר ביקום מלבדכם
 ואז קח אותה, ברף, אל מותר המיחל
 והמתן לה!...

מתוך: ערש הזרה, (1999), הוצאת ריאד
 אלראיס בע"מ, ביירות-לבנון, עמ' 125-128.

מערבית: נביל טנוס

אניסה אשקר, משחרה 3, 2009, 90x120

אניסה אשקר, **Darkness 5** (ביצת חופש), 2014, חגורת עור,

חומר, ספרי, זפת וצבעי זכוכית, 40x40x28

פאטמה אבו רומי, **בז מאולף**, 2012, שמן על בד, 80x70
באדיבות יד ל.א. מאיר מוזיאון לאמנות האסלאם, ירושלים. צילום: אבשלום אביטל

פאטמה אבו רומי, מתוך הסדרה **הצמה של אמא שלי**, 2009, ענף קוצים ושיער, 55x22
באדיבות יד ל.א. מאיר מוזיאון לאמנות האסלאם, ירושלים. צילום: אבשלום אביטל

رائحة الهال مع القهوة

رائحة الهال مع القهوة
 أخذتني لحبيب أهوى
 قلت: بالله أيا هال
 ماذا بعدي عنه قالوا؟
 فتح عينيهِ ودوَّخني
 عن حبيِّ باخ ووَّخني
 أن حبيبًا شكَّه عبتُ
 قد غابَ مذ عنه عبتُ
 فانسكب مني فنجاني
 ودمع الهال ويكاني
 يا دمعِي يا دمع القهوة
 يا رائحة ولها شهوة
 كنتُ قلبتُ عني الماضي
 أيا هال جئت تراضي؟
 ارحل لن أقلب فنجاني
 وأعودُ له ماذا دهاني؟
 لن أقلب فنجانا يوماً
 بخطوطه قد قلب كيانِي
 وحب الهال يشهد لي
 بحب عينيهِ رأني
 وهو قد صدق عرافه
 رأيت في القهوة أطيافا:

ריחות ההל בקפה

ריחות ההל בקפה
 לקחוני לאהובי בלב כלה
 ואמר: באלהים הו ההל
 מה עליו אמרו אחרי שנטשתני?
 פקח את עיניו וסחררני
 חשף את אהבתי ויסרני
 שאת חשדות אהובי גניתי
 והוא נעלם בעת שנעלמתי
 ספלי נשפך לי
 וידמע ההל ויבכני
 הו דמעוטי הו דמעוטי ההל
 הו ריח ניחוח מלא-חשק
 את העבר כבר מעלי סלקתי
 הו ההל הבאת לרצות?
 לך לך לא אהפך את ספלי
 לא אשוב אליו מה קרה לי?
 לעולם לא אהפך את ספלי לא
 את הויתי הוא הפך באותותיו
 ההל - יעידו גרגריו
 שראני באישוני עיניו
 והוא למכשפה האמין
 שראתה בקפה דמיות:

أعشَقُ يَكُونُ؟

أَعشَقُ يَكُونُ وجمري رمادُ؟
وَأنتَ السَّمَاءُ وغيمني سوادُ
يَقيني احتمالُ
وَحَبِّي محالُ
تعالَ انتشَلني فَأنتَ المرادُ

فحينَ أراكَ لماذا أَحِنُّ؟
ولسْتُ هَوَاكَ وَقَلبي يَجُنُّ!
بدربي تَسِيرُ
وذكرى أَصِيرُ
تَكُونُ لِغيري، وصمّتي يئنُ

أَعشَقُ يَكُونُ وجمري رمادُ؟
وَأنتَ السَّمَاءُ وغيمني سوادُ
يَقيني احتمالُ
وَحَبِّي محالُ
تعالَ انتشَلني فَأنتَ المرادُ

عيوني تفوحُ بعطرِ العهودِ
جفوني تبوحُ بسرِّ الوعودِ
وصمّتي جبانُ
وذليُّ يُهانُ
سأُمحو لنفسي كلَّ الحدودِ

האהבה היא זו?

האהבה תהי זו וְגַחְלִי אַפְרָ?
שְׁמִים אַתָּה וְעַבִּי קֶדֶר
אַמְתִּי - סְבִירָה
וְאַהֲבָתִי - בְּלָתִי
בוא ודַלְנִי הֵן אַתָּה הַנְּכֶסֶף

וּכְשֶׁאַרְאֶךָ מְדוּעַ אֲנָהָה?
וְאיני אַהוּבָתְךָ וְלִבִּי לִשְׁטָה!
הוֹלֵךְ אַתָּה בְּדַרְכִּי
וְזָכַר אֶהְיֶה
שִׁיף לְאַחֲרָתִי, וְשִׁתִּיקָתִי נוֹאֶקֶת

האהבה תהי זו וְגַחְלִי אַפְרָ?
שְׁמִים אַתָּה וְעַבִּי קֶדֶר
אַמְתִּי - סְבִירָה
וְאַהֲבָתִי - בְּלָתִי
בוא ודַלְנִי הֵן אַתָּה הַנְּכֶסֶף

עיני מְפִיחוֹת בְּשָׁמִי בְּרִיתוֹת
עַפְעָפִי מְגַלִּים אֶת רוֹזֵי הַהֶבְטָחוֹת
וְשִׁתִּיקָתִי מוֹגֶת לֵב
וְרִכּוֹתִי תַעֲלֵב
אֶסִּיר מְעַצְמִי אֶת כָּל הַגְּבוּלוֹת

האהבה תהי זו וְגַחְלִי אַפְרָ?
שְׁמִים אַתָּה וְעַבִּי קֶדֶר
אַמְתִּי - סְבִירָה
וְאַהֲבָתִי - בְּלָתִי
בוא ודַלְנִי הֵן אַתָּה הַנְּכֶסֶף

בוא נְשַׁמֵּר אֶת יַיִן הַפְּזוּמֹן
וְנִשְׁתָּה לְחַיִּי לַחֵן חֲדָשׁ
אַמְתִּי - בְּלָתִי
וְאַהֲבָתִי - סְבִירָה
וְאַתָּה מְשַׁקֵּי וּמַר יַיִנִי

מערבית: נביל טנוס

מה את מחפשת?

בשקט שלך בלאט,
את מתכנסת לתוכך
מה את נזכרת את,
בעמקי תהומה?
ומתנף הדממה, מבלי משים,
בצבע ומכחול
עוטה מסכות על פנים...
מה לך זה הפחל?

בזמן אחר בלך סוערת,
ברעש הגדול המחריש
את גוערת,
מרגוע מי לך יחיש?
קרעת מעליך על,
ותפרת לך מלבוש
מכסה ב"גדול"
מרעיד בך רגוש.

טרקת כל הדלתות,
סגרת בריחי הלב,
שלשלאות בידות.
עכשיו, מרגיש לך שלו.
ירדת מחלון המוח
אל רצפת הרחוב
משהו בקרבך נמוח
פרעת לעצמך חוב.

אלצהיימר

לא הכרתי אותך, וכנראה גם לא אכיר
אז אני כותב
כשזוכר את ילדותי הסואנת בלב העיר
רוצה אף לא באמת זוכר
כלא היתה

ספרו שהיית באה אלי
שטופת זעה, לבושה טרדות היום
אמרת שגולדה לך בת היום
והיא כבר בת שנה
חי את שחייתי אז
ולא זוכר מחר

אז אני כותב

במקום שבו קברו זכרונותי
אני השארתי פרח
אם תבואי עוד היום
ודאי גם אחכה לך

1. מלחה

يلومونني بهواك
والملاحه لذيدة في هواك

فانت الندى
والهوى
وما أهوى سواك

أنا أحبُّك
وأحبُّ الملاحه
في حُبِّك وفي رؤياك

فلا تقنطي
وتعالِي مُطمئنةً
إلى ربي بلادي
لأراك
لأرا...ك.

2. מרצ

مرضت ليلي
ومرض في مرضها
قلب فجرحه الوجد
فقلت: لم لم تعدني
يا فتى
فقلت: أو يعود مريض مريضا

3. בּחל

تبخلين علينا
بطرفك
وتبخلين بابتسامه
تشفى العليل
وتعيين بخلنا
فكيف برّك
يعيب بخل بخيلا.

1. חנניות

מוכחים אותי כי אוהבך
אך החנניות ערבה עם אהבתך

הרי את הטל
והאהבה
איני אוהב זולתך

אני אוהבך
ואוהב את החנניות
של אהבתך ובראותך

אל תאשי
בואי בבטחה
אל תלי ארצי
לראותך
לראו.....תך

מערבית: נביל טנוס

2. מחלה

חלתה "לילה"
ובגלל מחלתה חלה
לב שפצעתהו התוגה
ותאמר: מדוע אינך מבקרני,
הנער?
ואמר: היבקר חולים חולה?

3. קמצנות

אינך מנדבת אלי
את מבטך
אף אינך מנדבת כל חיוך
המרפא חולים
וטוענת על קמצנותי
היאך באלהים
קמצן טוען נגד קמצן

שו"ת: מהי שירה

אות-אות, נגון אותיות שיוצרות מלה.
 מלים מתחברות, למה? את, את, מלים
 שאצות לחבר משפט. אני משיבה להרהור
 טורד, מעירה זכרון, מאירה מחשבה חשוכה.
 מעבדת, מעבדת, מאבדת, מתאבדת ונולדת.
 משחררת, משתחררת, מרחיבה ראות,
 סרעפת, מאפשרת לי לנשם, עמק, עמק, באמת!
 האמת? פוצעת, מרפאה, מרפה, מרפה, רושמת
 תנודה, נשמה, נשימה משככת במנוח חפשי.
 תובנה? שירה גלגל הצלה. חמצן. יותר מדי
 חמצן סביב והיא מנשימה, צובטת, גואלת.
 מקבלת אותי בהבנה, מקבלת מעשים
 שיוצאים לפעמים מן הכלל, היא
 הופכת והופכת, מסדרת משפטים,
 מבלגנת, סותרת, לא קוראת אותי
 לסדר, גם לא למשפט. מציעה לי
 דף לבן ללא תנאי. שירה

נהימת פעימתי

אני נוהמת פעימה
 והם -
 לוחצים על הדפק
 אני לוחשת נשימה
 והם -
 מצבטים את הראה
 אני מבעטת מיתרי
 ושוב,
 הם,
 מהסים אותם
 במקבת.

אסף רומאנו, העין עומדת אל מול האין, 1999, דיו על נייר, 38x28

אסף רומאנו, שפלותה של האמנות שלא ניתן בלעדיה, 1999, דיו ועלי זהב על נייר, 38x28

רשימת המשתתפים

בסדר א-ב

אודי מנור

ד"ר להיסטוריה ולאזרחות, מרצה בכיר בפקולטה למדעי הרוח וההחברה ובתכנית להוראה רב תחומית במדע הרוח בתואר השני.

אורי מרטון

סטודנט שנה ג' בתכנית לחינוך והוראה לתלמידים בהדרה בתואר השני.

אלי שמיר

צייר, עובד בכפר יהושע, מרצה במכללת אורנים ובאקדמיה לאמנות בצלאל בירושלים. הציג תערוכות רבות בארץ ובחו"ל ועבודותיו נמצאות באוספים חשובים. תערוכה מקפת מיצירותיו המוקדמות הוצגה השנה (2015) במוזיאון רמת גן.

אלכס גורדון

פרופסור לפיזיקה, ראש החוג למתמטיקה-פיזיקה-מדעי המחשב, יו"ר הועדה למינוי פרופסורים במכללת אורנים מטעם המל"ג.

אנה בלנדיאנה

שם עט של אוטיליה ואלריה קומאן, בכירת משוררי רומניה, ילידת 1942. לבלנדיאנה היה חלק נכבד בהפלת משטרו של הרוזן צ'אושסקו. שירתה תורגמה לשפות רבות והיא זכתה לפרסים ספרותיים רבים.

אניסה אשקר

אמנית רב תחומית. עבודתה כוללת מיצגים, צילום, וידאו ומיצבים, הופיעה עם מיצגיה באירועים ובתערוכות רבות בארץ ובחו"ל. בתשע"ה הוזמנה כאמנית אורחת בתואר השני בתוכנית הרב תחומית באורנים.

אסף רומאנו

צייר. חי בגליל. מרצה במכון לאמנות במכללת אורנים.

ארז ביטון

משורר, חתן פרס ישראל לשירה לשנת תשע"ה, בשנת 2014 זכה בפרס מפעל חיים על שם יהודה עמיחי לשירה עברית ובפרס ביאליק לשירה ומפעל חיים. פרסם חמישה ספרי שירה, ספרו האחרון: **נופים חבושי עיניים** יצא לאור ב-2013 בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

בהירה רוזנבאום

סטודנטית בתואר השני באורנים במסלול אמן-מורה בתוכנית הרב תחומית.

ביל פרידמן

פרופסור אמריטוס לספרות אנגלית באוניברסיטת חיפה. כיום מרצה וחבר מועצת המנהלים במכללת סכנין להכשרת מורים. פרסם שלושה ספרי שירה, מספר ספרי עיון וביקורת, וכן ספר על ההיסטוריה שבעל פה של אוהדי בייסבול. שיריו מתפרסמים בכתבי עת ברחבי העולם.

דוד וקשטיין

אמן, מיסד הגלריה באורנים. אוצר ומנחה קורס גלריה במכון לאמנות. יחום ומייסד עמותת "רשת" - תחנות לאמנות עכשווית. הציג תערוכות רבות בארץ ובעולם. תערוכת יחיד מקפת שלו 'ציור-2014 1975' הוצגה השנה במשכן לאמנות בעין חרוד.

דור שבתאי

סטודנטית במסלול להסבת אקדמאים, ספרות לבית הספר היסודי, שנה ב'.

דורית רינגרט

אמנית. מלמדת תחריט במכון לאמנות במכללת אורנים.

הדס שדה

בוגרת אורנים בחוג לספרות ובחוג לחינוך יסודי, 2012. סטודנטית לתואר שני בספרות באוניברסיטת תל אביב.

הדר סייפן

בוגרת המכון לאמנות באורנים 2014. זוכת פרס הצטיינות ביצירה בתערוכת הבוגרים 2014. אסיסטנטית בסדנת התחריט במכון לאמנות באורנים ועוזרת הוראה בקורס מו"ח. בת קיבוץ דפנה, יוצרת ומתגוררת בטבעון.

הילה בן ארי

אמנית ומרצה במכון לאמנות במכללת אורנים ובמחלקה לעיצוב קרמי וזכוכית בבצלאל, הציגה והשתתפה בתערוכות יחיד וקבוצתיות בארץ ובעולם. בין הפרסים שזכתה: פרס עידוד היצירה מטעם משרד התרבות והספורט (2012). פרס קולב - מוזיאון תל אביב לאמנות (2014).

הילה נדב

סטודנטית שנה ד' במכון לאמנות באורנים.

חגי רוגני

מלמד ספרות ולשון באורנים ובמקומות נוספים. פרסם מחקרים בתחום הספרות. חבר מערכת קו נטוי.

חגית שני

סטודנטית במסלול להסבת אקדמאים להוראת הספרות - שנה ב'.

חגית פולק

ביבליותרפיסטית, בעלת תואר שלישי, מטפלת ומדריכה מטפלים, מרצה במכללת "אורנים" ובמכללת "אוהלו", לומדת ב"אורנים" ובמכון "מופ"ת" מגדר, פיסול בתנועה וכתיבה פואטית.

חובב רשלבן

אמן, בוגר בצלאל בתקשורת חזותית, תואר שני בפילוסופיה, דוקטורנט בחוג לפרשנות ותרבות בבר אילן. מרצה במכון לאמנות באורנים.

יאיר קארו

פרופסור למתמטיקה, הנשיא היוצא של אורנים, חובב מוזיקה, מחזיק בעמדה שרוח ותרבות, לב פתוח ואוזן קשבת הכרחיים למי שמאמין ש"קודם כל אנשים".

יהודית לויזון

ביבליותרפיסטית ואנאליטיקאית יונגיאנית. עובדת בפנימיות טיפוליות עם ילדים ונוער בסיכון, מלמדת בחוג לחינוך חברתי קהילתי באורנים.

יוחאי אברהמי

אמן, מרצה לאמנות. עבודתו כוללת פיסול, וידאו, רישום והצבות אור קוליות. הציג תערוכות יחיד והשתתף בתערוכות קבוצתיות רבות בארץ ובעולם. הקים ומרכז את השלוחה החרדית של המחלקה לאמנות בבצלאל ומשנת 2014 עומד בראש המכון לאמנות במכללת אורנים.

ים כהן

סטודנטית במסלול חינוך מיוחד לעל יסודי וספרות שנה א'.

ינאי קלנר

בוגר המכון לאמנות באורנים 2014. זוכה פרס הצטיינות ביצירה פרוייקט גמר 2014. חבר בגלריה השיתופית - כברי. חבר הקיבוץ העירוני במגדל העמק, יוצר ומתגורר בחיפה.

יסמין נעמן שבתאי

סטודנטית בחוג לספרות שנה ג' במסלול להסבת אקדמאים.

כפיר מלכא

מעצב גרפי. מלמד עיצוב בשנקר – בי"ס גבוה להנדסה ועיצוב.

לונה גליאנוס

סטודנטית במסלול שפה וספרות אנגלית וספרות ומבע יצירתי שנה ד'.

מאג'דה חלבי

בוגרת תואר ראשון B.A בחינוך לאמנות, המכללה האקדמית תל-חי. בוגרת תואר ראשון B.ed המכון לאמנות, מכללת אורנים. חיה ועובדת במג'דל שמש ובוקעתא.

מופיד סידאוי (אבן אל-ח'טאף)

סופר ומשורר, עורך הירחון وٱسٱح (אל-אצלאלח – תיקון) לתרבות, ספרות, הכרה ותיקון. מלמד באורנים שפה וספרות ערבית וספרות ילדים.

מחמוד דרוויש

מחמוד דרוויש (1941-2008) גדול המשוררים הפלסטיני, נולד בכפר בירוזה שבגליל. ב-1972 עזב לברית המועצות ללימודים ומשם עזב לקהיר כפליט. בשיריו נגע דרוויש ברגשות הפלסטינים וכתב על החוויה הטראומטית של עמו. שיריו נפוצים בקרב הפלסטינים ברחבי העולם. הרבה משיריו מושרים בפי מרטל ח'ליפה מגדולי המוסיקאים המודרניים.

מיכל בלייר

אמנית רב תחומית, בוגרת סמינר 'דרך האמנות' (2011) ובוגרת החוג לאמנות במכללת 'אורנים' (2014). במסגרת תערוכת הגמר באורנים זכתה ב'פרס האוצרים'. בשנת 2014 זכתה בפרס 'האמן המבטיח' של יריד צבע גלילי ובעקבותיו הופקה לה תערוכת יחיד -בגלריה של ראש הנקרה. כיום חיה ויוצרת בגליל.

מיכל קלרמן

סטודנטית בחוג חינוך מיוחד וחינוך בלתי פורמאלי שנה א' באורנים.

מיקי צדיק

יוצרת. מורה לאמנות בביה"ס הניסויי- תפן. מדריכה פדאגוגית במכון לאמנות באורנים. בוגרת לימודי B.ed באמנות ו-M.ed במסלול להוראה רב תחומית באורנים.

מירה טנצר

מרצה במכללת אורנים בנושאים חינוך, שילוב תקשוב בהוראה והוראת המדעים, כותבת שירים.

מרוא עבדאללה

סטודנטית שנה ב', בחוג לאזרחות ולספרות.

משה ב. יצחקי

משורר, מהמייסדים והעורכים של 'קו נטוי', פרופסור לספרות באורנים, ראש התכנית להוראה רב-תחומית במדעי הרוח בתואר השני. פרסם עד כה שבעה ספרי שירה ואת הספר **שפל החושים**, מבחר תרגומים מאת המשוררת הרומונייה אנה בלנדיאנה.

נביל טאנוס

מתגורר בכפר מג'אר בגליל התחתון. מרצה לחינוך ומדריך פדגוגי לסטודנטים לעברית במכללה האקדמית הערבית בחיפה. בשנת 98-99 לימד באורנים במכון לשיפור דרכי ההוראה ובשנים 5-2003 שימש מדריך מלווה בחוג לחינוך חברתי. מתרגם מעברית לערבית ומערבית לעברית.

נורית רימן

סטודנטית שנה ד' במכון לאמנות באורנים

נמרוד פישלר

לומד בתכנית להוראה רב תחומית במדעי הרוח בתואר השני, זכה במקום השלישי בתחרות הכתיבה.

נעה חיים

סטודנטית לחינוך מיוחד ולספרות זכתה במקום השני בתחרות הכתיבה.

סברין אבו קנדיל

סטודנטית בחוג לאנגלית ובחוג הרב תחומי שנה ג'.

סופי קליוקין

סטודנטית בחוג לספרות ומבע יצירתי ובחוג הרב תחומי, שנה ג'.

עדן קרמר

סטודנטית בחוג לספרות ובחוג הרב-תחומי שנה ב' כחלק מתכנית המצטיינים.

עומר חיים סלוק

סטודנט בחוגים להיסטוריה ולחינוך חברתי קהילתי.

עידית לבבי גבאי

אמנית, מרצה במכון לאמנות ובתואר השני באורנים, עורכת-עמיתה של 'קו נטוי'.

פאטמה אבו רומי

אמנית. בוגרת המכון לאמנות (2005). זוכת פרס הצטיינות ביצירה בתערוכת הבוגרים (2005). הציגה תערוכות רבות בגלריות ובמוזיאונים בארץ ובהו"ל. סטודנטית בתואר השני M.ed במסלול להוראה רב תחומית באורנים.

צביה גולן

בוגרת אורנים, שימשה כמרצה במסלולי הסבה לחינוך מיוחד, מרצה (עד לפני שנה) לחינוך מיוחד ומנהלת מרכז טיפולי לילדים עם צרכים מיוחדים.

ראובן שהם

פרופסור אמריטוס, חוקר, לימד בחוג לספרות עברית והשוואתית באורנים ובאוניברסיטת חיפה, פרסם עד כה עשרות מאמרים ושבעה ספרים שעניינם חקר השירה העברית החדשה.

ראויה בורבארה

מרצה בחוג לשפה ערבית באורנים, מפמ"רית השפה הערבית במגזר הערבי והבדואי בישראל, סופרת ומשוררת.

רבקה טטרואשוילי

סטודנטית בתכנית M.Teach ובלימודים לתעודת הוראה במחשבת ישראל באורנים.

רואן סלאלחה

סטודנטית לספרות ולתקשורת, שנה ג'.

רועי רשקס

בן קיבוץ סאסא וחבר בו. מרצה בכיר במכללת אורנים. עד כה עלו למעלה משישים ממחזותיו על במה מקצועית. חתן פרס ראש הממשלה לספרות.

רות נצר

אנליטיקאית יוגניאנית בכירה, עוסקת בפסיכותרפיה והדרכה. מלמדת בבית הספר לפסיכותרפיה יוגניאנית במכללת סמינר הקיבוצים, במכללת אורנים ובבר-אילן. מלמדת במסגרות ההכשרה היוגניאניות. עוסקת בצילום, ציור וכתיבת שירה.

רותי הלבין כהן

אמנית, מלמדת במכון לאמנות באורנים ובמדרשה לאמנות בבית ברל. מציגה תערוכות רבות בארץ ובהו"ל.

רפי וייכרט

משורר ומתרגם. פרופסור לספרות באוניברסיטת חיפה. מלמד במכללת אורנים ובתיכון עירוני ד' בתל-אביב. ממייסדי הוצאת 'קשב לשירה' ועורך ראשי בהוצאה. פרסם ספרי שירה משלו וספרי שירה

מתורגמים מפולנית. בשנת 2013 זכה על ספרו **בקווים דקים** בפרס יהודה עמיחי לשירה.

רעות חסון

בוגרת החוג לספרות באורנים בתכנית להסבת

אקדמאים.

שני אהרון

סטודנטית שנה ב' בחוגים ללשון ולספרות.

שלומי ללוש

צייר, מורה לאמנות בבית ספר תיכון אורט עפולה ובחט"ב ברמת ישי. אסיסטנט במכון לאמנות. בוגר המכון לאמנות באורנים 2005. יוצר ומתגורר בעפולה.

שרון שמע עמר

כותבת שירה ופרוזה. נמצאת בדיאלוג פואטי עם יוצרים שונים המהווים חלק ממקדמי 'השירה המזרחית' האותנטית בארץ. סטודנטית לתואר שני בתכנית להוראה רב-תחומית במדעי הרוח.

תמא הלל

משתתפת בסדנת כתיבת פרוזה של דורית פלג.

תקוה עובדיה

מרצה ומדריכה פדגוגית להוראת מתמטיקה במכללת אורנים. מנהלת קריית חינוך לשעבר, מנחה ומאמנת מנהלות בקהילה החרדית. עמיתה במכון מנדל ופעילה חברתית חרדית לקידום נשים חרדיות באקדמיה ישראלית.

קו נטוי כתב עת לספרות ולאמנות

המכללה האקדמית לחינוך, אורנים

דאר טבעון 36006

טלפון: 050-6557656

kavnatuy@gmail.com

אורנים
המכללה האקדמית לחינוך